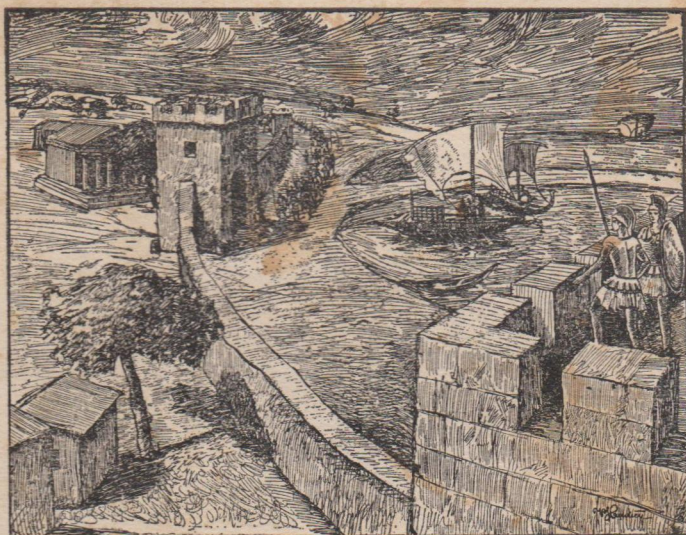

3246

IDYLLE

DIN
VIAȚA ANTICĂ

DE
O. TAFRALI

UTUL GRAFIC „N. V. ȘTEFĂNIU” — 1935

82.32
T 13

O. T A F R A L I

IDYLLE

DIN

VIAȚA ANTICĂ

3246

R. P. R.
REGIUNEA DOBROGEA
Biblioteca Centrală Raională
TULCEA

IAȘI — INSTITUTUL GRAFIC „N. V. ȘTEFĂNIU” — 1935

Ym N: ~~1269~~ 423/963

3246

Reunesc în acest volum de *Idylle* șese-sprezece schițe, unele inedite, altele publicate în diferite periodice, ca „Adeverul Literar“, „Arta și Literatura Română“, „Sburătorul Literar“, „Pagini Moldovene“ și „Universul Copiilor“.

Am luat și studiat subiectele lor din antichitatea orientală, greacă, romană, creștină și chiar românească, încercând să descriu obiceiuri dispărute, să evoc evenimente istorice puțin cunoscute, să analizez sufletul antic în întreaga gamă a simțimintelor și a culturii sale.

Cele mai multe privesc popoarele de prin regiunile noastre : pe Grecii Pontului Euxin, pe Geți, pe Daci, pe Sarmați, pe Bessi, pe Romani.

Scenele se desfășoară în cadrul vieții cetăților Callatis, Dionysopolis și Axiopolis din Scythia Mică, Athenei, Romei, Pompeii, Thebei, Ninivei, Muntelui Athos și cu acest prilej descriu peisagii și obiceiuri locale, întemeindu-mă pe strictul adevăr istoric, scos din inscripții, din texte de autori vechi, din cercetări arheologice, din picturi și din sculpturi antice.

Mai toate aceste schițe dezvoltă o idee morală. Una singură, „Chelul, bărbierul și filisoful“ aparține humorului antic, fiind o amplificare a unui text scurt al lui Stobeu.

Le prezint publicului cu nădejdea, că nu le va respinge numai pentru motivul, că ele alcătuiesc un contrast cu ceea ce se scrie de obicei astăzi.

C. Tafrali

Iași, 1 Maiu 1935.

La nunta Uraniei din Callatis

În casa lui Heracleídas, preot al lui Dionysos din cetatea Callatis, se făceau de câteva zile mari pregătiri pentru o îndoită serbare.

Heracleidas sfârșise marea sa operă *Istoria Diadohilor*, la care lucrase cinsprezece ani. Admiratorii săi voiau să-l sărbătorească, iar Urania, fiica și colaboratoarea sa, se hotărîse să se mărite cu Aristion, învingătorul din acel an la concursul de pentathlon, ce se ținuse la Olympia.

Casa veneratului preot era așezată într-o poziție încântătoare a orașului pontic. Buleutirion, clădire străveche în stil doric de lângă poarta de miază noapte, care deschideă calea spre cetatea vecină Tomis, se înălța măreață la spatele ei. În față, își desfășură farmecile cochetul templu al lui Dionysos, ale cărui coloane ionice, svelte și elegante, se distingeau prin grațioasele lor volute ale capitulurilor, împodobite la bază cu frunze de lauri.

Parcul sanctuarului, o podoabă a cetății

Callatis, se întindea până la pragul locuinței preotului său. Vița de vie sacră era o-rânduită cu măiestrie jur-împrejur; la colțuri se mlădiau mereu la bătaia vântului mănunchiuri de chiparoși, iar pe marginile aleelor, împodobite cu flori, se înălțau statui și basoreliefuri, înfățișând scene din viața zeului: nașterea sa, triumful său asupra piraților, învierea sa, tragedia și comedia, fiicele sale. Intr'n colț, erau așezate pe acelaș pedestal două statui: Dionysos, tânăr, frumos, cu fața ovală și senină, încununat cu mirt, ținând în mână o patenă, plină cu lichidul său generos, contrastă cu Silen, învățătorul său, cu corpul scund și păros, cu nasul turtit, cu părul zburlit, cu o ploscă cu vin în mână, cu mersul nesigur. Zeul naturii, al vieții și al viței de vie învăța pe muritori, că vinul băut cu măsură provoacă veselie cumpănită și inspiră pe poetul liric, pe când Silen simboliză hidoasa necumpătare, care omoară viața și poezia.

De pe terasa locuinței lui Heracleidas se desfășură o frumoasă priveliște. În față se vedeă întinsul mării, din care în fiecare dimineață se înălță Phoebus Apollon, învăluind cu razele-i dătătoare de viață sanctuarul rivalului său, precum și întreg orașul, supranumit „cetatea de marmoră”. La dreapta, o limbă de pământ, acoperită de o pădurice, înaintă în largul mării. La stânga, pe un alt promontoriu, în apropierea unui lac, înconjurat cu stuf, se ridică un turn de observație. Portul, închis de un dig de piatră cu două intrări, se întindea la poalele

falaisei, pe care erau clădite templul lui Dionysos și casa preotului său. Numeroase nave, mari și mici, ancorate se legăneau în apă, iar altele, cu pânzele întinse, se vedeau sosind sau plecând spre zări departate, aducând sau ducând mărfurile de schimb, care îmbogățeau pe întreprinzătorii și harnicii Callateni. Pe cheiu, marinarii și negustorii se strecurau printre grămezile de mărfuri, printre care se distingeau mai ales urnele mari, pline cu vin, sigilate cu pecetia arhontelui cetății, garanție cerută de cumpărătorii străini.

* * *

Urania era un tip de frumusețe. Avea ochii mari, negri și blânzi, nasul clasic, drept și fin, părul mătăsos, al cărui coc se susținea de un elegant kekryphalos. Fruntea ei înaltă arăta inteligență, iar gura ei încântătoare putea servi de model celui mai pretențios dintre sculptori.

Dintre toate fetele callatiene, Urania era cea mai învățată. Heracleidas o inițiasse nu numai în misterele cultului său, în hipostasele sale cele mai nobile culturale, dar îi dăduse și o instrucție filosofică și istorică, deosebit de îngrijită.

Veneratul preot interprinsese scrierea unei mari istorii a Diadohilor. Opera reclama cercetări amănunțite și lecturi numeroase. Reușise să strângă un imens material, cărți, manuscrise, scrisori, inscripții, obiecte de artă, pe care admiratorii lui Dionysos, i le aduseră din toate unghiurile lumii antice : din Macedonia și din Grecia,

din Thracia și din Asia, din Valea Nilului și din cetățile, care înconjoară ca o cunună țărmurile mării închise a Pontului Euxin. În orânduirea materialului, în confruntarea știrilor diferitelor izvoare, în analiza și critica lor, Urania dăduse tatălui ei un ajutor neprețuit,

În casa lui Heracleidas, plină de cărți și de obiecte de artă, pătrunseră prea puțini dintre tinerii, cari admirau frumusețea și înțelepciunea Uraniei. Aristion era printre aceștia. Fiu al unui cetățean ilustru al cetății, mort într'o expediție împotriva Scyților barbari, cari adesea nelinișteau pe Calateni, tânărul fusese crescut sub supravegherea lui Heracleidas. Acesta îi dezvoltase cele mai prețioase dintre virtuțile cetățenești; îi dăduse o aleasă instrucție și-l încurajase la exercițiile gimnastice, care se făceau în gimnazul orașului sub conducerea mai întâiu a pedotrivului, apoi a gimnasiarhului. Aristion cânta din liră ca nici un alt tânăr, iar la luptele palestrei era totdeauna în frunte.

Înalt, bine făcut, cu trupul mlădiu și minunat cumpănit, Aristion era un atlet desăvârșit. Ochii săi, negri și frumoși, aveau la luptă sclipiri de o rară energie, dar și de o nespusă bunătate, când se află în mijlocul familiei și al prietenilor săi. Numai pielea frunții sale căpătase, din pricina încordării neîncetate din timpul exercițiilor, acea îndoitură de-a curmeziș care distingea în antichitate pe atleții de rassă.

În anul acesta, Aristion plecase cu un grup de atleți la Olympia spre a încerca să triumfe

și să-și onoreze patria. Ieșise învingător la cel mai greu dintre concursuri, la pentathlon doborînd pe rivalii săi la trîntă, la alergare, la săritură, la aruncare de lance și de disc.

Corabia callatiană, care îl readucea în patrie, intrase în port împodobită cu steaguri și cu flori. Cetățenii alergară într'un suflet la țarm, Cei doi arhonți, șefi ai cetății, toți membrii gerusiei, venerabili bătrâni fruntași, preoții sanctuarelor zeilor Dionysos, Apollon, Athena, Demeter, Asclepios și ai lui Heracles, astynomos, care prezidă la buna orânduială a treburilor orașului, înconjurați de mulțimea Callatenilor, primiră pe atleții lor cu urale nesfârșite și cu imnuri de mulțumire către zei.

Aristion eră eroul și gloria cetății.

Bătrânul Heracleidas îl strânse puternic în brațe și-l sărută pe frunte zicându-i :

— Sunt fericit, fiule ! Faci cinste republicii Callatenilor, care poate să renunțe la ziduri, când are astfel de fii ca s'o apere !

Urania, modestă, simplă și grațioasă, îi ieși în cale și, întinzându-i mâinile, îi zise cu adîncă emoțiune :

— Sunt mîndră de tine și fericită !

Curînd după aceea, cetatea întreagă află, că Aristion și Urania aveau să-și celebreze nunta peste câteva zile.

Și casa liniștită a lui Heracleidas căpătă o altă înfățișare.

* *

În ajunul nunții, Urania, întovărășită de

două prietene, ieși pe câmp, culese câteva flori, cu care își împodobî păpușile copilariei, păstrate până atunci cu sfințenie, apoi se duse la arborele zeiței Artemis, împodobit cu panglicuțe, cu figurine și cu flori de câmp.

Tânăra fecioară atârnă pe o crenguță păpușile sale și florile de curând culese, își tăia o șuviță din bogatul ei păr și o așează alături. Apoi îngenunchind, cu mâinile întinse, se rugă :

— Artemis, zeiță fecioară, îți aduc această șuviță drept ofrandă a nevinovăției mele. Primește-o cu bunăvoință și ajută-mă în viața nouă, care mi se deschide, apărându-mă de ispită, de rău, de necazuri, de violență, de păcat.

Intoarsă acasă, lutroforul, copilul aducător de apă neprihănită pentru baia sacră a nunții, o așteptă. Ii predă marea amforă, umplută cu lichidul strâns de dănsul la izvorul, care curgea în basinul lui Dionysos, primî o sărutare de la mireasă și plecă fredonând un hymeneu.

A doua zi, casa lui Heracleidas se umplu de lume. Intr'o încăpere, împodobită de trandafiri și de alte flori, de țesături scumpe, de măsuțe, pe care erau așezate elegante pyxide, pline cu parfumuri, evantalii, oglinzi de argint, cufărașe cu bijuterii, daruri aduse de Callateni și Callatene, mireasa stătea pe un scaun scump, pe un difros, artistic lucrat, înconjurată de prietenele sale și de nympheutria, nașă aleasă dintre rudele ei de aproape. Una din ele prinse a-i orândui părul cum se cădea, cu panglicuțe și cu

agrafe fine, lucrate de cei mai mari artiști ai Athenei.

După cântarea imnurilor sacre și bine-cuvântarea preoților și a lui Heracleidas, un mic alaiu porni prin parcul înflorit și misterios al lui Dionysos. În frunte, mergea lutroforul cu vasul său de mare valoare, urmă nympheutria cu două torțe aprinse, apoi cei doi miri, înconjurați de invitați, îmbrăcați în hainele lor de sărbătoare.

Acest cortegiu simboliză tradiționala călătorie a miresei spre casa mirelui. De data aceasta însă, mirele aveă să locuiască în casa socrului său, care îi eră cași tată. De aceea s'a făcut înconjurul numai a sanctuarului lui Dionysos și toată lumea reintră în locuința lui Heracleidas.

La ușă, zăcea o roată sfărămată de car, simbol că niciodată mireasa n'aveă să se mai întoarcă în casa părinților ei, ci va locui mereu lângă bărbatul său. Trecând pe lângă ea, cinevă zise : — Și obiceiul acesta se prăpădește, cași cântecele bătrânești.

Mai multe mese întinse, cu tot felul de bunătăți pe ele, așteptau pe invitați. Câteva opaețe, luxoase, cu mai multe brațe, răspândiau în sală o lumină palidă. Toți se așezară să se ospăteze.

Un grup de fete, împodobite cu flori, se apropiă și începù să cânte celebrul epithalam al Helenei de Theocrit :

„Când altădată, în Sparta, cel mai tânăr dintre fiii lui Atreu, Menelas cel cu părul bălan, primi în brațele sale pe încântătoarea Helena, douăsprezece fecioare, alese printre cele mai nobile și cele mai frumoase,

floarea tinerelor lacedemoniene, avându-și fruntea înconjurată de hyacinți, se adunară înaintea odăiei fericite, care închideă pe tinerii soți. Și aici, alcătuind un cor, lovind pământul în cadență, ele făcură să răsunе palatul de cântecele hymeneului:

„O soț prea fericit! Pentruce, când de-abiă se ivește steaua serii, te ascunzi privirilor noastre? Oare somnul are pentru tine atâta farmec? Oare aburii lui Bacchus ți-au îngreuiat pleoapele? Te-ai dat biruit Morfeului? Cel puțin trebuiă să ne lași pe tânăra ta soție până la ivirea aurorei, lângă scumpa sa mamă, lângă tovarășele ei de ieri. Nu-ți aparține oare ea ție pentru totdeauna? Nu vei fi cu dânsa de cu seară până dimineața, în toate zilele, în toate clipele vieții tale? O, fericit Menelas! Zeii înșiși te-au călăuzit la Sparta, sub cele mai prielnice auspicii, pentru a căpăta prețul râvnit de atâți rivali iluștri: singur între eroi, tu poți să te lauzi de a fi gine-rele celui mai puternic dintre nemuritori; tu împărtășești patul cu fiica lui Zeus, care, în toată Grecia, n'are cine s'o egaleze.

„Și copilul născut din acest grandios hymen, nu va aveă nimic să răvnească cuivă dacă va semănă mamei sale; printre toate tovarășele, pe care aceleași jocuri le adunau pe malurile lui Eurotas, în acest mare număr de tinere fete, pe care le împodobește floarea vârstei și frumusețea, nu eră nici una care să nu se eclipseze înaintea Helenei. Când Helena apărea, farmecul lor se pâliă, precum stelele nopții se pâlesc, când se arată aurora purpurie.

Culorile sănătății apar pe fața-i trandafirie, trupul ei înalt, drept ca brazda plugului, se înalță cu grație, precum se ridică chiparosul deasupra tinerilor arbuști. Helena este gloria și podoaba Lacedemoniei. Cine oare a putut mânui cu atâta îndemânare acul și suveica? Cine oare s'a distins mai mult în artele Athenei? Care mână a scos din liră sunete mai armonioase? Care voce a știut să cânte cu mai multă grație laudele zeitelor Pallas și Artemis? Tu, ai cărei ochi adăpostesc râsul și dragostea, o Heleno, s'a isprăvit! Ai fost cea mai frumoasă și cea mai încântătoare dintre fecioare! Hymeneul te-a răpit printre noi. Măine, în zor de zi, vom merge pe câmp, să culegem flori dalbe. Și vom zice trist: unde e oare Helena? Inimile noastre vor căută pe Helena, precum un mieluşel caută pe mama lui. Ne vom face cununi de lotus și le vom adăposti sub umbra unui platan; mâinile noastre vor atârna de ramurile sale fericite o urnă de argint, plină cu cele mai suave mirodenii; și pe scoarța sa se vor citi aceste cuvinte, săpate cu dragoste: Trecătorule, cinstește-mă, sunt arborele Helenei!".

„O, tineri iluștri, dea zeii să vi se scurgă zilele în bucurie; ca Latona, cea mai fericită dintre mame, să vă dăruiască copii, cari să vă semene! Ca Aphrodita să încălzească pururea inimile voastre de o dragoste egală și reciprocă! Ca puternicul Cronos să răspândească în casa voastră belșugul și bogățiile, și ele să treacă din generație în generație, demne de voi“.

„Dormiți, pereche încântătoare, și respirați dragostea neprihănită, dar gândiți-vă că trebuie să vă sculați odată cu aurora. Când cântărețul dimineții, ridicându-și capul cu creasta-i înaltă, va vesti reîntoarcerea zilei, vom reveni să vă reînoim laudele noastre”.

„O hymen, o hymeneu ! fă să strălucească bucuria în această zi frumoasă !”

Aplauze răsunătoare răsplătiră talentul corului și cuvintele înaripate ale poetului.

Licoarea nobilă a lui Bacchus curgea într'una din hydriile artistice în patenele și cupele comesenilor, iar craterii voluminoși de la colțuri prinseră a se goli.

Veni și rândul cuvântărilor. Fiecare făcù o urare din adâncul inimii.

Bătrânul Pasiadas, preotul lui Apollon, se distinse prin urarea sa plină cu duh.

— Felicit pe miri, cârora le urez izbândă în căsnicie, care începe azi. Dea zeii, să fie împodobită cu sănătate și cu mulțumiri distinse. Am numai un reproș de făcut vechiului meu prieten și coleg în ale credinței, Heracleidas. Dânsul a observat toate obiceiurile, lutroforul, nympheutria și chiar roata de lângă ușă ; a uitat însă turtă cu susam. Ea lipsește de la masă. Să fie oare vreo dorință inovatoare a mirilor ? Părinților noștri, nouă în șine, tuturor Callatenilor, mari și mici, le place și respectă această turtă, căci li-s dragi copiii, viitori apărători ai patriei, lanț care perpetuă existența legând trecutul cu viitorul. Turta de susam ! Urare ca mirii să aibă atâția copii câte semințe sunt în aluatul ei ! Uranio, tu care prin cercetările tale istorice, ți-ai pre-

lungit viața cu secole în trecut, nu ești oare doritoare să trăiești prin copiii tăi în viitor? Eu socotesc că în fața mea se află turta de susam! Dar nu-ți doresc, ferească zeii, să aibi atâți copii câte semințe conține ea, ci atâtea clipe de fericire cât e numărul lor de mare!

Cuvintele venerabilului preot fură acoperite de aplauzele comesenilor.

Pasiadas se sculă din nou.

— Să nu uităm, prietenilor, mai zise el, că avem datoria să sărbătorim și pe Heracleidas. Să ne amintim de opera sa, care face fală cetății noastre, *Istoria Diadohilor*. Hai, să trecem în încăperea de-alături, casă petrecem câteva clipe în mijlocul muzelor și haritelor!

Toți îl urmară. Unii cerură un președinte al sărbării. Heracleidas eră cel mai indicat.

— Să trăiești, să trăiești, întru mulți ani, strigară admiratorii lui, tu care ești Herodot al cetății noastre, Thucydide al Pontului Euxin, Xenophon încântător al faptelor vitejești ale oștirii callatene.

Heracleidas mulțumind tuturor se așeză pe jețul său obicinuit și dădă fiecăruia cuvântul. Slugele serviră câte un pahar de cinste din cea mai bună și mai veche amforă sigilată a lui Dionysos.

Veni și seria amintirilor literare. Heracleidas notă pe toți, cari îi arătară dorința să rostească versuri din poezii lor preferați.

Callicratidas, filosoful cetății, rostì cel dintăiu câteva strofe din Anacreon :

„Aurul, că un sclav răzvrătit, sare prin aer fugind de mine. Mereu, mereu se depărtează de mine; iar eu nu-l urmăresc. Pentru ce să umblu după cine mă urăște? Pentru mine, decând trăesc departe de acest fugar, grijile au zburat din sufletul meu; îmi iau lira și cânt poezia. Dar când inima mea s'a deprins, să-l disprețuiască, iată că fugarul se apropie de mine, îmbătându-mă cu necazuri negre. Vrea să-i primesc darurile, să-mi uit lira glorioasă. Cât ești de perfid, o aur perfid, în zadar îmi dai tu târcoale cu ispitele tale! Lira mea face mai mult ca tine. Ascultă cum ea cântă farmecul plăcerilor divine“.

Toți aplaudară înaripata poezie.

Nu mă'mpac eu cu versurile acestea, strigă dintr'un colț Agemon negustorul. Cunososc altele tot de ale lui Anacreon, care le contrazic.

„Aurul este fiul lui Zeus; nici rugina, nici vermii nu-l pot roade. Supune inima oamenilor: în ochii lor este cel mai prețios dintre bunuri“.

— Da, răspunse Meniscos poetul, îți convin aceste versuri, căci tu înnoți în aur. Eu prefer însă oda anacreontică, închinată greerului:

„Tu ești fericit, o greere! Pe ramuri ridicate, dupăce ai supt roua cristalină, cânti ca un rege! Tot ce vezi, tot ce crește pe câmp și în pădure e al tău. Plugarul te îndrăgește, căci nu-i faci nici un rău. Oamenii te cinstesc, o greere, căci le vestești vara. Phoebus însuși fiindu-i drag, ți-a dăruit glasul răsunător. Niciodată nu îmbătrâ-

nești, copil înțelept al pământului, tu care iubești atât cântecile ! Tu nu cunoști relele, nici durerea, căci n'ai carne pe tine, nici sânge și ești aproape asemenea zeilor”.

„Avarii, mai zice Anacreon, sunt captivii și robii averii, Inima lor este străpunsă de săgeți de aur”.

Toți dădură din cap aprobând pe Meniscos.

În acest moment, un grup de fete, grațioase, frumoase și cam timide, în frunte cu Urania, pătrunse în încăpere.

— Să vorbim mai bine de ele, zise tânărul Philaretos. Iată ce mai spune Anacreon ;

„Natura a dat coarne taurilor, copite cailor, iuțime iepurilor, iar leilor o gură mare, înarmată cu dinți. Ea a îngăduit peștelor să înnoate, păsărilor să zboare, bărbaților să înfiripeze gânduri înțelepte. Nu mai aveà nimic pentru femei. Atunci ea le dăruì frumusețea, care ține locul scuturilor și spadelor. Cine-i frumoasă triumfă și contra ferului și contra focului”.

— Da ! interveni Apollodotos, dar frumusețea n'o poate atinge oricine. Ea fuge de urmăritorii indiscreți. Sapho spune. „Un măr frumos roșiu se lagănă în vârful unei ramuri. Cei cari au cules merele să-l fi uitat oare ? Nu. Nu l-au putut atinge !”.

Un om uscățiv, sărăcăcios îmbrăcat, cu fruntea largă, cu ochii duși în fundul capului, veni în mijlocul sălii. Erà Duris, un necăjit al soartei.

— Ați rostit versuri de-ale veselui Anacreon. De ce nu v'amintiți și de acestea,

pe care nici un om înțelept nu trebuie să le uite ?

„Nimic nu poate opri destinul: nici focul, nici zidul, nici ferul“. Sau versurile lui Palada : „Toți ne păstrăm pentru moarte și suntem hrăniți pentru ea ca o turmă de vite, care va fi tăiată fără greș“.

O adâncă tăcere se făcu în sală. Intervenția lui Duris îndispușe pe toți. Bătrânul gerusiarh însă Aristagoras se sculă de pe scaun.

— Duris, zise el, a uitat să ne spună și versurile acestea ale aceluiaș poet Palada :

„Ce te frământă atâta, omule, și ce muncești atâta ! Supune-te soartei tale, potrivit nașterii. Lasă-te în voia ei și nu te luptă contra demonului. Indrăgește-ți destinul și caută liniștea, Silește-te să fii mai de grabă vesel, chiar contra soartei, de-î cu puțință, pricinuind sufletului tău bucurii“.

— Ai dreptate, Aristagora, strigă bătrânul său tovarăș Erophilos. Flautiștilor, ia cântați-ne de joc. Mai înainte însă ascultați ceea ce ați uitat cu toți să spuneți din Anacreon ;

„Mi-e plăcut să văd dansurile vesele ale tinerilor și ale bătrânilor. Un moșneag, care dansează e bătrân după păr, tânăr însă după inimă“. Sau : «Când văd mulțimea de tineri, mă întineresc și eu ! Deși bătrân, alerg vioiu la dans. Așa, întineresc-te cu mine și adu-mi aici mulți trandafiri, să-mi împletesc o cunună. Departe de mine bătrânețea ! Vreau să fiu tânăr, în

mijlocul tinerilor, la jocurile vesele! Să mi se dea licoarea lui Bacchus, ca să se vadă cum un bătrân vîguros ştie să petreacă şi să încante“.

Flautiştii începură să cînte. Erophilos luă două fete şi se prinse a dansa o horă ţinându-le de mîna. Lumea aplaudă şi veselie reînviă. Tinerii imitară pilda bătrînului şi dansul se întinse în toate încăperile locuinţei lui Heracleidas, care privia cu plăcere cum fericirea cuprinse sufletele invitaţilor săi.

Un servitor intră în acel moment şi se apropiă de stăpînul său, căruia îi şopti cîteva cuvinte. Heracleidas îngălbeni şi făcînd semn lui Aristagoras să se apropie.

Scyţii, îi zise încet, sunt în faţa cetăţii. Şeful oştirii noastre cere să-i trimitem pe toţi tinerii adunaţi aici.

Făcînd semn flautiştilor să-şi înceteze cîntecul şi zise invitaţilor săi:

Imi pare rău, scumpilor prieteni, că trebuie numai decît să întrerupem petrecerea noastră. Patria este în primejdie. Barbarii sunt la porţile cetăţii. Scytul, crunt şi sălbatec, ameninţă să ne măcelărească. În clipele aceste, trebuie să dăm dovadă de bărbăţie, ca să mîntuim cetatea. Să cîntăm dar, la olaltă imnurile noastre de războiu, ale divinilor Tyrteu şi Callinos.

Tineri şi bătrîni, acompaniaţi de flautişti, cântară cu însufleţire versurile celebre ale marilor poeţi.

—„E frumos pentru un viteaz, să moară în primele rînduri luptînd pentru patria sa. A părăsi oraşul natal şi câmpiile sale

mănoase pentru a pribegî pe ici-colo cerşând, târând cu sine pe maică-sa venerată, pe bătrânul său tată, pe copiii săi nevrâstnici şi pe iubita sa soţie, este cea mai mare nenorocire”.

„Fiecare hotărît să moară, s’arunce cea de pe urmă săgeată. E glorios şi nobil pentru un barbat, să-şi apere ţara, pe copiii săi, pe soţia, pe care a luat-o fecioară. Moartea vine, când Parca şi-a isprăvit torsul. Mai întâi însă fiecare, cu sabia sus, cu inima mândră, apărută de paveză, să se avânte când s’aprinde lupta. Omul nu poate scăpa de moarte, chiar de-ar fi zeu. Cei ce se’ntorc acasă, după ce au scăpat de lancea inimică, se prăpădesc acolo.

Poporul însă nu-i iubeşte şi nu-i regretă. Cel ce însă a perit în luptă, e plâns de toţi. Poporul întreg plânge şi admiră pe viteazul care se jertfeşte pentru patrie. În viaţă e cinstit ca un semizeu. În ochii tuturor e ca un adevărat turn preţuind cât o întreagă oştire”.

— Şi-acum, sfârşi Aristagoras, pe ziduri, tineri şi bătrâni! Cu bărbăţie, cu sânge rece, să luptăm, să ne mântuim părinţii, copiii, nevestele, pe zeii noştri, cultura, neamul.

— Pe ziduri. pe ziduri, răspunseră toţi într’un glas!

Şi într’o clipă casa lui Heracleidas se golî. Nu mai rămase, decât o bătrână servitoare, care în zădar se rugase de Urania, să rămână lângă ea. Li răsunau încă în urechi cuvintele cele din urmă ale stăpânii sale, care plecă înarmată cu un arc şi cu trei tolbe de săgeţi.

— Callatis trebuie să trăiască prin jertfa tuturor copiilor săi ! Dacă dușmanul o cucerește, la ce ne-ar folosi viața ? Sălbaticii nu cruță pe învins. Resping viața în necinste. Moartea celui ce se luptă pentru patrie este cea mai frumoasă podoabă. Sunt mândră, că pot râvni la ea ! Rămâi cu bine !

Și în noaptea întunecată strigătele fioroase ale asaltatorilor și vaetele răniților acoperiau mugetul valurilor mării, deslănțuită de furtună.

Dionysopolis sub aripa morții

Un șir lung de care vechi, cu roțile scăr-
țiitoare, înaintă repede spre țărmul mării,
urmat de alte convoiuri, care se întindeau
până'n zare. Carele erau încărcate cu fel de fel
de lucruri casnice de prea puțină valoare: hai-
ne mizerabile, vase de gătit, cofe de lemn,
topoare, hârlețe, saci plini cu grâu sau cu
meiu. Printre ele apărea uneori capul vre-
unei oi, ori creasta roșie a unui cocoș, dar
și câte o albie, în care plângea un copil
în fașe. Acest amestec ciudat de lucruri și
de viețuitoare era desăvârșit de figurile, înne-
grite de colb și ofilite de griji și de lipsuri,
ale pribegilor, suiți pe carele lor, trase de
cai slăbănogi, mânați fără milă în goana
mare.

Tristul alaiu se grăbiă s'ajungă cât de re-
pede la Dionysopolis, ca să se adăpostească
sub zidurile ei, căci Geții, Bessii și Sarma-
ții înaintau în Scythia Mică prefăcând totul
în cenușe.

Drumul şerpuia printre holdele mânoase, care aveau să cadă în curând pradă jefuitorilor, Nouri de praf, întunecoşi şi înăbuşitori, ridicaţi de vântul care suflă dinspre mare, împiedică pe călători să vadă la zece paşi înaintea lor. Deodată, după o cotitură, apărură cetatea.

La dreapta, se înalţă, ca un uriaş dintr'o arătare, dealul de lut albicios, sterp, prăpăstios, care domină împrejurimile. Zidul cetăţii dinspre miazăzi trece la poalele lui, apărat de un şanţ lat şi adânc, săpat de mână de om; la miazănoapte zidul şerpuia pe vârful malului prăpăstios al unui torent, mai totdeauna sec.

Casele săracăcioase ale Dionysopolei erau orânduite pe cele trei terase, care coboră repede spre mare, închise în incinta fortificată. Pe ici-colo, se înalţă câte o clădire mai însemnată, construită din piatră şi împodobită cu coloane şi cu sculpturi de marmoră. Printre ele, se distinge templul lui Dionysos, patronul cetăţii, Buleutirion, unde se adunau arhonţii şi sfatul bătrânilor, precum şi câteva alte sanctuare, închinat lui Zeus, lui Serapis, lui Poseidon şi Cabirilor. Casa lui Acornion, fruntaş dionysopolitan, atrăgea mai ales luarea aminte prin stilul ei ionic graţios şi prin parcul ei, din care se înalţau falnic chiparoşii mlădii şi migdalii cu frunzele lor prăfuite. Văzduhul la o mare depărtare era plin de mirosul îmbătător al narcişilor, care înconjurau clădirea jur-împrejur.

Alaiul emigranţilor se opri la poarta cetăţii. Un grup de cetăţeni armaţi îi întâmpină,

— Cine sunteți ? De unde veniți ? în-
trebă șeful.

— Am părăsit în grabă satele noastre, Lykos și Ārktos, căci Sarmatul sălbatec și Getul crunt se apropie. Holdele sunt nimice, rudele și tovarășii noștri uciși sau târâți în robie. În numele zeilor mântuitori, în al marelui Zeus Xenios, mântuiți-ne, găzduiți-ne !

Cei mai mulți din cei ce se îngrămădiau în jurul străjerilor erau cunoscuți de aceștia. Veniau regulat în cetate, să-și vândă grânele și să cumpere mărfuri.

— Intrați ! Zeii cetății vă acordă ospitalitatea, hotărî căpitanul gărzii.

Fetele pribegilor se însuflețiră puțin. O rază de speranță licări în sufletele lor, hrănite de atâtea zile cu spaima morții.

Și alaiul pătrunse în oraș. Celelalte se apropiau în mijlocul unor nouri de colb.

În câteva ceasuri, Dionysopolis își îndoii populația. Refugiații fură găzduiți în clădirile publice, în curțile templelor, pe la locuitori.

Grupuri-grupuri de Dionysopolitani discutau cu oaspeții lor primejdia năvălirii și mijloacele apărării.

După amiază cei doi arhonți chemară gergusia la o consfătuire. Preoții zeilor luară și ei parte.

Adunarea fu deschisă de Protomahos, unul din arhonți, care rosti următoarea cuvântare :

„Iubiți concetățeni ! De aproape un sfert de veac Scythia Mică trăește într'un războiu nesfârșit. Locuitorii din interior sunt nimi-

ciți de năvălirile, care se țin lanț ale Geților, Bessilor și Sarmaților sanguinari. Cetatea noastră însăși este ruinată în comerțul și în industriile ei, silită să găzduiască și să hrănească atâtea mii de nenorociți, cari altădată contribuiau la înflorirea ei. Un simț de umanitate ne îndeamnă să-i apărăm, să-i mântuim de la o moarte sigură. Mijloacele noastre însă sunt restrânse. În curând merindele vor lipsi, iar îngrămădirea unei atât de mari mulțimi, care trăește în sărăcie și în lipsă de igienă, va aduce fără îndoială foamete și vre-o molimă înspăimântătoare, din care vom perî și ea și noi.

Speranța noastră a fost înaintarea Romanilor, popor civilizat, cu aceeași mentalitate ca și noi, cu pumnul viguros, cu spiritul de ordine și de organizare foarte înaintat. Eram îndreptățiți să privim viitorul fără grije sprijinindu-ne pe ei. Din nefericire, barbarii erau mai tari decât credeam. Dânșii au sfărâmat mai multe oștiri romane. Înaintarea, acum două zeci și cinci de ani, a trupelor comandate de S. Scribonius Cuno, care veni din Thracia, și ceva mai târziu, ale lui M. Lucinius Lucullus, care a cucerit țărmul Pontului Euxin, ne umpluse de bucurie, deși acest din urmă săvârșise nelegiuirea de a fi luat din sanctuarul ei statuia lui Apollon, lucrată de marele Kalamis. Credeam că stăpânirea romană se va întări în părțile noastre. Ne-am înșelat. Scythia Mică continuă să fie teatrul năvălirilor barbare, al vărsărilor de sânge, al ruinii oricărei civilizații. Acum nouă ani, Romanii voră să pună capăt acestei stări de lucruri.

Ei trimeseră o numeroasă oștire, în fruntea căreia eră însuși proconsulul Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, unchiul triumvirului Marcus Antonius și colegul de consulat al marelui orator și om de Stat, M. Tullius Cicero.

Am găzduit între zidurile noastre această oștire, în care aveam toată nădejdea, că va ieși biruitoare și ne va aduce pacea, ordinea, bogăția. Cu ce urale n'an condus-o noi până în afară de cetate, când a pornit spre miază-noapte și ce urări nu făceam pentru izbânda ei!

Intr'o noapte însă întunecoasă, un călăreț, care se ascundeà ziua spre a nu fi văzut, ne aduse vestea, că o mare bătălie se dăduse între trupele lui Hybrida și Bastarnii, ajutați de alți barbari, și că legiunile civilizației fură nimicite.

Locuitorii din interiorul țării suferiră groaznice chinuri: unii fură omoriți, alții căzură în robie, iar cei rămași fură ruinați cu desăvârșire. Cetatea noastră, ca și celelalte orașe grecești ale țărmului Pontului Euxin, a suferit mult, a fost sărăcită și a deplâns moartea atâtor buni cetățeni, cari însoțiseră oștirea romană în expediția ei la Dunăre.

Acum trecem printr'o nouă perioadă de criză. Barbarii sunt la porțile noastre; cetatea geme de refugiați. Trebuie să facem ceva pentru mântuirea tuturor.

Romanii sunt desbinați. La Roma, bântue războiul civil. Cesar și Pompeiu se ceartă pentru întâietate. Acest din urmă s'a refugiat în Macedonia, unde organizează o

armată contra celui dintăiu, Va trece multă vreme înainte ca Roma să se poată gândi la noi, la Scythia Mică, la războiu contra barbarilor, stăpâni acum pe situație. De aceea trebuie, cu regret, să schimbăm direcția politicii noastre.

Nu suntem în stare să înfrângem pe barbari, ba nici macar să le rezistăm multă vreme. Să facem deci pace cu ei, să ne ducem înaintea lor, să le propunem supunerea noastră în schimbul prieteniei și sprijinului lor”.

O adâncă tăcere se făcù în adunarea fruntașilor Dionysopolitani. Situația erà disperată ; totuși în sufletul acestor Greci, amestecați cu alte alemente băștinașe, erà un simțimânt de mândrie, care se revoltà la ideea unei supuneri barbarilor, distrugători de civilizație. Cu toate acestea trebuia să se iee o hotărâre.

Hermogenes, bătrân venerabil, membru al gerusiei, luă cuvântul :

„Protomahos are dreptate: trebuie să ieșim din starea îngrozitoare, în care ne găsim, Călcând pe inima noastră, am merge să ne închinăm barbariilor ticăloși, dacă am fi siguri, că va urmà mântuirea, Vedeți însă : aici fac rezerve, Să tratăm, dar cu cine ? Barbarii, războinici și prădători, n'au lege ; nu respectă nimic, nici onoarea, nici tratatele, nici jurămintele date, nici chiar pe șefii lor, când e vorba de a omori pentru a prădà. Ei nu știu decât de frică, ei nu cedează decât în fața unei autorități, sprijinită pe o forță sdrobitoare, care poate pedepsi. Unde însă este oare această

autoritate ? Această forță ? Există ea ?"

„Da, răspunse Zopyros, celalt arhont. Există o forță, care impune tuturor : și barbarilor și Romanilor. Este Buerebista, regele Dacilor și al Geților, a cărui stăpânire se întinde pe amândouă malurile Dunărei, la miază noapte dincolo de Carpați, la miază-zi până la Haemos. Lui să ne adresăm, lui să ne închinăm, lui să-i cerem ajutor și protecție”.

„De el însă, întrerupse Meniscos un alt membru al adunării, nu se poate cineva să se apropie. Nu primește pe nimeni, urăște deopotrivă pe Greci și pe Romani și-și are reședința atât de departe de aici !”.

„Ai dreptate, răspunse Zopyros ; totuși este cineva care ar putea să ni-l câștige : este însuși tatăl lui Buerebista, care locuiește la Argidava, dincolo de Dunăre, nu departe însă de malul ei. Avem printre noi un concetățean, care îl cunoaște, care este stimat de el și pe care putem să-l trimitem în ambasadă”.

„Cine-i, cine-i ? strigară la olaltă mai mulți gerusiaști”.

„Acornion, marele preot al mai multor nemuritori !”.

Toți își întoarseră privirile către acesta și făcură semne de aprobare.

Acornion se sculă :

„Scumpi prieteni, zise el, voiți să-mi dați o grea și prea primejdioasă misiune. În împrejurările, prin care trece patria, nu mi-e îngăduit să refuz. Primesc să plec spre tatăl lui Buerebista, om înțelept, larg la

minte și la inimă, pe care nădăjduiesc să-l pot câștiga cauzei noastre. Voiu pleca deci chiar în noaptea aceasta îndreptându-mă spre Dunăre. Rugați-vă pentru cetate și pentru mine, vestitorul ei la Daci*.

* * *

Ieșind din adunare, arhonții și preoții chemară poporul la rugăciune, în timp ce Acornion își făcea pregătirile de plecare.

Și templele zeilor se umplură de mulțimea celor cari voiau să le implore ajutorul.

În fața statuelor de marmoră, preoții și corurile de tineri și de fecioare întonară imnurile scrise în cărțile sfinte.

„O, Zeus, prea venerabil, Zeus incoruptibil, îți oferim mântuirea noastră, expiațiunile noastre și rugăciunile noastre! O rege, tu poruncești Geaei, mame munților, a munților înalți și răsunători, și Pontului și tuturor lucrurilor, care învăluiesc pe Uranos. Zeus Kronios! Purtător de scripturi, mărinimos, generator universal, obârșie și sfârșit al tuturor lucrurilor, tu care miști pământul, care cutremuri totul, strălucitor, tunător, fulgerător, Zeus creator, ascultă-ne, Zeus schimbător, dă-ne sănătate, pace și glorie desăvârșită a bogățiilor!”

În acelaș timp, în fața statuei tinerești a zeului viței de vie, al vieții fericite și îmbelșugate, al tuturor nobililor inspirațiuni, un alt cor și mai numeros întonă imnul bacchic tradițional:

„Invocăm pe mugitorul Dionysos, pe primul născut, pe cel cu două sexe, de

trei ori revenit, pe regele Bakkhos, pe dârzul, pe cel nerostit, pe ascunsul, pe purtătorul de două coarne, pe cel cu două forme, pe cel încununat cu hederă, pe cel care are chipul de taur, pe războinicul, pe profetul, pe venerabilul, pe mâncătorul de carne crudă, pe trienalul, care poartă steaguri și vestmânt de frunze, pe cel plin de înțelepciune, pe sfătuitoarea lui Zeus și al Persephonei, pe demonul nemuritor, născut din paturi negrăite. Auzi-ne vocea, o prea fericit, și fii nouă favorabil, binevoitor pentru toți cei ce te roagă în această mare primejdie !”.

Și marele preot cu glas tare se rugă la rândul său :

„Vino, prea fericit Dionysos, născut prin fulger, cu fruntea de taur, Bassareene, Bakkhos, cu mii de nume, tu care învingi totul, care te bucuri de sabie de sânge și de caste Menade, tu zăre suspini după Olympos, tu care mugești puternic, Bakkhos furios, purtător de thyrs, tu care îți amintești de injurii, venerabil tuturor zeilor și tuturor muritorilor, cari locuiesc pământul. Vino, zeu săritor, și dă-ne nouă mântuirea. Ajută preotului tău, Acornion, să izbândească și să ne aducă pacea și fericirea.”

Iar afară, în fața sanctuarului, un alt grup de cântăreți, pe când se plimbau prin mulțime emblemele și statuetele mai mici ale zeului, intonă și el un imn.

„Invoc pe Bakkhos, care dă vinul, care umblând în jurul locuințelor Kadmeenilor, a întrerupt cutremurile de pământ. Când splendoarea focului a năvălit întreg pă-

mântul, tu singur înlănțuești vârtejurile stridente ale flăcării. Vino, prea fericit Bak-khos, cu inima binevoitoare, sălăsluește-te printre noi, mântuește-ne !”.

Credincioșii se răspândiră apoi în ulițele cetății îngrijorate și măriră grupurile celor cari discutau evenimentele.

* * *

Trecu o lună de la plecarea lui Acornion. Grâul se împuțină zilnic, iar arhonții fură nevoiți să micșoreze porțiunea de pâne ce se dădea celor ce trăiau blocați în cetate. Noroc că vasele aduceau alte merinde din largul lumii, iar pescarii indestulau piața cu mult pește.

De la Acornion mereu nu venia nici o știre. Toți erau îngrijorați de soarta lui. Reușit-a el oare să străbată printre pâlcurile nenumărate prădalnice de Sarmați, de Bessi, de Geți, cari bântuiau întreaga Scythia Mică și să ajungă la Dunăre ? Sau fost-a prins, jefuit, luat prizonier, omorât chiar ? Cine putea răspunde la aceste întrebări ?

Dar iată că într-o zi, întreaga câmpie de la apusul cetății se întunecă. Veghiile de pe ziduri vestiră, că o mare oștire de călăreți înaintă în fuga cailor. Alarma se dădă. Cei ce puteau purta o armă se strânsă sub diferiți șefi gata să ajute celor ce erau deja pe ziduri. O mare îngrijorare cuprinse întregul oraș. În case, femeile și copiii plângeau, se tânguiau, strigau că ceasul din urmă sosise.

Dușmanii, ocupați până atunci cu ase-

diul unei alte cetăți, înaintară până în apropierea zidurilor Dionysopolei, scoțând urlete de războiu. Din arcurile lor porni o ploaie de săgeți împotriva apărătorilor cetății. Aceștia răspunseră. Câțiva asaltatori se rostogoliră de pe caii lor, pricinuind un vârtej în rândurile lor. Noui urlete înspăimântătoare brăzdară văzduhul răsunând lugubru peste ziduri și răspândind groaza și desnădejdea prin oraș.

Geții și Sarmații erau îngrozitori la vedere. Urcați pe caii lor iuți, cu cuțitul la brâu, cu arcul lor cel lung în mână, iar pe spate purtând tolba cu săgeți îmbuibate în venin de viperă, chipurile lor, încadrate de plete și de o barbă neîngrijită, n'aveau înfățișare de om. Ochii lor scăpărau scântei de ură, de poftă de ucidere; din gura lor ieșeau sunete sălbatice, guturale, adevărate ragete de fiare, ce zguduiau văzduhul.

Dionysopolitani îi respinseră cu curaj mai multe asalturi furioase. Obosiți, barbarii se retraseră afară de bătaia săgeților și-și instală lagărul. Șefii hotărîră să facă la nevoie un asediu lung. Ei adoptară o îndoită tactică: împrăștiați în câmpul din fața zidurilor se apropiau răsleți și aruncau cu arcurile lor puternice săgeți otrăvite, care zburau peste ziduri, cădeau droaie în oraș și făceau zilnic numeroase victime, contribuind la slăbirea rezistenței morale a locuitorilor. Din când în când, asediatorii mai deslănțuiau un mare atac în contra incintei fortificate, apărată vitejește de Dionysopolitani. Cine însă putea asigura că într-o zi apărarea slăbită n'avea să

cedeze barbarilor ? Indoiala mântuirii pătrunsesse chiar și în sufletele șefilor. Totuși nu puteau face altceva decât să continue lupta, căci o capitulare însemnă un măcel al tuturor asediaților.

Intr'una din zile, vrăjmașii deslănțuiră un nou atac. De data aceasta toți se mișcară. Berbeci și turnuri de asediu, de curând aduse în lagăr, luau parte la luptă. Atacul începù la revărsatul zorilor. Apărătorii îl respinseră. El se repetă cu furie de câteva ori. Sute de morți și de răniți căzură din amândouă părțile, Berbecii se izbeau cu furie de ziduri. Asaltatorii din turnuri se luptau acum piept la piept cu apărătorii zidurilor. Eră o încăerare vajnică pe viață și pe moarte.

Intr'un punct, trei turnuri reușiră să se apropie de zid și să-l golească de apărători. Un grup de Geți se făcù stăpân pe această porțiune. Unii pătrunseră chiar în oraș, dar fură întâmpinați de rezervele asediaților. Și lupta continuă înăuntrul zidurilor aprigă, crâncenă, înspăimântătoare. Soarta orașului părea pecetluită. Geții erau siguri de succes, rezistența Dionysopolitanilor slăbiă văzând cu ochii, sfârșitul se apropiă.

Deodată însă se auziră sunete de bucm. În zare, se vedeă venind o armată numeroasă. Din ea se desprinsse un pâlcc de călăreți, care în goana cailor sosiră pe câmpul de luptă. Nouii veniți fură înconjurați.

— Cine sunteți ? întrebă un șef barbar.

— Ostașii lui Buerebista ! Unde-i comandantul vostru ?

Ei fură conduși la șef.

— Regele regilor, Buerebista, stăpânul vostru și al nostru, care se află în mijlocul oștirii ce sosește, vă poruncește să încetați numai decât atacul.

— Cum ? tocmai acum când suntem pe punctul de a cucerii cetatea după atâtea jertfe ?

— Ordinul trebuie executat. Supuneți-vă !

Comandantul se închină.

Și buciumul răsună din nou pentru încetarea luptei. Asaltul se opri. Numai în interiorul cetății adversarii continuară să se măcelărească. Liniștea însă se făcu în curând peste tot,

Armata geto-dacă se apropia și ea. Un sol fu trimis spre ziduri. Când fu aproape strigă :

— Buerebista, mare rege al regilor. invită pe arhonții Protomahos și Zopyros să vie în lagărul său, ca să trateze pacea.

Curând după aceea cei doi șefi dionysopolitani ieșiau pe poarta cetății și se îndreptau spre cortul regal, Aici, fură primiți cu mare cinste și conduși în interior.

Buerebista ședeă într'un măreț jeț, înconjurat de șefii săi, strălucitori în armura lor de războiu. Cei doi arhonți se închinară adânc.

— Aproiați-vă, îi încurajă regele dac, și întindeți-mi o mână prietenească, spre a face o alianță sinceră și trainică.

Protomahos și Zopyros mișcați înaintară spre Buerebista și strânseră cu căldură mâinile regelui geto-dac. Privirile lor rămaseră încremenite, când descoperiră pe

cineva prea cunoscut, îmbrăcat în haine scumpe, stând la dreapta lui Buerebista. Nu se înșelau : eră însuși Acornion, solul cetății, devenit acum prieten intim al marelui stăpânitor.

Acesta le zise :

„Să mulțumiți acestui om de fapta mare, pe care o săvârșim astăzi. El m'a convins, el mi-a arătat cât putem câștiga și unii și alții din unire. La o parte vrăjbele, înlături războiul, să ne jurăm credință și să trăim ca niște frați. De-acum înainte, el îmi este sfetnicul în toate. L-am și trimis ca ambasador al meu la fruntașul roman, Pompeiu, cu care s'a întâlnit în Macedonia, la Heraclaea, și cu care m'am înțeles pe deplin. Acornion mi-a făcut servicii mari : să-l cinștim deci cum se cuvine. Dionysopolis devine de azi înainte cetate aliată mie. Locuitorii ei pot umbla liber și face comerț în tot cuprinsul Statului meu“.

* * *

Dionysopolitanii, mântuiți de peire, voră să cinstească pe marele lor concetățean. Se adunară cu toții în timpul serbării Dionysiiilor în piața publică și după rostirea rugăciunilor către zei și a imnurilor obicinuite, Protomahos proclamă pe Acornion binefăcător al patriei, și în aclamațiile poporului, îi puse pe cap o cunună de aur. Apoi citi decretul, votat de întreaga cetate, săpat pe o placă de marmură :

„Acornion a săvârșit mari binefaceri. A mântuit poporul de nevoi cheltuind din banii săi proprii. Devenind preot al mare-

lui Zeus, a îndeplinit cu evlavie ceremoniile și jertfele cuvenite și a împărțit cetățenilor cărnurile victimelor. Făcându-se și preot al lui Serapis, a cheltuit sume mari cu voe bună pentru binefaceri. De mulți ani eponym al cetății și preot al zeului Dionysos, care n'avea preot, fu numit tot el. Primă cununa zeului în vremea hibernării la noi al lui Caius Antonius (Hybrida), când a săvârșit ceremoniile și jertfele în chip frumos și mărinimos, dând cetățenilor cu îmbelșugare cărnurile victimelor. Primind și cununa zeilor din Samothrace (Cabiri) pe viață, a îndeplinit ceremoniile și jertfele pentru miști și pentru oraș. De curând regele Buerebista, devenind cel dintăiu și cel mai mare dintre regii Thraciei și cucerind toată țara de dincolo de fluviu și din părțile noastre, a intervenit pe lângă dânsul în chip prea fericit la prima și cea mai mare domnie, dând patriei sale cele mai bune sfaturi și câștigând bunăvoința regelui pentru mântuirea orașului. În toate celelalte treburi s'a consacrat fără cruțare în ceiace privește ambasadele cetății, înfruntând neconținut primejdiile pentru a apăra interesele patriei. Fiind trimis sol către Cneius Pompeius, fiul lui Cneius, generalul Roman, de către regele Buerebista și întâlnindu-l în Macedonia pe lângă Heracleea din Lyncestis, nu numai că a obținut în favoarea regelui bunăvoința Romanilor pentru turburările sale, dar a avut cele mai frumoase rezultate cu privire la interesele patriei, lucrând în orice prilej cu tot sufletul și tot trupul, făcând și cheltu-

eli materiale, cu mare osârdie acordând și subvenții publice pentru mântuirea patriei.

Spre a arată deci că poporul, cinstește pe oneștii și bunii cetățeni, binefăcătorii lui, adunarea și poporul a hotărît, ca Acornion, preotul lui Dionysos, să fie lăudat de toate acestea și să fie încununat la sărbătoarea Dionysiilor cu o cunună de aur și cu o statuie de bronz. Incununarea se va face în fiecare an în timpul Dionysiilor cu o cunună de aur. Să i se dea de asemenea pentru înălțarea statuei sale un loc în partea mai de vază a pieței publice“.

* * *

Acornion murî fericit, cinstit nu numai de ai săi, dar și de toți locuitorii țărmului Pontului Euxin.

Ocrotită și susținută de Buerebista, Dionysopolis cunoscû câțeva vreme o stare de înflorire fără seamăn. Cetățile din prejur priveau la ea ca la un luceafăr și o invidiau. Locuitorii ei se îmbogățiră, și înfrumusețară orașul, ridicând temple, palate, altare. Totul le surădea și pacea părea pentru totdeauna consolidată.

Într-o zi însă, venî vestea asasinării lui Buerebista. Nu mult după aceea sosiră și alte știri alarmante. Statul geto-dac se dislocă. Triburile, din care se alcătuiă, se desbinară și se încăerară. Romanii profitară, ca să ocupe teritorii întinse în Haemos și să înainteze spre Dunăre.

Barbarii de la miază-noapte, Scythii și Bastarnii, cași Geții de lângă gurile Dunărei, își reluară prădăciunile obicinuite. Pacea

lui Buerebista fu ruptă, ordinea adânc zdruncinată. Dionysopolis fu din nou atacată.

Un lung asediu reîncepù. Asalturile se repetară cu furie. Și într'o zi, Geții, Sarmatii și Scyții escaldară iarăși zidurile și se încăerară cu cetățenii, cari alergară ca și altă dată, să-și apere averea, altarele, familia, viața. În momentul însă culminant, nu se mai auzi buciul lui Buerebista și nu veniră solii ca să poruncească încetarea măcelului.

Dionysopolis fu cucerită ; locuitorii ei măcelăriți sau robiți, puțini numai reușind să fugă cu corăbiile lor, casele jefuite, arse, altarele dărămate, zeii sfărămați. Barbaria răpuse civilizația.

Și totuși, sub cenușa cetății, stela lui Acornion rămase ca o mărturie a glorioaselor sale fapte pentru mântuirea patriei sale.

M u c a p o r ¹⁾

De o bucată de vreme se deschisese în portul Pireu un târg de sclavi. Lumea, doritoare de noutăți, alergă din toate unghiurile Atticei, casă vadă pe cei orânduși spre vânzare ; căci se zvonise cum că printre ei se aflau și mulți ostași ai regelui dac, Decebal, care avusese atâtea crâncene lupte cu Traian.

Târgul, de dimineață până în seară, gemea de oameni, cu toate că prea puțini erau cumpărători. Ingâmfarea, luxul și bogăția aveau acum un prea nimerit prilej, să-și desfășoare puterile. Mulți găseau plăcere să petreacă în fața acestor nenorociți robi, a căror marea vină eră, că au îndrăznit să-și apere căminurile și mormintele strămoșești. Se vedeau tineri, unși cu mirodenii, dând târcoale curtezanelor scli-visite, care cu mișcări mlădioase de trup se plimbau prin mulțime. Cuvinte istețe se

1. Publicată mai întâiu în „Scene din Viața Dobrogeană“, 1906.

rostiau, zâmbiri și ochiade zvăpăiate se schimbau.

Bătrânii, obicinuiți cu de-alde astea, stăteau nepăsători de vorbă câte patru-cinci laolaltă, lăudând pe marele Traian pentru barbația lui, și prea puțini dintre ei găseau marea vitejia aceloră, cari acum zăceau în cătușele umilinții.

Negustorii își lăudau marfa cu strigăte zgomotoase, care se încrucișau în văzduh cu vorbele, cu râsetele, cu certurile, cu freamătul mulțimii. La o parte, sclavii stăteau șir unii lângă alții, așteptând cu resemnare ceeace le mai putea aduce soarta lor cea vitregă. Mai toți aveau chipul obosât, suferind, umilit. Unul din ei, însă, se distingea prin mândra lui înfățișare: era un preot al cultului lui Sabazius și se numea Mucapor. Dânsul nu se putuse încă împacă cu starea de înjosire, în care l-au împins împrejurările potrivnice. În lupta de pe meleagurile din dreapta Dunărei, în Scythia Mică, în țara numită mai târziu de Romani Ripa Thraciae, fusese prins în învâlmășeala ciocnirii, pe când însuflețit cu graiul și cu fapta pe ai săi. Trecură două luni de-atunci, și-acum era expus spre vânzare. El sta în picioare, și se gândea la scumpele-i ființe, la nevasta și la cei doi copilași ai lui, pe cari i-a lăsat acolo, în țara sa cea mândră, în întunericul unei păduri de lângă bătrânul Istru. Ce soartă oare avut-au ei? Scăpat-au de „barbarii năvălitori“ sau nu? Și unde s'o fi aflând ei acum? Cum o să trăiască ei fără sprijinul său?

Aşa Mucapor îşi frământă toată ziua mintea şi când se mai treziă din gândurile lui şi-şi aruncă privirea în juru-i, scârba şi răsvrătirea sufletească îl cuprindeau : pe deoparte zâmbiri şi râsete, vorbe blestamate, iar alături de el, tovarăşii de luptă şi de credinţă, deznădăjduiţi, umiliţi, gata să sărute poalele vrăjmaşilor ?

O săptămână după deschiderea târgului, pe la amiază, doi străini s'au oprit înaintea lui Mucapor. Negustorul se închină adânc şi-şi începù laudele :

— Acest sclav, clarissime, e de neam mare : e preot al lui Liber Pater şi profet prea slăvit de ai săi. Ştie medicina şi magia. Cumpărându-l, stăpâne, n'ai să mă blestemi, căci el te va feri şi de duhurile rele şi de orice boală.

Înfăţişarea mândră şi dispreţuitoare a sclavului plăcură lui C. Roscius Murena, persoană însemnată, care petrecea în Attica.

Tocmeala, plata şi formalităţile proprietăţii se făcură repede ; şi din acea clipă preotul dac trecù la alt stăpân. Adevărata robie începea de-abia acum.

Murena, dupăce făcù târgul, zise tovarăşului său.

— Villice, ia-ţi pe noul tău sclav şi fă-l să înveţe ceva. Du-l la villa dela Faler. Eu azi voiu rămâne în Pireu, mâine trimete lectica să mă ia. Şi rostind acestea, plecă şi se făcù nevăzut prin mulţime.

Nu mult după aceea Mucapor şi îngrijitorul moşiei lui Murena intrară într'o casă, unde îi aşteptau patru sclavi. Peste un ceas villicus porunci să-i aducă lectica

stăpânului și intrând în ea, făcù semn no-ului sclav să pue mâna. Mucapor înțelese și tot sângele îi se urcă în cap. Îngrijitorul văzându-l ca nu se mișcă, se răsti rău la el; ochii lui mici, scânteetori, îl priviră cu atâta putere, încât Mucapor, fără să știe ce face, tremurând din tot trupul, puse mâna și împreună cu un alt tovarăș, ridică lectica, pe când două mari picături de lacrimi se rostogoliau pe obrajii lui palizi.

* * *

Se împlinise anul de când Mucapor trăia în chinuri și amărăciuni. Uneori îi venia să-și facă singur seamă și să se mântuiască de o viață așa de ticăloasă. Dragostea însă pentru ai săi, pe cari tot mai nădăjduia, că o să-i mai vadă odată, îl opriă mereu. Mai ales această nădejde i se înaripase, de când sosise la Faler soția și fata lui Murena.

Mucapor mai în fiecare zi le vedeă. Și Lucia, stăpâna lui, îi vorbiă în chipul cel mai blând îngrijindu-se să-i afle păsurile și mângâindu-l cu vorba și cu fapta.

Dela o vreme însă, el căută s'o ocolească. La început crezuse, că stăpâna îl compătimia numai pe dânsul, ca fiind vlăstar nobil și preot al unui mare și viteaz popor; când însă băgă de seamă, că ea se purtă și cu ceilalți tovarăși ai săi în acelaș chip, inima i se răci cu totul. Și-i părea bine de aceasta, căci n'aveă să-și mai resfire din dragostea sa o parte pentru străini și

dușmani, ci aveà s'o păstreze întreagă numai pentru ai săi.

Lucia totuș, întovărășită de fiica ei Sylvia, venià mereu la el, ori de câte ori îl vedeà, și de la o vreme îi tot vorbià de un „singur Dumnezeu atot puternic și prea bun“ și de alte prea ciudate lucruri.

Ghicise, fără îndoială, sentimentele, care îl frământau și într'una îi tot spunea, că datoria omului este să ierte, să fie milostiv, să-și iubească aproapele.

— Numai prin aceste dumnezeeești învățături, Mucapore, vei dobândi viața viitoare, cea veșnică, senină, liniștită și ferită de toate blestemățiile lumii pământești, repetà ea mereu.

Dar la toate acestea preotul dac rămâneà surd. Și aveà dreptate.

Mila? Dovada îi sta înainte: Murena, villicus, Romanii! Ertarea? O cunoștea din biciurile nemiloase, care lăsau urme vinete pe trupul celor osândiți. Iubirea a proapelui? Sângele a curs șiroae în patria lui, ca să se poată despărți soție de bărbat, părinte de copii! Și toate acestea pentru ce? Ca boerii cei leneși, trufași și cruzi, să poată petrece mai bine, să poată da porunci să fie omoriți bucătarii, cari ar fi greșit mâncarea de fazani, ori de limbi de păun. Cât despre viața viitoare, ea nu-l prea ispitià; de altfel și în credința strămoșească se cuprindea aceasta.

Judecând bine asupra acestor lucruri, Mucapor se convinse, că datoria sa erà să se păzească de mreșile stăpânii sale, care erà mai de temut, decât ceilalți. Cel

puțin ei nu se atingeau de conștiința sa, pe când Lucia voia să-i sugrume singura avere ce-i mai rămăsese: simțimintele și credința.

Ca să se poată deci feri de orice înrăurire din partea stăpânii lui, căută să se ascundă și oridecâte ori i se îngăduia să mai răsufle puțin, se ducea la umbra unui uriaș platan din fundul grădinii lui Murena.

Intr'una din zile, pe când își mai des-morția aici oasele trudite, zări într'o tufă din apropiere, o cutie de lemn. Luând-o în mână simți că era peste măsură de grea. Cu nerabdare și bucurie o deschise și văzù că nu se înșelase: era numai aur într'insa. Priveliștea acelor monete galbene, strălucitoare, ameți pe preotul-sclav, care se vedeà acum liber, bogat, fericit, căci prin bani nădăjduia, să se poată răscum-pără, să îmblânzească pe chinuitorii lui.

Pe înserate, veni la stăpânul său și-i povesti din fir în păr, cum a găsit comoara. Murena, cu vorba blândă, binevoitoare, îl lăudă și-i făgădui, că va rosti în curând *manumisiunea*, liberarea sa, avù însă grijă să pue mâna pe tezaur.

Trecù o zi, trecură două, trei și fostul senator nu se mai gândia la sclav. După o săptămână, Mucapor îndrăzni să-i ațâce calea și să-i amintească cele făgăduite.

— Ce bani? îi răspunse aspru Murena. Și-apoi, chiar dac'ar fi așa cum zici; tu îmi ești rob; viața și averea ta sunt ale mele și tot ce poți găsi din întâmplare, mi se cuvine tot mie!

O dreaptă mânie izbucni în sufletul sclav-

vului și, cu glas tare, cu ură, răspunse stăpânului :

— Caie Roscie Murena, ești un jefuitor, ești un ticălos !

Murena rămase incremenit față de o așa de neînchipăită îndrăzneală și nerușinare. Ochii lui cei mici, verzui, se rotiau ca o sfârlează ; buzele-i vinete tremurau ușor, pe când pe fața-i palidă se zugrăvia vijelia mâniei, care-l cuprinse.

Chiemă numai decât pe villicus și cu voce răgușită, arătând spre Mucapor fără a-l privi, dădù poruncă strașnică.

— Desbrăcați-l, dați-i o sută de bice ; puneți-i picloarele pe jaratec și apoi... lăsați, mâine voiu hotărî, chibzuind cum ar fi mai bine.

* * *

Mucapor. înlănțuit de mâini și de picioare, sta culcat pe pământul umed al beciului întunecos, unde fusese aruncat. Rușinea biciuirii îi arde sufletul, mai tare decât jaratecul din ajun, care i-a pârjolit îngrozitor picioarele. Ura împotriva blestemăților învingători, chinuitorii săi, cari i-au subjugat țara lui cea dragă și mai ales împotriva lui Murena, colcăe în el. Ochii îl scânteiază sălbatec, scrășnește din dinți și rostește infricoșate blesteme. Dar vin și clipe când gându-i zboară peste mări și țări până la ai săi, și atunci uită necazul și parcă-i fericit !

Iși revede pădurea sfântă, altarul cu zeii părintești, căsuța, în jurul căreia tâșnesc din stânci izvoare cu murmurul tainic,

îi apare soția sa cea dragă, fiul său iubit, Scoris și drăgălașa sa copilă, Tepira, care rumenă veselă, îi sare pe genunchi, rostind dulcele cuvinte : „mamă, a venit tata“.

Un zâmbet de fericire îi flutură pe buze și-și întinde brațele, vrând parcă să îmbrățișeze scumpele vedenii ; dar un zăngănit sinistru de lanțuri împrăstie frumosul vis și atunci toate durerile zgâlțâie și mai tare trupul și sufletul nenorocitului.

Pe la amiază, lumina slabă, care pătrunde prin fereastra beciului, se pălește. Mucapor ridică ochii și rămâne înmărmurit. E vis ori realitate ? Chipul îngeresc de la fereastră e oare al scumpei sale Tepire ? Cum a putut veni ea până la el ?... Repe- de însă se reculege și recunoscându-și greșeala, ridică amenințător brațul contra Sylviei, care îndrăznise să-i tulbure liniștea.

Sylvia însă nu se supără, ci cu o frânghie lasă să alunce pe lângă zid o ulcică cu vin de Tasos și o legătură cu merinde.

— Mucapore, îi zice ea, iartă-ne pe mine și pe mama, că venim așa de târziu la tine ! Lipseam din Athena și astăzi de abia am aflat de nenorocirea ta. Nu te teme, însă, o să te mântuim noi... Crede numai în „Dumnezeul săracilor“, care a pătimit pentru lume și care pururea veghează asupra celor obijduiți ..

Multă vreme, după plecarea Sylviei, Mucapor rămase nemișcat. Ură strașnic pe Murena, pe Romani, pe Grecii romanizați, lingușitori ai celor mari ; îi ură ca patriot, ca preot al religiei lui Sabazius, îi ură ca om, căci toți erau răi și ticăloși.

Și iată că acum această copilă, care seamănă cu scumpa lui fetiță, prin fapta ei, îl aduse la nedumerire. Cum? Toți să fie așa de aspri, așa de nemiloși și cruzi și numai ei să-i fie milă de el! Să fie oare învățătura mamei, care a dat roade așa de bune, sau o firească răsărire de simțiminte frumoase într'un suflet neprihănit de fecioară? Vrâsta fragedă a copilăriei, se gândia Mucapor, are comori neprețuite sufletești, și numai cu scurgerea vremii, ele se prăpădesc, sugrumate de pildele cele rele, ca holdele de iarbă rea.

Munca de peste zi a robilor încetase și ei pâlcuri-pâlcuri, prăpădiți de oboseală, se întorceau la locuințele lor mohorâte, ascunse în dosul mărețului palat al lui Murena. Din gloata lor însă se despărți unul și grăbit se îndreptă spre malul mării: era Mucapor.

Un vânt ușor suflă de dimineată dinspre Răsărit. Apa mării azurie, îmbrobodită cu spumă, se jucă la tulpina înnegrită a stâncilor goale, care înconjoară dinspre miază-noapte micul golf al Falerului, pe când undele încrețite, în susur tainic, mereu se goniau spre țarm.

Pe luciul apelor, se oglindea chipul fermecător al lunei și o cărare argintie de raze resfrântă, se întindea tremurător până la mal.

Mucapor se urcă pe una din stâncile cele mai înaintate în mare. se așează jos și privi vrăjit la priveliștea încântătoare ce

se desfășură înainte-i. Ce fericit ar fi fost, să fie liber, să poată străbate acel nemărginit întins de apă până la țărmurile patriei sale ! Să-și revadă nevasta, copii ! Dar fericirea aceasta nu era cu puțință : el era rob și sclavii nu erau oameni .. ei trebuiau să n'aibă nici inimă, nici doruri. Asupritorii lor ar fi vrut să n'aibă nici speranță; ei ! dar aceasta nu se putea.

Un țipăt desnăjduit puse capăt acestor cugetări. Sclavul tresări și se sculă în picioare, să vadă ce se întâmplase. Pe stânca vecină, la lumina lunii, recunoscu pe stăpână-sa Lucia, care își frângea mâinile gemând și țipând, iar în apă, la un stângen departe de ea Sylvia se zbătea cu moartea,

O luptă se stârni în sufletul lui Mucapor: să sară în ajutorul copilei, sau s'o lase să se prăpădească ? Da ! ar fi fost o răsbunare!... Să vadă și el odată pe Murena în suferință. Să i se frângă de durere și inima acestei fiare blestemată ! Și, la gândul acesta, un zâmbet drăcesc încreți buzele robului. Dar în acea clipă un strigăt al Sylviei ajunse până la el : „mamă, tată, ajutor !“.

Aceste vorbe îl zguduiră cu un fior puternic. I se părură că acel glas era al Tepirei ! Și atunci, ura, setea de răzbunare, se potoliră ca prin farmec : sări în ajutorul Sylviei.

Peste puțin stăpânele și sclavul intrau în palat. Vestea întâmplării se răspândi ca fulgerul și tovarășii lui Mucapor îl fericeau.

— Fapta aceasta însemnează libertatea ta, ziceau unii.

— O să-l mai dăruiască cu ceva, adăogau alții.

Murena, după ce află cele întâmplăte, chiar în noaptea aceea, strânse în curtea cea mare a vilei, pe toți robii săi și înaintea lor, lăudă pe cel ce-i mântuise fiica. Apoi dădū poruncă supraveghetorilor, să-l scutească, vreme de o lună, de munci grele și să-i îndoiască porția de merinde. Și apoi intrând în palat, zise lui villicus :

— Ce să le faci ? Au trecut vremurile lui Caton, și nu mai putem socoti pe robii drept niște vite. În asemenea prilejuri, cātă să fim omenoși, căci însuflețim pe deo-parte pe ce-i ce-și fac bine datōria, ca să urmeze pe calea bună ce-au apucat, și a-țâțăm pe de altă în ceilalți rāvna de a lucrā după pilda ce li s'a dat. Eu cred că m'am arătat cu prisosință bun față de acest sclav...

Prin vremuri de grea cumpănă treceā puternica împărăție romană : de afară într'una vrăjmașii o amenințau și-i atacau hotarele, iar înlăuntru se plămădeau idei și credințe noi, care încet și temeinic cariau temeliile ei,

De aceea purcese de la Roma poruncă strașnică pentru cei ce nesocotiau cultul bătrân al zeilor și, prin credințele lor, primejduiau buna orânduială din Stat. Și prigonirile năprasnice dădură iarăși năvală, deslățuindu-se vijelios peste blânda turmă a lui Hristos. Apusul unei civilizații gârbovite în răutăți, dăduse brânci pârei, a-

cestei drojdii primejdioase a sufletului omenesc, să se întovărășească cu setea de ucidere, și împreună cu ea, să sugrume tot ce omul poate avea mai scump: libertatea gândirii. Dar ele se ciocniră și de data aceasta de stânca de voință a binecredincioșilor, miluiți cu înaltele învățături ale lui Iisus.

Mii de oameni periau acum prin ștreang, pe cruce, pe rug, în cele mai cumplite chinuri. Aveau însă sufletul mulțumit și înălțat, știind că prin jertfa și suferința trupească, dobândiau viața vecinică sufletească și întemeiau credința dragostei între oameni. Călăii pe de altă parte, mulțumiți că pot stârpi răul ce putregăia temeliile împărăției, se năpustiau orbește asupra celor cari nesocotiau legea și credința romană.

Numai în Bithynia, guvernatorul C. Plinius Caecilius Secundus, dorind să-și facă datoria cum se cădea, cercetase mai cu deamănuntul ce fel de oameni și câți sunt aceia ce se închinau lui Iisus, Fiul omului, cum îl mai numiau ei, și se minunase de ceea ce a descoperit. Scrise deci viteazului său prieten, împăratului Traian, cum stăteau treburile pe la el; îi ceru sfatul și porunca, pentru ca să știe ce ar fi de făcut cu niște oameni, mulți ca nisipul mării, cari se legau prin jurământ, să se ferească ca de șarpe de furt, să nu strice casa altuia, vorba să le fie vorbă, să nu tăgăduiască lucrul primit în păstrare și să se îndrăgească între ei în curățenie de suflet.

Traian îi răspunse, să cam închidă ochii

și să nu facă urmăriri într'adins ; de va fi însă vreo învinuire în regulă împotriva cui-vă, că-i creștin, să dea pildă strașnică pentru ceilalți, gândindu-se la mântuirea Statului.

În Athena, creștinii erau o mână de oameni, și se părea c'o să fie liniște. Preoții însă și magistrații romani, pizmași de isprăvile colegilor din cele patru unghiuri ale împărăției, voit-au să-și facă și ei datoria și năpustiră peste cetatea artei și a filosofiei un vânt de groază și de plângere.

Și pe ulițele Athenei clasice, în care vremea făcuse rariște printre locuitori, se vedeau acum zilnic alaiuri triste, care mânau pe cei osândiți spre locul chinurii.

O curte de judecată se înjghebase, mai mult de ochii lumii, și înaintea ei se târau vinovații de „collegia illicită“. Fruntaș al judecătorilor era însuși Murena, care socotea că, prin strașnice pedepse, putea stârpi pe creștini,

La Faler, o jale cumplită stăpâniă pe Lucia și pe fiica ei, că nu puteau împiedica răul. Singura lor mângâiere era acum calea faptelor creștinești, restrânsă în cercul oamenilor casei ; și o mare parte din acestea se revărsau, fără îndoială, peste acela care mântuise viața Sylviei. El însă era cu totul încurcat în mrejele răzbunării. Ciuda încă nu-l slăbise, ca să se lăsase amăgit de nădejdea libertății, când știa cine era Murena ! Se căia amarnic, că se împotrivise să se săvârșească ceea ce pusese așa de bine la cale zăul răzbunării. Ură deci acum nu numai pe Murena, dar și pe stă-

pânele lui, care veniau la el în haina blândetii și a smereniei și căutau, să-i amăgiască mintea și să-l constrângă să-și lepede credința strămoșilor.

Iar biata Lucia neputând citi în inima lui, îl socotiă drept bunul ei prieten, și-l făcea părtaș la toate păsurile ei în vremea aceasta de restriște pentru creștinism. Și oridecâteori luă calea Athenei la bătrânul și înțeleptul apostol Condrat, ținea ca sclavul ei credincios s'o întovărășească.

În casa acestui bătrân, Mucapor vedeă lucruri prea minunate : ceasuri întregi, după cuvântarea blândului moșneag, toți cei de față, bărbați și femei, cădeau în genunchi și cu mâinile încrucișate pe piept, cu lacrimi în ochi, psalmodiau imnuri dumnezeiești, rugându-se Celui prea Indurător și Drept. Atunci ceva tainic alunecă încet, pe furiș, în sufletul lui Mucapor ; ceva neînțeles îl apropiă de acești oameni, cari se rugau cu umilință nu pentru ei, nu pentru cei ce se sfârșiau în munci, ci pentru iertarea păcatelor călăilor lor.

În cugetul lui Mucapor, vreme îndelungată se încinse o crâncenă luptă. Vedeă el, că i se topia încetul cu încetul ura contra stăpânilor ; simția că era pe cale să pătrundă în el noua credință și socotiă aceasta drept cea mai ticăloasă crimă față de religia lui. Cum ? Să se lepede așa de lesne de zeii lui, el preot binecredincios ? să părăsească apoi gândul mângâetor al răzbunării ? Niciodată !

O lună întreagă Mucapor s'a frământat așa ; în sfârșit, se hotărî, și într'o bună di-

mineață merse la Athena și învinui pe Lucia, că stăruie să-l convertească la creștinism.

* * *

La marginea orașului, pe câmpul ce se întinde între muntele Lycabetos și Acropola, aproape de locul unde, ceva mai târziu, Hadrian înălță un monument, care să arăte hotarul vechiei și nouei Athene, erau așezate uneltele schingiuitorilor. Intre altele se vedeă și o roată, care se învârtia aproape de scândură, presărată cu cârlige ascuțite de fier.

Lucia fusese judecată și osândită, să piară prin supliciul roții. Murena ținuse să-i dea pedeapsa cea mai aspră, ca să arate că în el trăia acea veche virtute, care nu cruță nici rudele vinovate. Totodată porunci ca învârtitorul roții să fie însuși Mucapor.

Ziua martirului sosi. De dimineață, s'au făcut toate pregătirile și pe la amiazi, osândiții au fost aduși.

Mucapor, prăpădit de remușcări, sta lângă roată; când văzù ivindu-se victima lui, o slăbiciune peste tot îl cuprinse; ochii i s'au înpăenjenit și rămase nemișcat. Un țipăt de durere îl trezi din această stare; întoarse capul: la zece pași de el, pe una din crucile pregătite, țintuiau pe un nenorocit, din ale cărui mâini, zgârcite de durere, țâșniă sânge cald.

Câtevă clipe s'au scurs și apoi noi țipete s'au auzit. Mucapor cu inima îndurerată, fără să vrea, privi încotró veniau ele

și o nouă grozăvie i se arată : doi inși încălțau pe o biată femeie cu niște cizme de piele ; din sângele, ce gălgâia pe delături, se putea ghici, că ele erau căptușite pe dinăutru cu ascuțite cuțite, care tăiau, se adânceau în carne și pătrundeau până la oasele nenorocitei victime.

Veni și rândul Luciei. Ea fu legată de roata blestemată, care avea să-i sfârșească zilele.

Ceeace Mucapor simția în aceste clipe nu se poate povesti. Urechile îi vâjiau, inima își încetenise zvâcniturile și pe fruntea-i ofelită curgeau șiroaie de picături mari de rece sudoare. De-odată buzele începură să tremure spazmodic, încheeturile se slăbiră, și nenorocitul se lungi la pământ fără simțiri. Loviturile însă de biciu îl siliră, să-și revie în fire și atunci unul din călăi, cu glas răgușit, îi porunci să învârtască. Mucapor se uită la roată, își privi stăpâna întinsă, cu părul despletit, văzù zugrăvită pe fața ei o liniște îngerească, simți iarăși un gol în inimă și în hohote de plâns, căzù în genunchi.

— Indurare ! îndurare ! nu ! nu ! Eu sunt un ticălos, un laș ucigaș ! Ea e o sfântă, îngerul mângâietor și păzitor al nostru ! Fie-vă milă de ea !

Se tânguia și o ploaie de lovituri cădeau asupra-i ; sângele curgea de pe tot trupul său, dar nu punea mâna pe roată. Cu ochii scânteitori, cu pumnii strânși, scâșniă din dinți și se blestemă singur.

În vremea aceasta, Lucia îl privea blând. Văzând că nu se liniștește, îi zise :

— Sărmane Mucapor, ghicesc chinul tău ! Fii însă tare ! Eu te iert din toată inima ! Vezi, tu n'ai putut iertă, căci n'ai fost creștin ! Invârtește roata, invârtește-o, și fie ca sângele meu să se verse pentru ca harul lui Dumnezeu, să se coboare asupra-ți...

Mucapor o auziă ca prin vis. Înțelese mărinimia ei ; rămase nemișcat și deodată ca un buștean se rostogoli din nou în țărână ; spazme grozave îi zguduiau trupul, iar gura i se acoperi de o spumă colcăetoare...

Când se trezi, grozăvia eră în toiul ei ! În locul lui un alt sclav nenorocit invârtiă roata : din frumosul trup al Luciei atârnavă acum bucăți de carne însângerată, din care câteodată cârligele își mai disputau câte un petec...

Peste câteva clipe Lucia își dădă sufletul. Tovarășii ceilalți erau și ei pe cale s'o urmeze. Ei priviau în liniște mulțimea, care asistă, și din gura lor, nu se auziă vreo hulă sau vreun blestem. Din când în când numai un plângător gemăt brăzdă văzduhul...

Murena privise de departe la înfiorătoare moarte a Luciei. Se întoarse acasă foarte zdruncinat. Nu se simțiă bine și voia să se culce. Sylvia însă veni la el.

— Ai ucis pe mama, strigă ea ! și cu sila m'ai ținut ca să n'o îmbrățișez și să mor alături de ea ! Află însă că totul e în zadar, căci și eu sunt creștină și mâine chiar o să înfrunt urgia schingiuitorilor !

Murena rămase trăsnit. Deschise ochii mari, voi să răspundă, dar nu reuși ; ceva îl înăbușiă și începù să se clatine.

Sylvia îi veni în ajutor, dar nu-l putù susține și dânsul se prăbuși la pământ.

Murena nu iubise în lume, decât pe fiica lui. Mărturisirea ei, făcută într'un moment când dânsul se află într'o mare încordare nervoasă, îl fulgerase.

Și astfel în aceeași zi, Sylvia rămase orfană și de mamă și de tată.

* * *

O lună trecù la mijloc. Mucapor se întremase puțin de boala grea, de care zăcuse în urma zguduitoarelor chinuri ce îndurase.

Intr'una din zile, pe când se plimbă îngândurat prin grădina palatului, văzù pe Sylvia ieșind din casă. Alergă numai decât la ea, i se aruncă în genunchi, și-i zise cu glas tânguitor :

— Stăpâno, ticălosul tău de rob, care ți-a ucis mama și pe care tu, în schimb, l-ai scăpat de la moarte prin îngrijiri îngerești, cere să-i îndeplinești o singură dorință. Știu că nu sunt vrednic, stăpâno, de ceeace voesc, dar iertător e bunul Dumnezeu !... Fă-mă creștin ca pe tovarășii mei!...

— Mucapor, bănuiam de mult dorința ta, dar n'am îndrăznit să vorbesc eu întâiu. Măine vine la noi prea sfântul Condrat, și ți se va face pe voe. Acum, vreau să te întorci în țara ta. Iată : poimâne voiu chema pe cei în drept, ca să rostesc slobozenia voastră. Te vei duce să trăești în

pace și fericire printre ai tăi, și cred că nu vei ieși din învățătura Domnului. Nu-i așa, Mucapore ?

Turburarea, bucuria, recunoștința, toate la olaltă, legară graiul lui Mucapor. Lacrimile însă ce i se iviră în ochi, arătau ce simțiă el în acele clipe ! Nici banii, nici recunoștința celor de sus n'au putut să redea libertatea sclavului ; religiunea însă a iertării și a dragostei i-o dădù, atunci când se făcuse nevrednic de ea !

Câtevă zile după aceea, Mucapor plecă spre țara lui cea scumpă. Eră acum luminat, că „deșertăciuni sunt cele pământești câte nu rămân după moarte“. Eră acum încredințat, că viața trebuie să treacă prin lumina simțimintelor creștinești, ca să fie bine întrebuințată. Astfel însuflețit, își puse în gând să propovăduiască printre ai săi credința cea nouă și cu adevărat dumnezeiască : a milei, a iubirii aproapelui, a dreptății.

Axiopolis ¹⁾

E noapte. Un întuneric adânc stăpânește mica cetate. Luminile pretutindeni sunt stinse. Străzile cele înguste sunt pustii și numai vigiliae-le veghiază pe turnurile zidurilor.

Cu toate acestea într'o căsuță din orașul cel nou de la miază-zi, licăresc feștilele câtorvâ opaițe. La slaba lor lumină, se văd câțivă inși, barbați și femei, cari se roagă.

În mijlocul lor, un bătrân, cu figura liniștită și blândă, rostește rugăciuni, ascultate de toți cu umilință și evlavie.

Deodată se făcù mișcare printre credincioși. Ușa se deschisese și apăruse un bărbat, tânăr, voinic, de statură înaltă. Umbletul său măsurat și îmbrăcămintea arătau pe un ostaș

Noul venit își făcù cruce, salută pe cei-

1. Axiopolis corespunde cu Cernavodă de astăzi. Publicată în „Adeverul Literar“ 1903.

lalți cu o ușoară mișcare de cap, încrucișă pe piept brațele și-și unî simțirea și cugetul cu al celor de față întru slăvirea Atotputernicului.

După o jumătate de ceas, slujba cea tainică se sfârși. Bătrânul binecuvântă pe credincioși și apropiindu-se de tânărul ostaș îl binecuvântă și pe el, spunându-i:

— Gaie Valerie Crispe, Domnul să-ți ajute și să te păstreze sănătos pentru sprijinul ce ne dai.

— Eu, părinte, nu-mi fac decât datoria, răspunse Crispus. Și mă mâhnesc nespun de mult, că legatul Augustului al provinciei noastre nu s'a învrednicit ca harul lui Dumnezeu, să se coboare și asupra sa; căci atunci n'ar mai fi nici o prigonire în Moesia Inferioară, ci toți ar fi liberi să se închine Celui Prea Sfânt, cum ar voi.

— Trebuie să mulțumim Mântuitorului, că cel puțin Praepositus Vexillationum, comandantul cetății noastre, ești tu însuși; puterea ta, Crispe, ne acoperă ca o mantie protectoare. Dea Domnul să fii sănătos, în mare cinste și fericit.

Ochii lui Caius Valerius Crispus, la auzul cuvântului „fericit“, străluciră viu și învălură într'o privire duioasă pe Anthusa, care sfioasă stătea la doi pași de el.

Anthusa, o frumusețe de fată, fiica nobilului grec Gibastos, cetățean roman, era logodnica lui Crispus.

Bătrânul se prefăcù, că nu bagă de seamă nimic, și se întoarse să vorbească cu ceilalți.

Caius se apropia de logodnica sa.

— Am venit, Anthuso, să te văd și să mă rog lui Dumnezeu, să ocrotească pe credincioșii săi de năpaste...

Rostise aceste cuvinte așa de încet, așa de rar, cu un aer așa de tainic, încât fata tresări de îngrijorare,

— Vai! ne amenință iarăși vreo nenorocire! Spune-mi, te rog, nu-mi ascunde nimic!... Pleci la luptă, nu-i așa? Barbarii sunt aproape... oh: ei te vor ucide...

— Liniștește-te, Anthuso; nu vin barbarii și nici nu plec la luptă. De dușmanii patriei nu trebuie să ne fie teamă! E o altă primejdie, care ne amenință.

— O! spune-mi-o, te rog!...

— În curând nu ne vom mai putea ruga lui Dumnezeu, în tihna de până acum. Un centurion de subț poruncile mele vrea să-mi iee locul și a găsit mijlocul... A scris preotului celui mare, lul Sacerdos Provinciae de la Troesmis, arătând că eu nesocotesc religiunea Statului roman, că apăr pe creștini și că eu însumi sunt creștin; de altfel, lucruri adevărate...

— Dumnezeule!, iarăși prigoniri! Până când, Doamne, să gustăm numai amărăciuni?!...

— Nu-ți frământă, scumpa mea Anthuso, mintea cu dureri. Fii tare... În astă seară nu te-aș fi mâhnit atât de mult, dacă primejdia ar fi fost departe. Dar a trebuit să-ți vorbesc, căci mâine, poate, nu va mai fi timp. Vine în cetate guvernatorul provinciei și cine știe ce se va întâmpla!. De aceea spune totul tatălui tău și plecați îndată, chiar în seara aceasta.

— Și tu să rămâi aici în vijelie !. . Nici-odată, Gaie, nu voi face aceasta ! Voiu rămâneă lângă tine, orice s'ar întâmplă !

— Anthuso, gândește-te că dușmanii mei nu mă pot lovî de-a dreptul, așa de ușor. Ei vor căută să pue mîna pe cei ce iubesc. De aceea, trebuie să plecați ; trebuie să mă feriți de durerea de a vă vedeă chinuiți !...

— Și cine mă încredințează, că tu nu vei suferî nimic ? O ! nu, Gaie ! din prea mare iubire pentru noi, voești să te jertfești singur ; îți cunosc sufletul. Nu stărui să plec ! Clipele de fericire, ca și cele de durere, lasă-mă să le gust împreună cu tine !.,

Anthusa, rostind tare aceste cuvinte, atrase luarea aminte a celorlalți și cu toți se apropiară de ei. Crispus le zise :

— Fraților ! iertați-mă, că nu v'am vorbit mai curînd. Vă aduc o veste tristă. De aici înainte, trebuie ca fiecare dintre noi, să se roage Celui Prea Înalt, singur în taină, cum va putea. Goana împotriva noastră va începe. Guvernatorul provinciei va venî în Axiopolis să cerceteze, dacă e adevărat, că aici este un cuib de necredință, că Jupiter Optimus Maximus, Juno Regina, Bonus Eventus, Dea Roma și celelalte zeități romane, nu-și mai primesc prinosul nostru de jertfă și de credință !

O tăcere adîncă se făcû. Toți rămaseră gînditori, Caius continuă.

— Spuneam Anthusei, ca împreună cu părinții ei, să plece, chiar acum. Acelaș sfat vi-l dau și vouă ; căci sunteți păriți,

ca și mine, celor de sus. Plecați, fraților, și, răspândiți aiurea cuvântul lui Dumnezeu !

Unul din mulțime răspunse :

— Vom ști să murim pentru credința noastră ! Nu plecăm !.,

— Da, nu plecăm, să murim pentru Mântuitorul nostru, strigară laolaltă și ceilalți.

Și toată această mulțime, care își sfârșise ruga cu câteva clipe mai înainte, îngenunchiă din nou, cu ochii uzi de lacrimi, cu trupul pătruns de fiorii credinței, și intonă o nouă și fierbinte rugăciune.

Deodată se auzi afară un zgomot de arme. Ușa se deschise și apărură legionarii romani.

* * *

În Axiopolis lumea începe să se trezească. Zorile împrăstie peste tot lumina lor trandafirie, iar valurile bătrânului Istru oglindesc deșteptarea firii.

De pe dealul, pe care e zidită Axiopolis, se desfășoară o încântătoare priveliște. Spre Apus, peste fluviu, se întind câmpii întinse, misterioase, cuib de hoarde barbare. La Răsărit, ogoarele mănoase, împrăstiate pe coline, sunt întretăiate de cele trei hotare de imperiu : limesul cel mare, cel mic și cel construit cu piatră, care se perd departe spre Tomis. Și toate aceste împrejurimi sunt acoperite cu pășuni îmbelșugate, care hrănesc numeroase turme de oi, herghelii de cai și cirezi de vite.

La marginea stepei, Axiopolis, strajă îndepărtată a Cetății Eterne, înflorește.

În orașul cel nou, în fața templului, se strânge o mare mulțime de oameni. Toți voesc să afle noutăți, și jelesc pe mărinimosul Crispus, pe nobilul cetățean Gibastos și pe frumoasa și virtuasa-i fiică, pe prea sfântul părinte Nichita și pe ceilalți, a căror soartă o deplâng.

Judecata celor învinuiți avusese loc în fața lui legatus Augusti, lui Socerdos Provinciae, a magistraților orașului din Ordo decurionum și a altor demnitari mai mici.

Poporul așteaptă cu nerăbdare pregătirile suplicului. Dacă cineva ar fi privit cu luare aminte această mulțime, ar fi citit pe fețele mai ale tuturor, pe lângă simțământul de durere, urmele unei dumnezeiești speranțe a unor suflete în tainică rugăciune.

În sfârșit, pe piața din fața templului, apare o trupă de ostași: ei aduc pari lungi, sapă, îi așează, îi ung cu păcură.

— Sărmanii, strigă toți. Ce moarte groaznică li se pregătește!

Mulți pleacă, neavând putere să fie de față la chinurile nenorociților. Femeile și copiii se închid în casă. Un vânt de groază străbate locuințele micului oraș.

S'aduc și scaune pentru demnitari; cruzimea eră setoasă de spectacole feerice.

Legatul lui August, un om mărunț, cu fața pătrată, cu fălci puternice, cu ochii negri scânteetori, apare și cu măreție se trânteste pe fotoliul său. Sacerdotele Provinciei își arată nasul roș și buzele-i căr-

noase, și împreună cu ceilalți magistrați ia loc și el.

Ceasul supliciului se apropie.

Imbrăcați în veștminte de osândiți, ofiliți la chip, cu ochii spre cer, psalmodiind apar cei ce aveau să devină martiri. Se face o adâncă tăcere. Călăii pregătesc scările și osândiții sunt aduși lângă stâlpi. Peste puțin aveà să înceapă supliciul.

Dar iată că apare un speculator, un curier al provinciei, în haine prăfuite, El cere să vorbească numai decât guvernatorului. I se înfățișează și-i înmânează o hârtie. Legatul împăratului citește, îngălbenește și se lasă zdrobit pe scaun. Cei din juru-i alergă la el, îngrijorați.

Ce s'a întâmplat? Ce este? întreabă toți.

Guvernatorul își revine în fire, se scoală cu oarecare silă, face semn călăilor să se oprească și, cu voce stinsă, răgușită de vicii, citește porunca împăratului.

Erà edictul lui Constantin, prin care se recunoșteà creștinismul ca religie liberă. Împăratul făcea cunoscut reprezentanților săi din provincie, că trebuie să înceteze numai decât orice prigonire religioasă, și să libereze pe cei reținuți și osândiți pentru credințele lor.

Niciodată în Axiopolis n'a fost o bucurie și un entusiasm mai mare ca atunci. Noaptea se aprinseră torțe și se luminară casele cele mici și apropiate între ele; pretutindeni se cântară imnuri pentru slăvirea lui Dumnezeu și pentru lauda împăratului Constantin.

D e x i l e u ¹⁾

Un prea frumos amurg, gonit de noapte, zbură peste cetatea lui Cecrops.

În depărtare, marea, fecioară cu ochi azurii, se înroşise la şoaptele de dragoste ale iubitului ei Helios ; iar înspre Miază-Noapte, Hymettos, trimiţiând la culcare pe harnicele albine, copilele lui, schimbă mănios feţe—feţe, asistând la lupta amurgului cu noaptea.

Lycabetos, de pe înălţimea sa, privi la furnicarul de oameni din poalele lui, şi nu-i păsa, în măreţia lui, nici de mânia Hymettului, nici de emoţiile mării.

Câmpia Cecropia avea în curând să amuţească,

Pe Dealul Nimfelor din faţa Acropolei, stătea culcat un tânăr şi gustă din răcoarea acestei minunate seri. Mintea lui era prinsă în mreţile gândurilor triste, în inimă avea o durere tainică, căci din când în când din piept îi scăpă un lung suspin.

Când el venise aici, soarele era încă sus; noaptea cu mantia-i de pâclă neagră, sosiă

1. «Scene din Viaţa Dobrogeană».

repede și tânărul nu se mai gândia să plece. Eră oare un îndrăgostit, ori un fugărit de datornici, care își găsea liniștea pe acest deal ?

De l-ar fi întâlnit vreun cinic prin locurile acestea, i-ar fi zis :

„Nu cumvã, tinere, te vizitează geniul lui Socrat ?” sau, „Bagă de seamă ! Cypris are grații primejdioase“...

Flăcăul, însă, eră la adăpost de batjocurile discipolilor lui Antisthene,

Noaptea, în sfârșit, învinse amurgul. În curând însă, i se ivi un nou vrăjmaș : luna : Și cerul azuriu al Atticei se luminea feeric de Selenă, care veselă privi peste Athena din vale, peste templele liniștite și mărețe ale Acropolei, peste marea cea întinsă.

Tânărul își ridică puțin capul și o îmbrățișă cu o duioasă privire. Acum i se putea vedea bine chipul. Avea niște ochi negri, frumoși și vioi, o frunte înaltă ; gura rumenă, pe ale cărei buze flutură un zâmbet trist, care dădea feței o expresiune delicată, plină de melancolie. Vântul nopții se jucă cu părul său buclat și-i umflă mantia, lăsând să se descopere un trup voinic și mlădios.

Tânărul privi îndelung fermecătoarea lună și apoi șopti :

— Seamănă cu ea ! Dar... ce folos ?... trebuie... el o să fie fericit !

Și iarăși îl furară gândurile,

Peste puțin ridică brațele către frumoasa fecioară a nopților senine și zise :

— Spune-mi, Hecate, de ce am iubit-o !

Și luna parcă zâmbia înduioșată și-i zicea: „curaj”.

După câteva clipe, flăcăul, trezit ca dintr'un vis al unui somn molatec, se sculă și începù să coboare dealul, cântând un imn către Afrodita Urania.

Fără îndoială, Dealul Nimfelor adăpostise pe un îndrăgostit.

*
* *
*

În Agoră e mare însuflețire. Lacedemonienii înaintau, amenințând Athena, care la rândul ei, s'a îngrijit să se alieze cu câțiva din vecinii săi.

Îngrijorarea eră mare, pentru că vrăjmașul eră puternic. În ziua aceea mulți oratori au luat cuvântul și au sfătuit să se ia grabnic diferite măsuri. Toți strigau, făceau larmă; partidele, oh! partidele! își desfășurau forțele și talentele! În sfârșit, s'a luat o hotărîre; oastea Athenienilor trebuia să înainteze împotriva Spartiaților și aveà să porniască peste două zile.

După aceasta, adunarea s'a sfârșit și lumea începù a se împrăști. Unii comentând evenimentele, socotiau că reușita va fi de partea Athenei, alții, însă, dădeau din cap neîncrezători, când li se vorbea de izbândă. Și toți se îndreptau spre locuințele lor.

Lângă Leocorio, loc vestit de unde pornia procesiunea sfântă în timpul sărbătorii Panatheneelor, doi tineri întâlnindu-se scoaseră un strigăt de bucurie și-și strânsă calduros mâinile.

— Te-am căutat, Dexilee, zise unul din

ei, eri după amiază și aseară, pe acasă, în agoră, la Academie, nicăeri însă n'am putut să te întâlnesc. Unde-ai fost ? Ce faci ?

— Nu mă întrebă, Evagora, unde mă duc și ce fac. Nu ți-aș putea răspunde. Sunt foarte amărît.

— Da dece ? Spune-mi, te rog, încredințează-ți mie taina ; poate îți voi fi de folos și voi putea și eu să te mângâi, așa cum faci tu de-mi alungi suferințele, când îți vorbesc de ea !.,

— Sunt mâhnit, Evagora, de neizbânzile patriei noastre. În expediția de poimâne plec și eu.

— Cum ? Când frații tăi, Lysias, Lysanias și Caliphones sunt încă sub steag ! Tu trebuie să rămâi aici, sprijinitor al surorii tale Melita.

— Nu, dragul meu ! Patria are nevoie de brațele fiilor ei. Eu plec și grija Melitei o las ție și prea bunei tale mame...

— Da ! Eu, însă, Dexilee, te voi însoți. Viu cu tine, căci nu vreau să lăncezesc aici, ca un netrebnic ; trebuie...

— Gândește-te, Evagora, că ești singurul sprijin al bătrânei tale mame ; ea, cași Athena, are nevoie aci de brațele tale. Rămâi și fă-ți datoria !

— Scumpă mamă !... Dar, nu ! ea are pe fratele meu mai mic ; el este în stare să-î fie de sprijin. Nu pot rămâne, Dexilee ! Nu te ascult ! voi fi tovarășul, mantia, scutul tău. Și-apoi singur zici, că patria are nevoie de brațele fiilor ei.,

— Ascultă-mă, Evagora, tu trebuie să rămâi, pentru că...

— Nu, nu, nu stăruî !

— Şi Hermiona ?...

Dexileu rostise un nume de vrajă. Evagora se turbură numai-decât. Faţa i se păli, ochii i se umeziră, pe buze îi mişeà un surâs trist. Prietenul său îl auzi şoptind cu voce stinsă :

— Patrie, prietenie, Eros, cât sunt chinuit !

Şi se adânci în gânduri. Dexileu îl privi cu duioşie. Peste puţin îl întreabă :

— Rămâi, Evagora ?

Rămâi, frate !...

* * *

Ea plângea, acoperindu-şi faţa cu mâinile ; el stătea în faţa ei, galben la chip, nemişcat şi o privi cu milă.

— Hermiono, zise el, nu mai plânge ; îmi sfâşii inima.

— Tu nu m'ai iubit niciodată, Dexileel... De mult mă ocoleşti şi acum pleci, să te ucizi... de ce acest chin ! de ce, o Artemis, l-am îndrăgit ? !

— Adu-ţi aminte, scumpă Hermiono, c'avem amândoi o datorie sfântă : să nu călcăm voinţa tatălui tău şi să facem fericit pe prietenul nostru. .

— Dar, nu pot., n'am putere pentru aşă jertfă... am încercat să-mi înăbuş dragostea, dar...

— O ! cât de nenorocit e cel ce iubeşte ! Ghicesc, Hermiono, chinul tău. Şi eu, aici te am în piept !... în mintea-mi te iveşti ca o nimfă, ziua te văd printre flori, în spuma mării, în izvorul cristalin, iar noaptea, în-

gereasca ta făptură dulce mă mângâie în vis !...

— De ce atunci vrei să pleci ? De ce mă tot sfătuești să te uit ?... De ce nu l-ai oprit de a mă iubi !...

— Când mi-a destănuit dragostea lui pentru tine, eră prea târziu : se află stăpânit cu totul de farmecul tău.. Băgase de seamă, că nu-l iubești și, în desnădejdea lui, voiă să-și curme zilele... L-am oprit la vreme. Scăpam pe cel mai bun, pe cel mai credincios și pe cel mai sincer prieten. Și i-am vorbit de tine. L-am spus, că tu ca fată nu-ți poți arăta dragostea pe față. Am mințit. De rostiam un singur cuvânt, nimic, știu bine, nu l-ar fi oprit, să mă scape de un rival : de el însuși..

— Oh ! îți cunosc inima, sufletul tău generos ! Dar cum pot iubi pe-un altul ? !...

— E prea adevărat ! Două iubiri nu încap la o laltă într'un suflet neprihănit. Totuș, fii miloasă, mângâie pe acest prieten nenorocit. Fapta ta va fi o jertfă, pe care n'o pot pricepe, e adevărat, sufletele de rând ; ea, însă, te va înălța în sfere ideale, demne de iubirea noastră.

— Dexiiee, ești prea nobil, iar eu sunt o roabă a dragostei, ce-mi încălzește sufletul ! Și când mă gândesc, că tu vei fi departe, departe și în primejdie !...

— Nu te gândi la aceasta, Hermiono ; tu aici vei ține în viață un desăvârșit prieten, vei păstra unei nefericite mame pe fiul ei și vei face și voia tatălui tău, care iubește ca pe copilul său pe Evagora : o întreită faptă bună... iar eu, în luptă,

voiu căută să fiu demn de iubirea ta, demn de patrie ! Și... dragostea cu atât e mai dasăvârșită, cu cât nimic din ceea ce e pă-mântesc n'o pângărește. Un prea curat simțimânt va îmbuibă inimile noastre, și suferința în tăcere ne va face să gustăm multe clipe din a cea fericire dumnezească, care prea rar se coboară în sufletele ome-nești... Datorie, amor ideal și jertfă, iată ce ne va călăuzi la nemurire, scumpa mea Hermiono ! Dar, ce ? Plângi ? Nu plânge, fierbinte te rog, nu plânge ! Tu, cea frumoasă ca aurora, mai duioasă ca luna argintie, nu căută să-ți ofilești fața, să stingi văpaia ochilor tăi dulci ! Nu plânge ! Ce ? încă plângi ?

Ea ridică puțin capul sub mâna voinicului, îl privi fermecător cu ochii ei blânzi și negri, uzi de lacrimi, și surâse un zâmbet îngeresc.

— Așa, Hermiono, zâmbește, înalță-ți sufletul, și atunci o să m'ascuți. Nu-i așa?...

Ea tăcea și-l privi duios.

— Spune-mi, să știu, să plec voios la luptă...

— O jertfă prea mare îmi ceri, Dexilee. Am să-mi fac datoria așa cum dragostea mea pentru tine mă va povățui !

— Îți mulțumesc, scumpa și duioasa mea Hermiono ! Dragostea ta îmi va înzecii puterile ca să-mi fac datoria ! Și-acum, rămâi cu bine, iubita mea ! Amintirea mea vă va fi mai scumpă, când inimile voastre se vor îndrepta spre mine...

În Athena e mare jale : o parte din oastea ei și a aliaților a fost biruită la porțile Corinthului. Toți aleargă în agoră, ca să afle noutăți despre rude. Și fiecare are de jelit pe cineva : unul pe fratele, altul pe copilul său, altul pe tatăl ori pe vărul său, Vestitorul nu știe cui să răspundă mai întâiu. Povestirile lui fac pe cei ce-l ascultă, să plângă pe cei căzuți. Și în acest doliu național, fiecare vrea să afle, pentru mânguirea amorului său de patrie, dacă ostașii și-au făcut cel puțin datoria.

— S'au purtat bine ? Murit-au mulți dușmani ? Cine a fost mai viteaz ? Pe cine are să plângă și să admire mai mult patria ?

Aproape toată lumea face întrebări de acest fel. Și vestitorul povestește pentru a o suta oară peripețiile luptei.

— Oh ! Athenienii s'au luptat cu o rară bărbăție. Totuși n'a fost cu puțință să biruim. Ne-am retras. Dar ce retragere eroică ! Pas cu pas disputam vrăjmașului terenul și în această luptă, mai mulți dintre ai lor cădeau ! Dușmanul trimise atunci o trupă de pedestrași, să ne lovească în flanc. În potriva lor, comandantul opuse un grup de călăreți. În cea dintăiu ciocnire, cad câțiva din ei ; dar caii lor calcă în picioare pe vrăjmași, cari ca număr erau de zece ori mai mulți. Se luptă ai noștri cu o minunată vitejie. Unul câte unul însă, se prăbușesc de pe cai, omoriți de ploaia de săgeți aruncate asupra lor. Rămaseră cinci. O tineri bravi ! Cât vă datorește patria ! Deși numai atâția, ei nu dau îndărăt. Iși încordează puterile, s'avântă pe caii lor iuți, lo-

vesc în dreapta și'n stânga, răstoarnă și calcă în picioare trupurile doborîte ale vrăjmașilor. Trimit moartea în rândurile spartiate ! Ochii lor scânteiază sălbateic, pe când brațele lor ridicate cad spre o omorîl. De pe urma acestor cinci tineri, Sparta plânge moartea a patruzeci din copiii săi, din cari cei mai mulți răpuși de cel mai viteaz fiu al Athenei, de eroul Dexileu. Din nefericire, numărul învinse. Eroii noștri cad la rîndul lor. Cel din urmă moare Dexileu, avînd sublima mîngâiere, că, prin jertfa sa și a tovarășilor săi, a mîntuit de înconjur și de peire oștirea patriei !

Povestea aceasta entuziasmează pe Athenieni, vărsînd în inimele lor un balsam binefăcător. Un singur tânăr numai, Evagora, se retrage din mulțime în hohote de plîns.

* * *

Athenienii s'au arătat recunoscători față de Dexileu. Și în Ceramicon, acolo unde se odihnesc osemintele marilor bărbați ai Athenei, i-au înălțat un prea frumos monument funerar, reprezentîndu-l călare.

Dexileu ține cu o mîna trîul calului, iar cu cealaltă e gata să lovească pe un vrăjmaș, trîntit la pămînt.

Mantia fîlfâie în vînt, întreaga statuie e plină de viață și de avînt.

La baza monumentului, se citesc pînă în ziua de astăzi, următoarele patru rînduri :

ΔΕΞΙΛΕΩΣ ΑΥΣΑΝΙΟ ΘΟΠΙΚΙΟΣ

ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΠΙ ΤΕΙΣΑΝΔΡΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ

ΑΠΕΘΑΝΕ ΕΠ ΕΥΒΟΛΙΔΟ
ΕΓ ΚΟΡΙΝΘΩΙ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΙΠΠΕΩΝ

Dexileu fiul lui Lysonios Thorikios. S'a născut sub arhonte Teisandros. A murit sub Eubolide la Corinth printre cei cinci călăreți.

Tinerii Spartiați și bătrânul Athenian ¹⁾

Athens era în plină febră. Cetățenii ei se pregăteau pentru sărbătorile lui Dionysos, zeul vinului, al veseliei și al inspirației, protector al artei dramatice.

Bogații, cari își luaseră sarcina de a pregăti reprezentațiile de teatru, tragediile și comediile, pe care lumea le gustă foarte mult, erau îngrijorați de reușita lor. Echipele de artiști, plătite de dâșii ca o impunere de Stat, ca o dare anuală, lucrau din răspuțeri, în dorința lor de a reuși bine și de a câpăta premiul de onoare. Piese de teatru, scrise de cei mai mari preoți tragici ai timpului, Sophocle și Euripide, sau de autori de comedie, Cratinos și Aristophane, erau studiate cu îngrijire și zilnic se făceau repetiții, în care directorii echipelor se siliau să îndrepte lipsurile și greșelile artiștilor lor.

Sărbătoarea în cinstea lui Dionysos era un prilej nu numai de veselie, dar și de educație națională și de propășire literară.

1. „Universul Copiilor“, 1926.

De aceea, din toate părțile Greciei vechi sosiră reprezentanți, ca să ia parte la sărbătorile naționale ale Athenei.

Serbarea începù printr'un serviciu religios în cinstea zeului. După amiază, prima echipă de artiști trebuia să reprezinte una din cele trei tragedii, care alcătuiau un grup, scris de Sophocle. Autorul era foarte cunoscut și iubit de public, iar spațiul, în care se țineau reprezentațiunile teatrale, de la poalele acropolei Athenei, sub cerul liber, era prea restrâns, ca să poată primi pe toți acei, cari erau doritori să asiste. De aceea, cu două zile înainte, mulți și-au ocupat locurile pe treptele amfiteatrului. Acolo, își aduseră de mâncare și de citit, acolo dormiră pe micile perinuțe, pregătite de nevestele lor.

În sfârșit, ziua de reprezentare sosi. Toate locurile erau ocupate și mulți cetățeni, veniți prea târziu, se agățară de ieșiturile stâncii unde erau nevoiți să stea cu multă băgare de seamă, ca să nu se prăbușească. Și totuși, sufereau totul spre a putea vedea piesele ce aveau să se joace, atât de mare era dorul de cultură al acestor oameni ai vechimii, din care foarte mulți nu învățaseră cine știe ce carte multă, căci erau mici negustori și simpli muncitori.

Teatrul era plin de lume. Mai multe mii de persoane se înghesuiau pe treptele lui. Nu mai rămaseră libere, decât locurile oficiale, ale demnitarilor Athenei, politici și religioși, precum și cele rezervate reprezentanților străini.

În curând, și acestea fură ocupate. Rând

pe rând sosiră arhonteale polemarh, șeful armatei atheniene, arhonteale eponim primul lor magistrat, înconjurat de toți ceilalți arhonți ; sosiră și înalți judecători, precum și marele preot al lui Dionysos.

Și publicul privi cum ei își luau locurile în chip simplu, dar solemn. O deosebită mișcare de curiozitate se produse, când se iviră delegațiile cetăților grecești și mai ales când sosi cea a orașului rival Sparta.

Spartiații erau îmbrăcați în haine simple, de o stofă groasă, fără împodobiri, fără broderii. Cei mai mulți erau tineri, înalți și bine făcuți. Trupurile lor mlădii și puternice, dovedeau exerciții fizice continue, la care fuseseră supuse.

Spartiații înaintară în șir, păstrând ordinea vârstei, fără grabă, fără gesturi nepotrivite, serioși, mândri, atenți. Rând pe rând, ocupară ei locurile, lor.

Zgomotul, pe care îl pricinuiau toți ceilalți spectatori, guralivi și vioi, eră asurzitor. Spartiații, în schimb, stăteau tăcuți, cuviincioși. Singuri ei păreau că se închină în tăcere zeului, în cinstea căruia se dădea reprezentația.

Deodată, în mulțime apărură un bătrân athenian. Făcuse drumul pe jos dela o vie a sa dela țară, unde îl reținuseră niște treburi, și sosise prea târziu, ca să ocupe un loc. Singura lui nădejde eră să întâlnească pe vreun cunoscut mai tânăr, ca să-l poftască lângă dânsul. În zadar însă, se uită el în dreapta și în stânga. Nimeni nu eră dispus să-i dea dovadă de bunăvoință. Ba unii îl și certau, căci le împie-

dică vederea corului teatrului ; alții îl împingeau tot mai jos pe trepte.

Umilit, deznădăjduit, să poată avea și el un loc, se pregătiă să plece, urmărit de vorbele de spirit ale unora dintre spectatori. Voind să-și facă loc pentru a ieși din incita teatrului, ajunse aproape de locurile Spartiaților.

Deodată, unul din ei se sculă, urmat de un al doilea, de un al treilea, apoi de toți ceilalți. Cu toții, închinându-se cu respect în fața bătrânului, îl poftiră să ia loc. O mică discuție se iscă între dâșii pe șoptite. Cel mai tânăr dintre Spartiați, cedând locul bătrânului, salută militărește și ieși grav din teatru.

Gestul acesta nu fu trecut neobservat de lume. Zgomotoase aplauze izbucniră spre a-l cinsti.

Și atunci, bătrânul sculându-se în picioare, spuse concetățenilor săi :

— Văd că Athenienii știu ce înseamnă respectul către cei mai în vârstă, știu ce este frumosul, dar numai Spartiații îl practică în realitate.

Chelul, bărbierul și filosoful

Amplificare după Hierocles ¹⁾

Intr'una din zilele lui Maiu, luna în care este plăcut pentru cineva să călătorească, un bărbier porni din Megara spre Athena, cetatea visurilor sale. Acolo, socotiă dânsul să poată trăi mai ușor și mai vesel, căci mai presus de toate în viață, pe lângă muncă, e nevoie și de voie bună.

În cale, se întâlni cu un om, care își avea capul învăluit într'o pânză albă, ceea ce îi dădea o înfățișare ciudată.

Cei doi drumeți își dădură ziua bună și aflară că amândoi mergeau spre Cetatea Lumină, unde trăiau atâți filozofi, atâți scriitori, atâți autori de tragedie și de comedie.

— Aștept cu mare nerăbdare, zise bărbierul, să văd jucându-se piese de teatru, mai ales comedii.

— Și eu doresc, răspunse celalt, să asist la reprezentări de teatru, dar nu la comedii. Eu prefer tragediile.

— Pe semne, că ești o fire posomorită, de nu-ți plac piesele vesele, Pentru mine

1. În prefață s'a tipărit din greșală Stobeu. Bucata aceasta a fost publicată în „Universul Copiilor“ 1926.

însă nimic nu-i mai plăcut, decât o glumă, o vorbă isteată, o ghidușie, care să facă să mi se descrețească fruntea, să uit de necazuri și să râd.

— Fiecare cu firea lui.

În clipa aceasta, se ivi de după un deal, un om, îmbrăcat într'un vestmânt larg, bogat, dar cam învechit. El pășia măreț și avea o înfățișare serioasă și mândră.

Cei doi tovarăși de drum se uitară la el cu oarecare nedumerire. Cine să fie oare ? El se apropia de dânșii, se închină, le zise buna ziua și-i întrebă unde se duceau.

— La Athena, răspunseră ei într'un glas.

— Și eu mă îndrept, din păcate, tot înspre acest oraș, plin de semeție, de răufăcători, de proști și de ignoranți.

— De ignoranți ? întrebă mirați cei doi călători.

— Da, dragii mei, de ignoranți ! Căci filosofii lui se silesc să pătrundă misterele cerului și ale sufletului și nu-s în stare să deosebească o floare de măr de una de păr, o vrabie de un sticlete, un cal de un măgar, o paiață de un om serios.

Bărbierul și tovarășul său se uitară unul la altul nedumeriți. Cine să fie oare acest nou călător ? Filosof sau Păcală ?

Vorba se schimbă despre lungimea și siguranța drumului. În privința aceasta, cu toții auziseră, că în pădurea dinaintea Eleusinei, pe unde aveau să treacă, tâlharii ațineau calea oamenilor și-i jefuiau.

Noaptea se apropia și pădurea se vedeă

în zare. Când înopă bine ajunseră la intrarea ei.

— Nu putem merge mai departe, zise bărbierul. Să ne oprim aici, să ne ospătăm și să dormim pe iarbă. Doi se vor odihni, iar al treilea va veghiă. Și aceasta pe rând.

Cu toții se învoiră. Fiecare își scoase legătura de mâncare, o întinse pe iarbă și începù să se ospăteze. Bărbierul nu mai încetă cu glumele. Veselia lui se înțeți, când văzù pe al doilea tovarăș al său desvăluindu-și capul și arătându-și chelia.

— Acum îmi explic, zise el râzând, de ce nu-ți plac comediile. Ți-e teamă, prietene, să nu râdă spectatoriî mai mult de tine, decât de piesă !

— Respectă, măestre al foarfeciilor și al briciului, momentul solemn, pe care îl trăim, întrerupse grav filosoful. La ospete, asistă și zeii ! Nu-i bine, să-i indispunem !

Venì ceasul odihnei. Se hotărî să doarmă mai întâiu chelul și filosoful și să vegheze bărbierul.

Peste puțin cei dintâiu dormiau un somn plăcut, prețios dar al oboselei.

Bărbierul se plimbă în sus și în jos. Se uită cu teamă în spre pădure, dar nimic neliniștitor nu se vedeă. Ca să-i mai treacă de urât, începù să fluere, să cânte, să a-lerge în dreapta și în stânga, ca să-și înșele somnul. Plictiseala eră mare însă și nu treceă. Și se uită cu ciudă la tovarășii săi, care sforăiau din greu, de păreau că dădeau un concert.

Deodată, îi trăsni prin minte o idee drăcească. Își scoase briciul și se apropiă de

filosof. Incercă mai întâiu încet, ca nu cumvă să-l trezească, apoi văzând că clientul său dormia greu, îi rase tot părul îmbelșugat, care îi acoperia capul.

După puțin timp, ceasul vegherii sale împlinindu-se, zguduî pe filosof.

— Scoală, îi porunci, e rândul tău să veghezi ! Zicând acestea, bărbierul se trânti pe pământ, ca să doarmă. Dar ochii săi întredeschiși urmăreau mișcările filosofului.

Acesta se întinse mai întâiu alene și îndelungat ; tuși ; se mai întinse încă ; scuipe pe jos ; îngână câteva vorbe neînțelese ; apoi, făcând o sfortare, se sculă ; începù să se plimbe și iarăși își întinse brațele îndoindu-și corpul.

Deodată, își puse mâna la cap ; ea alunecă cu ușurință, ca pe o suprafață lucie. Mirat, își pipăi craniul cu cealaltă mână.

— Mare dobitoc, exclamă el supărat, mai este și bărbierul acesta. Inchipuește-ți, în loc să mă scoale pe mine, a trezit pe chel !

In ceasul cel din urmă ¹⁾

Pentru întâia oară acum liniștea cuprinse mărețul palat al Messalinei. Nu se mai auziau cântări de strune și de voci, nu se mai schimbau priviri zvăpăiate și vorbe istețe, iar în aer nu mai răsunau răsete zgomotoase. Prin vastele săli, împodobite cu un lux împărătesc neîntrecut, nu se mai vedeau trecând alaiurile strălucitoare de curteni, cei cu surâsul vecinic prefăcut, cu mijlocul mlădios la închinare, gata să facă cele mai umiltoare lingușiri. Și sclavii nu mai alergau grăbiți, să îndeplinească poruncile ce li s'au dat și nu mai fumegau prin colțuri îmbătătoarele mirodenii ale orientului; iar ghirlandele de flori ale trecutei sărbători fatale, atârnavă acum cu totul veștede.

Palatul era pustiu.

Afară, în grădinile luculience, foșnetul prelung al frunzișului copacilor falnici se perdeă în depărtare în unde îmbelșugate, iar la susurul șipotelor și jocurilor de apă,

1. „Arta și Literatura Română“, 1905.

răspundeau ciripirile păsărelelor, care, în cuibul lor de credință neprihănită, își cântau dragostea de soți și de ipărinți. Statueele răslețe de marmură, infiripări de nobile inspirațiuni artistice, stăteau încremenite, desăvârșind vraja cea de taină a locului.

Messalina, dusă pe gânduri, privia de sus la frunzișul des de arbori, care, ca valurile unui nemărginit ocean, se legănă într'una sub ochii ei. O zbuciumare chinuitoare o stăpâneă. Pentru întâia oară acum vedeă, că nimeni n'o iubiă, că nimeni nu i-a fost prieteni dintre acei ticăloși și înșelători lingușitori pe cari i-a încărcat cu daruri și cu măririi. Asistase cu scârbă și indignare la fuga lor; văzuse cum toți au căutat să se pună în grabă la adăpost, departe de locul acela, unde mânia împăratului, care aflate totul, avea să-și reverse potopul ei ucigător, și o groaznică ură împotriva lor colcăia în ea.

Ceruse să vadă pe Claudiu și triumfând, să se răzbune, că fusese așa de nedemn părăsită numai cu cele trei sclave rămase credincioase. Dar nu reuși. Vrajmașii știau prea bine, că nu puteau lupta cu frumusețea ei neîntrecută, cu farmecul ei neînvins de femei, arme teribile pentru cucerirea imbecilului împărat. O singură întrevedere, o apărare meșteșugită cu glas tănguitor și cu clipiri dulci din frumoșii ei ochi umeziți de lacrimi, o singură caldă îmbrățișare, și capul lor aveă să se rostogolească la picioarele stăpânii triumfătoare a universului. Dar ei au reușit să izoleze pe împărat. Și-acuma, despuiată de sceptrul atotputer-

niciei vedeà peirea, cu ochii; și tot mai mult o cuceria frica. Simția slăbindu-i-se curajul, simția nevoia unui ajutor, erà se-toasă de vorbe blânde, mângăetoare

Prin viforul de cugetări apărù atunci chipul mamei sale austere, pe care de atâția ani n'o mai văzuse. Scumpa imagine veni cu întregul șir de amintiri ale trecutului îndepărtat. Și Messalina își aminti de vremea când erà o mică ființă nevinovată, neprihănită în cuget și în simțiri; își aminti de petrecerile ei copilărești, de bucuriile, de jocurile, de zburdălniciile ei de fată neastâmpărată, precum și de dojenile și de sfaturile înțelepte ale mamei. Și o suavă mulțumire i se revărsă în zbuciumatul ei suflet.

Trimise atunci pe o sclavă să cheme pe aceea, care singură putea să o mângăe și s'o compătimească din toată inima, Apoi, se adânci din nou în gânduri.

Veni-va ea oare? Disprețul ce-l avea pentru faptele fiicei sale va dăinui și în clipele de nenorocire? O va iertà oare? Li va aduce balsamul dumnezeeshii mângăeri, ori se va arătà și ea tot așa de crudă și de rea ca toți ceilalți?

Această cugetare stârni din nou furtuna răutății, iar seninul simțimintelor bune se șterse dintr'o clipă. În sufletul ei a început din nou să se dea lupte crâncene între mânia, ura, dorința de a vedeà totul distrus, și între simțimântul realității, care îi arătà neputința ei.

Și vremea treceà repede.

Firului viforos al gândurilor împărătesei i se puse deodată capăt; căci ușa se des-

chise, covorul scump, ce acoperea intrarea, se dete la o parte, iar pe prag se ivi statura înaltă și măreață a Domitiei Lepida.

Messalina se întoarce și privi zăpăcită la ea câteva clipe. Seninul reapărură; și cuprinsă de fiorii recunoștinții, pe care nu-i mai avuse altă dată, se aruncă la picioarele mamei sale, cu mâinile întinse rugător spre ea.

Precum în inima călătorului rătăcit pe vreme de furtună se ivește nădejdea aflării unui adăpost, atunci când fulgerul brăzdează norii întunecoși, tot așa și în sufletul Messalinei începuse să licărească speranța unui sprijin mântuitor la sânul iubitor de mamă.

— Ai venit, scumpă mamă, zise ea cu glas plângător. Îți mulțumesc. Privește în ce stare m'au adus dușmanii; vezi cât de mare e răutatea în lume?

— Tot așa de mare, Messalino, pe cât e și virtutea. Scoală, fiico, nu e demn. Treci prin clipe sublime, când ți se arată ce cale greșită ai străbătut până acum. Scoală, plânsul e pentru sclavi!

Și luând-o de subțiori, o ridică și o duse pe o sofă scumpă; iar aici, netezându-i fața și dându-i la o parte, de pe înfierbântații ei obraji, buclele bogatului păr negru, o privi țintă în ochi și-i zise rar.

— N'aș fi venit... casa, slugile, totul în casa aceasta și mai ales tu, îmi pricinuiți groază... Dar m'a învins mila, și apoi mi-a mai răsvrătit și un gând sufletul... Slavă strămoșilor! Trebuie, trebuie cu ori ce preț, mi-am zis, ca Messalina, să spele ea însăși

rușinea, cu care a mânjit gloria părintească. O să moară, dar o să moară ca o vrednică nepoată a marelui, a divinului Octavian August.

Messalina la auzul acestor vorbe se cutremură ; își scutură capul ca să gonească par'că imagina înfiorătoare ce i-a străbătut mintea, buzele i se mișcă sporadic și mândră se ridică în picioare. Ochii ei mari negri, scânteiau înspăimântător. Aruncă o privire fulgerătoare mamei sale și cu glas tremurător, răspunse :

— Află, Domitio Lepido, că nu-i învinsă încă Messalina ! Dușmanii ei tremură în acest moment ! Te-am chemat să-mi dai sfatul tău de mamă, iar tu îmi vorbești de moarte ! Nu ! Eu n'am să mor !

Și întorcându-se spre ușă, cași când ar fi avut pe cineva în față, ridică brațul amenințător și strigă :

— Narcisse, ticălos bârfitor, hienă prefăcută, teme-te de Messalina ! Ea îți va zdrobi capul de viperă vicleană !

Da ! Voi veți pieri în chinuri, pe cari nu și le-a închipuit încă vreo minte omenească, și peste leșurile voastre nemernice de libertți, carul meu, împodobit cu roze și cu narcise, va trece triumfător !

— Messalino, stăpânește-ți mânia și liniștește-te. Ți-ai petrecut viața așa cum ai voit, neținând seama de nimeni și de nimic ! Privește cel puțin acum în față realitatea și nu mai hrăni speranțe copilărești. Vräjmașii tăi te-au biruit : virtutea a triumfat prin niște ticăloși ! De moarte nu te

însăimântă. Ea este o datorie, pe care cu toții trebuie s'o plătim.

— Nu voi muri îți spun ! Dușmanii trebuie doborâți ! Să-i văd acolo jos în țărână, zvârcolindu-se în chinuri pe roata schingiurii, bucăți de carne sângerândă s'atârne de pe nemernicul lor trup și-un sclav să le presare rănile cu sare ! Țăruși și așchii înveninate să li să înfingă sub unghii, picioarele să li se pue pe jăratec și chiar vlăstarele lor să toarne uleiul din belșug pe cărnurile lor fumegânde !

— Fiico, nu-ți frământă mintea cu grozăvii. Adu-ți aminte că ești împărăteasă și fii mărinimoasă. Adu-ți aminte, că moartea poate nu-i departe, ea care este încoronarea vieții. Ah ! și n'ai căutat s'o faci să fie o viață vecinică ! Ai trăit ca să omori virtutea și gloria strămoșilor tăi ! Acum, ce mai aștepti ? Fă cel puțin, ca printr'un demn sfârșit, să reînvieze slava pătată a familiei. Nu așteptă pe omoritor !

— Taci, bătrâno fără minte ! Nebună am fost când te-am chemat. Acum mi s'a împrăștiat orice umbră de îndoială despre sfințenia virtuții voastre ! Voi batjocoriți două puteri ale naturii : iubirea și ura, prin care toate s'au născut ! Vă împotriviți lor cum puteți, părăsiți ca niște lași lupta vieții și scopul pentru care ați venit pe lume, iar vulgul nepriceput face din voi niște eroi ! De care virtute îmi vorbești ? Virtutea voastră ? E o minciună, un atentat la viață ! Imi pare totuș bine, c'ai venit și mi-ai vorbit. . curate nebunii !... Suflul

începuse să-mi șovăiască. Acum pleacă de-aici și mâine o s'auzi cine-i Messalina !

Domitia voi să răspundă, dar ușa din față se deschise cu zgomot și un tribun militar cu o parte din garda împărătească, se ivi pe prag. Messalina privi îngrozită la acești oameni în uniforme strălucitoare, cari stăteau înaintea-i nemișcați, cu fețele liniștite și severe. Domitia se ridică în picioare, vedeà bine, că ceasul cel din urmă sosise pentru fiica ei.

Fu un moment de adâncă tăcere. Apoi din mijlocul soldaților, ieși un om, îmbrăcat în togă simplă, și păși spre Messalina. Ea îl țintui cu o privire de șearpe veninos, luând o atitudine mândră, îi strigă amenințător :

— Evode, nerușinat libert, ai să plătești cu capul îndrăzneala de a fi trecut acest prag împărătesc !

Libertul izbucni într'un zgomot răs silit,

— Ce prag împărătesc, răspunse el, numești tu, nerușinată concubină a Titiilor, a Vetiiilor și a Plautiilor. Șoaptele scandaloase ale dragostelor tale, nemernică adoratoare a Venerei Copria răsună încă pe pereții acestui cubiculum al tău de lupanar. Ha ! ha ! ha ! Aici a fost primit saltimbancul Mnester ? Aici s'a jucat cu trupul tău cel desfrânat timidul Traulus, pe care l-ai chemat numai pentru o noapte ? Aici ai schimbat coroana împărătească cu ticălosul Silius, consul designat, care nădăjduia după ce l-ai făcut în fața altarului soț legitim, să cucerească și sceptrul prea vene-

ratului nostru stăpân ? Ha ! ha ! ha ! Iată patul rușinelor tale ! Ce frumos...

— Destul, ticălosule, strigă plină de mânie Domitia Lepida ! Privește, nerușinatule, vânățiile biciurilor, cari încă nu s'au șters de pe nemernicul tău trup de sclav și ia seamă cui vorbești. Ea e fiica mea !

— Prea ilustră doamnă, a cărei virtute și Cesar și poporul roman pe drept o admiră...

— Oprește-te, netrebnic lingusitor ! Tribune, nepoata divinului August îți poruncește s'o scutești de obraznicia acestui om !

Evodus simția, că-l înecă mânia, se opri însă la vreme și zise c'o liniște prefăcută :

— Domitio Lepido, noi n'am venit să auzim vorbele și dorințele unor femei în prada desnădejdiei. Suntem aici ca să executăm porunca împăratului. Aide, tribunule, îft poruncesc să sfârșești...

— Sclavilor să poruncești ! Aici nu ești decât un supraveghetor și atâta tot, răspunse tribunul.

Apoi înaintă spre Messalina, care, palidă, cuprinsă de fiorii morții, stătea pe loc încremenită. Indrăzneala celor ce au venit fără veste în odaia ei, nerușinarea lui Evodus, au făcut-o să-și piardă cumpătul și i-au nimicit curajul.

Lepida, văzând pe tribun că înaintează, îl oprî printr'o mișcare nobilă, impunătoare, de mână, și strigă fiicii sale :

— Messalino, ce mai aștepti ? Vrei, nenorocito, să-ți pângărească ăștia trupul cu

sabia lor de ucigași ? Iată pumnalul, lovește-te și mori ca o împărăteasă !

Și-i puse cuțitul în mână.

Messalina, îl luă în neștire și se uită la el înfiorată. Privirile energice ale mamei însă o fascinau și începù să tremure din tot trupul. Puterile o părăsiau. Dar zgomotul pașilor greoi ai tribunului, care se apropiă cu sabia scoasă, o readuse în simțiri. Cu ochii înpăenjiniți de frică zări ca prin vis figura crudă a ucigașului și un răget îi scăpă din piept. Strânse pumnalul în mână și-l îndreptă spre gât. Dorul însă de viață îi cucerì sufletul corupt de plăceri și puterile din nou o părăsiră, iar trupul i se zguduiă de spasme. Dar după o clipă se hotărî din nou și-și îndreptă pumnalul spre inimă. În zadar însă, voința n'o sprijiniă.

Domitia priviă cu inima străsă la lupta, care se dădea în sufletul nedemn al Messalinei. Ar fi voit s'o mai îndemne, dar n'avea putere.

Tribunul puse capăt scenei. Se apropiă, ridică sabia și o împlântă cu cruzime până în prăsele în pieptul împărătesei. Sângele țâșni ca dintr'un cald izvor, stropind împrejurimea. Messalina se clătină o clipă, apoi cu un gemăt înfiorător căzù pe tapet, unde începù să se zbată cu moartea.

Domitia Lepida își înăbuși cu greu un gemăt dureros, și își duse mâna la inimă. Pe fața-i palidă, în ochii ei turburi, pe buzele ei veștede, se zugrăviă durerea adâncă ce-o stăpâniă ! Simția lacrimile c'aveau să curgă șiroaie și luptă să le reție.

Căci dânsa niciodată nu fusese doborâtă de durere, ci întotdeauna triumfase asupra tuturor loviturilor soartei.

Acum însă în sufletul ei se dădea o luptă titanică și tot mai mult simția c'o biruie jalea : în fața morții, nefericita mamă uitase și ertase greșelile fiicii sale rătăcite. Cu greutate se sculă și voi să vie lângă trupul Messalinei. Evodus o opri :

— Nu te apropiă Lepido. Hoitul ei cel ticălos, ca să-l atingi, trebuie îngăduința împăratului. Domitia Lepida rămase câtvă timp nemișcată. Ceeace se petrecea în sufletul ei nu se poate povesti. Peste puțin chiemă pe sclavele Messalinei—care veniră tremurând — le porunci să păzească până la întoarcerea ei trupul fiicii sale și părăsi grăbită odaia groazei, îndreptându-se spre palatul lui Claudiu.

După plecarea ei, Evodus se apropiă de victimă. Se aplecă deasupra ei și cercetă cu deamănuntul rana, din care se revărsau unde colcăetoare de sânge cald. Se încredință că inima fusese străpunsă și se ridică mulțumit, că poate duce veste bună lui Narcissus.

Înainte însă de a se depărta privi cu admirație trupul desăvârșit al Messalinei. Ochii îi sclipiră într'o lumină sălbatică, și un surâs drăcesc îi încreți buzele. Dar în acel moment tribunul dădu semnalul de plecare. Evodus fu nevoit să-l urmeze. Totuș, pe când se depărta, se întoarse și privind încă odată cadavrul Messalinei, șopti :

— Ce păcat că n'am găsit-o singură !

Peste puțin liniștea cuprinse din nou mă-

rețul palat al Messalinei. Din când în când numai se auziau sughițurile de plâns ale credincioaselor sclave, care bociau cu sinceră durere pe scumpa lor stăpână; iar afară, în grădinile luculiene, foșnetul prelung al frunzișului falnicilor arbori, imnurile păsărelelor și murmurul misterios al jocurilor de apă amintiau a tot puternicia vecinicii.

S c l a v u l ¹⁾

Măreț, scăldat în vraja luminoasă a razelor de lună, se'nalță palatul lui Caius Iulius Crispinus pe-o muchie de deal. Morfeu stăpâniă într'însul toată suflarea omenescă, iar liniștea nopții învăluia împrejurimile într'un mister poetic.

În mijlocul acestei tăceri o ușă se deschide tainic și o tânără fată, ca o hamadriadă, pășește sfioasă în grădină, unde umbrele copacilor și ale statuelor, încremenite pe înaltele lor pedestale, măsurau în lung pământul, cel acoperit cu iarbă tânără și gingașe flori. Ea poartă o haină fâlfâetoare sub care se desemnează un trup sculptural. În mâna stângă ține un sul de papirus. Face câțiva pași privind înfricoșată în jurul ei, apoi înaintează cu hotărîre sub un mănunchiu de chiparoși. Se așează pe o bancă și desface răvașul, pe care de atâtea ori îl citise în cursul zilei. Rând pe rând încep să se desfășoare în minte-i cuvintele ina-

1. „Arta și literatura Română“, 1904.

ripate ale papirusului. Ochii ei negri, mari, visători clipesc duios, obrajii prind a se scălda în ape trandafirii și un surâs duios îi flutură pe buze.

Nerăbdătoare, se scoală și începe să se plimbe, când grăbit, mânată de un simțimânt viu, când domol, îngândurată. Adesea se oprește să asculte un zgomot închipuit; liniștea însă înconjurătoare îi răspunde: „Te 'nșeli, te 'nșeli“.

Dar iată, un măr tufos, plin cu rod, îi atrage privirile: se oprește, întinde mâna și apleacă spre dânsa o creangă, de la care rupe două mere. Mușcă din ele și apoi cu sămburii începe să se joace:

— Cât mă iubește el, întreabă ea sfios?

Și sămburele, alunecând din degetele ei gingașe, sare în sus și cade în nisipul, ud de rouă a aleei. Fata pare mulțumită și merge pe următorul:

— De-l îndrăgesc eu mai mult să mi s'arate!

Sămburele pornește în sus, dar n'ajunge la înălțimea celuilalt. Ea zâmbește neîncrezătoare.

În această clipă, se ivește cineva după un tufiș de mirt. Fata îl întâmpină.

— Iarăș singur, Agathocles! De ce nu vine, Agathocles, de ce mă chinuește?

— Stăpâno, să-l ierți! E singurul tribun rămas în lagăr și nu poate părăsi postul. Dar, ce n'ar da să te salute, să-ți vorbească! De-ai ști, cât suferă... l-ai plânge, stăpâno!

— Cred, Agathocles! Dar nu mai înțeleg nimic. Iată, au trecut trei săptămâni,

de când mă tot hrănește cu îmbătătoarea ambrozie a cuvintelor lui înflăcărate. De ce însă nu vine să-l văd, să-i mulțumesc, să-i spun ce simt? Zece zile s'au scurs, de când a trecut călare pe-aici și m'ai chemat să-l văd. Ce mândru eră! De-atunci a dispărut! Ce face, unde este, de ce se ascunde? Dar spune-mi: ai fost, l-ai văzut, ce ți-a mai zis? Vorbește repede, te-ascultă stăpâna ta.

— Când m'a văzut intrând...

— Da'ce-ai, Agathocles, parcă plângi?...

— Venind încă, am călcat un acanthus și mi-am rănit piciorul...

— Urmează, „când te-a văzut“ ..

— Când am intrat în casă și m'a văzut, fața i s'a pălit, se clătină par'că să cadă. Am alergat la el. C'o nobită mișcare, m'a oprit: „Nu, dragul meu, de ea vorbește-mi mai bine, îmi zise! I-am dat atunci răvașul și i-am povestit tot ce mi-ai poruncit... O, să-l fi văzut ce bucurie aveà! Apoi a scris aceste rânduri.

Cu iuțeala vulturului setos de pradă fu smuls papirusului din mâna sclavului; dar slabă eră lumina lunii și fata nu putea citi.

— De poruncești, stăpâno...

— O da, citește...

— „Ca aurora, care își arată la răsărit frumosu-i chip de purpură, ca luna duioasă pe cerul senin al nopții, ca primăvara dulce după o iarnă viscoloasă, așa plutești într'una în mintea mea, tu, icoană neprihănită a sufletului meu. Ca chiparosul zvelt într'o grădină, ca vesela verdeață pe o țărână mândră, așa podoabă scumpă a inimii mele, ești tu, Valerio! O! nu te

gândi la rău ! Viforul împedică să vie primăvara, iar floarea, răsărită pe un pământ prea vitreg, se stinge ofilită și piere în vecinicie !”

Sclavul sfârși și nemișcat ca o statuie, stă acum în loc privind în jos. Din ochii stăpânii două mărgăritare se rostogolesc în goană pe obrajii înfierbântați, pe când buzele-i trandafirii se mișcă spasmodic.

— Spune-mi, Agathocles, de ce vorbește oare de vifor și de floarea care piere ?

— Nu știu, stăpâno !

— Agathocles ! Tu îmi ascunzi ceva. Privește-mă... ghicesc acum : i s'a întâmplat ceva. Spune-mi, te rog, spune-mi !... Nu mă lăsa să sufăr. Ești sclav, dar ai inimă, o știu ! Ai fost nobil în țara ta ; ești scrib al tatei și pricepi, știu bine, chinul meu ! Spune-mi Agathocles, așa să-ți ajute zeii !

— Îți jur, stăpâno, că este sănătos.

— Nu ! căci ar fi fost aici ! Ție nu ți-e milă de mine ; îmi calci porunca, îmi nesocotești rugămintea, ești crud, Agathocles ! Dea zeii să-ți incolțească și ție o dragoste cum e a mea, să-i simți necazurile, amărăciunile : căci tu, fără îndoială, n'ai iubit niciodată. Ah ! și de ai ști cât de nenorocit e cel care iubește ! Iată... Trupul îmi tremură, mintea mi-e turburată, inima mi se zbate ca a unei păsăruice.. Și taci încă, Agathocles, nu vrei să spui !... Dar mâine seară o să vrei.. Te aștept aici, și de nu va veni și el cu tine, ai să-mi arăți calea la dânsul !... Așa, Agathocles, pe mâine seară...

Zicând acestea, se înclină ușor și porni încet spre palat, călcând cu delicatele ei picioare, încălțate în sandale scumpe, nisipul ud de rouă al aleelor șerpuitoare.

Ea dispărură. Agathocles, palid, cu ochii turburi, cu tâmplele înfierbântate, rămase mut în mijlocul grădinii.

Și când târziu își reveni în fire, ridică mâinile spre cer și cu glas stins, tânguitor, ca al unui muribund, rosti o rugăciune.

—Seleno, duioasă fecioară a nopților senine, îndurare pentru mine nenorocitul, îndurare ! Pune capăt minciunilor mele prea ticăloase ! Fă-o să înțeleagă cine a îndrăznit s'o îndrăgească ! O singură privire de milă să-mi arunce, când trupul meu se va sfărâma sub biciul stăpânului răzbunător, și voiu muri fericit.

Spre țărmuri îndepărtate ¹⁾

Noaptea învăluia în liniște cetatea Pompeenilor. Forul, basilicile, teatrele și termele se goliseră de mult de lume, tarabele din fața mărețului templu al lui Jupiter se adânciseră în tăcere și prăvăliile din celelalte colțuri ale orașului își închiseseră și ele obloanele. Pe ici pe colo, deabiă mai licăria câte-o lumină. Din strigătele vesele, din zgomotul ce se înalță în văzduh în jurul ei, se putea ghici prea bine că falernul cel ales, ba chiar și vinul de rând ținea pe slăvitorii lor în jurul cupelor.

Străzile erau pustii. Numai un vânt puternic se strecură șuerător printre ramurile copacilor și porticele elegante, dând goană peste tot locul. Pe cer nouri grei, plumburii, cătând să se întreacă, se fugăriau într'una ; iar în fuga lor nebună spre zarea depărtată, dădeau, din vreme în vreme, răgaz lunei să-și arate, în spărturile lor fața i rotundă, argintie, plină de vrajă.

1). „Arta și Literatura română“, 1905.

Pe largă cale ce duce la poarta Vezuviului, doi tineri, călători de noapte, mergeau grăbiți. Vântul, ce le suflă în față, se siliă într'una să le răpească hainele fălfaetoare de pe trupul lor cel mlădios, iar ei înfruntându-l se apărau pe cât puteau mai bine.

Înaintau tăcuți. Trecuseră de mult prin fața Teatrului cel Mare, depășiseră elegantul templu al zeiței Isis și cel închinat lui Jupiter Milichios, lăsaseră în urmă și băile Tabiei, și tot înaintau într'una. În dreptul Thermelor Centrale, cel ce călăuzia pe celălalt, ocolî la stânga, și intră în calea Nolei. Tovarășul său se opri atunci :

— Agathocleon, zise el, pricep acum unde te'ndreaptă pașii. E prea târziu să te opresc ; dar îți zic, că nu faci bine s'o revezi. Cu mult mai aspră și mai grea îți va părea înstrăinarea.

— O nu, Phileta, nu te-ascult ! Soarta destul și-a răs de mine. Acum îmi trebuiească mângăeri, am nevoie de îmbărbătări să pot pleca ; îmi trebuie un talisman să mă călăuzească în viață ; și acestea toate mi le poate da ea, Phileta, numai ea !

— Cu toate-acestea nu-i înțelept să-ți răscolești o rană adâncă.

— N'o răscolesc, o îngrijesc !

Phileta nu mai stăruî. Se mulțumî să clatine din cap și-și iuți pasul s'ajungă pe Agathocleon, care îi luase înainte.

Palate minunate se ridicau mărețe la dreapta lor, scufundate toate în tainica liniște a nopții. Trecură înaintea frumoasei locuințe a poetului tragic, lăsară în urmă artisticele ei rivale, depășiră și templul For-

tunei, și siluetele impunătorului palat al lui Pansa le apărură deodată înaintea, mareață și misterioasă.

Ce doi tovarăși pășiră spre ea ; pătrunseră într'o stradă mai îngustă și se îndreptară spre partea din'dărăt a palatului, unde se întindeau grădinile.

Agathocleon se opri puțin ; rămase câteva clipe în meditare, apoi se apropiă de zidul palatului și începură să cânte cu o voce frumoasă o cunoscută arie duioasă, făurită de unul din prietenii lui.

O ! nu dormi, fecioară fără de prihană !

Aurora întinde spre tine degetele=i trandafirii,
Chemându-te la joc.

Pentru tine cernut-a ea cu aur răsăritul,

Pentru tine împurpurat-a cerul azuriu ;

Pentru tine îngăduit-a zefirilor să încingă hora,
Și păsărilor să ciripească,

O ! nu dormi, fecioară fără de prihană !

Copacii s'apleacă să-și dea sărutul dimineții,

Frunzele își scutură vestmântul prăfuit,

Izvorul își zice povestea lui de veacuri,

Iar păstorașul vesel spre el își mână turma

O ! nu dormi, fecioară fără de prihană !

Aurora întinde spre tine degetele=i trandafirii
Chemându-te la joc.

Tăcună și liniștea din nou cuprinse împrejurimea. Câteva clipe se scurseră astfel ; apoi din fundul grădinii lui Pansa, se auzi de trei ori strigătul :

— Echo ! Echo ! Echo !

— E ea, Phileta. Mă duc. Așteaptă-mă, te rog, aici.

* *
*

Aelia Cuspидius Pansa, însoțită de bătrâna-i sclavă, nedespărțită și credincioasă ei tovarășă, așteptă sub frunzișul des al unor

portocali. La dreapta ei se înălță, pe un pedestal înalt, statuia Faunului dansând, făurită de Agathocleon. Nu departe de ea, într'un basîn cu fundul vopsit albastru, în jurul căruia florile, orânduite de o mână maestră, încântau ziua ochii, un șipot de apă rece și cristalină, cădea în murmure ușoare din vasul aplecat și ținut în brațe de un copil, lucrat în bronz. Jur-împrejur arborii își agitau mereu frunzișul și-l resfrângeau în unde tremurătoare. La colțurile grădinii, își înălțau spre cer statura lor zveltă, doi chiparoși, falnici străjeri ai locului; iar în fața lor, încremențiți în nobile atitudini, stăteau doi frați, cinstiți de credincioși și de artiști: Apollon Musagetul și Artemis la vânătoare, lucrați în marmoră de Paros.

Nemișcată, îmbrăcată într'o haină închisă, sub care apăreau formele desăvârșite ale unui trup înalt și mlădieu, Aelia avea ea însăși înfățișarea unei statui. Vântul numai jucându-se zburdalnic cu vestmântul ei larg, cu buclele frumosului ei păr castaniu, trădă ființa-i omenească.

Agathocleon se ivi de după un mănunchiu de mirt și alergă grăbit spre dânsa.

— Îți mulțumesc, Aelio, îi zise el, că ai venit, să-ți mai pot revedea făptura ta de nimfă încântătoare. Două ceasuri mai sunt pân'la plecare; două ceasuri de fericire, clipe luminoase, petrecute lângă tine; apoi va începe noaptea neagră, noaptea rece, vecinica noapte...

— Oh! Agathocleon, cum vorbești! Par'că n'ai ști, că fericirea e ca izvorul din pustiu,

ce stă ascuns printre acanți. Călătorul însetat, să se obosească numai să-l caute și o apă răcoritoare îi va răsplăti osteneala.

— Ce n'aș da, să fie așa cum zici! Pustiul însă, draga mea, ascunde mai totdeauna mulți acanți și prea puține izvoare; iar drumețul ce-l străbăte își lasă adesea trupul pradă păsărilor răpitoare.

— O zei prea milostivi și mari! Ce gânduri triste te frământă în astă seară, Agathocleon! Tu, sculptor renumit al cetății noastre, copil răsfățat al celor ce te cunosc, tu, căruia îi râvnesc talentul atâția inși, să te lași pradă deznădejzii, să n'aibi curaj să întreprinzi călătoria aceasta, care te va înălța, îți va mări renumele și te va apropiă mai mult de noi, așa încât...

— „Mă va apropiă de voi!“! Vezi, Aelio,... aceasta tocmai îmi roade inima zi și noapte. Să fiu bărbat, îmi spui, să nu mă dau învins! Da! De aceea am luptat și lupt încă... Dar!.. Cine sunt?.. Vechiu băștinaș al scumpei noastre Pompei, n'am rămas pentru urmașii acelora, pe cari Sulla i-a adus peste noi, decât un graeculus netrebnic. În for, în basilică, în palestră, pe stradă ori în templu, șoapta aceasta mereu îmi răsună la ureche ca un cântec de prohod și ca o săgeată înveninată îmi străpunge peptul. Ce-mi folosește renumele, ce-mi folosește talentul, ce-mi folosește că la un Apollon al meu și la a mea Venus o lume 'ntreagă se închină, când de aceiaș lume sunt socotit un graeculus?! Străin în țara mea! Scumpo Aelio, de mult aș fi plecat de-aici, de n'ar fi fost o singură

ființă, să mă oprească, să mă susție : tu !

Tăcù și capul și-l aplecă trist pe pept, pe când privirile-i scânteetoare se stinseră sub înrouarea lacrimilor, pe care nu le putù oprì. Aelia îl privià cu o nesfârșită milă, și ochii ei mari, frumoși, aveau luciri de-o neîntrecută duioșie, de o nețărmurită dragoste.

Luminați de razele argintii ale lunii, care își făcuse loc în acea clipă printre nourii călători, Aelia și Agathocleon păreau un minunat grup de statui, puse să împodobească încântătoarea grădină a senatorului Pansa. Și clipele se scurgeau una după alta într'o adâncă tăcere, care îngăduià să se audă zvăcniturile inimilor mișcate și răsuflările repezi ale celor doi îndrăgostiți.

Aelia rupse peste puțin tăcerea.

— Agathocleon, îi zise ea, știu că mare e rana ce-ți pricinuesc niște oameni, strâmți la mine și mici la suflet. Tu ești totuș roman în fața legii, tot atât de puțin străin, pe cât este ori care roman, ai căror strămoși cine știe de ce viță sunt. Tu mai ai o mângâere : sunt mulți acei, cari te stimează, cari te iubesc chiar ; spre ei îndreaptă-ți cugetul, înălța-ți sufletul, îndrăgește-i și disprețuește pe ceilalți !

— Ai dreptate, scumpo Aelio. Te am pe tine. Asta mi-ajunge și ar trebui să-mi fie drept mângâere. Dar... iată, vezi, iartă-mă, dacă gândurile negre mă urmăresc mereu... Plec. Tu știi... Și... nu sunt sigur că voiu învinge ; căci nu-i vrăjmaș mai rău pentru om ca soarta nemiloasă, fixată de zei pe veci...

— Din nou desnădejdea îl cuprinde ! Dar tu, Agathocleon, trebuie să capeți biruința și o vei avea ! Ostașul să-și ție capul sus numai, să înfrunte cu curaj pe vrăjmaș și izbânda va fi a lui. Iată, eu sunt mai tare decât tine. Soarta, știu bine, își va plecă capul, iar noi vom fi biruitori. Și atunci ea, sclavă prea supusă, ne va sluji într'una, căci fericirea ne va trona în casă.

— Ah ! ce frumos vorbești scumpa și duioasă mea Aelio ! Dar știi tu, nu prea poți vedeà bine lucrurile. Să-ți spun atunci. Tu știi prea bine : sunt sărac. Tata a avut avere : războiul civil l-a ruinat. A căutat să-și o recapete, dar n'a fost chip. Ostașii triumvirilor erau stăpânii Italiei de Miazăzi. A murit bătrânul, iar eu copil orfan am trecut prin toate. Zeii însă, nu m'au lăsat să pier. Și azi mă vezi ajuns sculptor. Dar noi artiștii suntem ca pietrele scumpe : ne poartă stăpânii cât vor, iar când s'au săturat, ne-aruncă în întuneric. Cele făurite de noi le plac, dar ei să stee alături de noi ! ah ! nu primesc !... Vezi, scumpo Aelio, un simplu artifex sunt, un graeculus, iar tu... fata de senator !...

— Da arta te va înălța, Agathocleon, și-atunci renumele tău venit din Roma...

— Roma ? Câte talente nu înghite și nu omoară dânsa ! Voiu fi și-acolo un străin, un graeculus, un simplu artifex...

— O zei nemuritori, scăpați-l de astfel de gânduri mistuitoare, scăpați un suflet nobil, mântuiți-l !

— Ruga e 'n zădar. Nimeni nu poate

desface ce a legat destinul. Și mult mi-e teamă, să nu-și fi rostit deja el cuvântul despre mine.

— Și totuș eu îți zic: curaj. Destinul trebuie să cedeze la o luptă cinstită și dreaptă!

— Așa voi face, Aelio, casă te-ascult. Și am să mă închin deacum înaintea unei zeițe, prea nobile, prea binevoitoare pentru oameni și singura din concertul zeilor, în care prisma n'a pătruns: speranței. Dar tot mi-e frică. Vremea trece, iar oamenii sunt atât de ticăloși în sfaturile lor!.. Silită, o să mă uiți poate cu încetul și un altul, bogat și de acelaș rang cu tine, te va avea. Și-atunci destinul își va fi spus cuvântul cel din urmă despre mine....

Tăcù din nou și își aplecă trist capul pe pept.

Ea se apropia de el adânc mișcată. Ii luă mâna în mâinile ei delicate, ce tremurau ușor, și încet încet ca pe un sfânt peplos al unei zeițe iubite, o duse la buze; depuse pe ea o caldă sărutare și șopti cu o voce tremurândă, stinsă:

— Niciodată!

* * *

Agathocleon plecă. Aelia străbătù în lung grădină, trecù prin minunatul portal, ce o despărția de pălat, intră în casă și se urcă în colțul de sus al exedrei. Aici, se rezemă de balustradă și se lăsă furată de gânduri.

Vântul rece, ce suflă din toate puterile, îi făcea bine, răcorindu-i obrajii inferbântați.

Spre răsărit începură să apară întâele licăriri ale zorilor și cerul se împurpură. Vezuviul, muntele misterios, ce se înalță la Miazănoapte ca un străjer neadormit al vîlelor, care, încrezătoare în ocrotirea lui, îi înpodobiau povârnișul, se luminează într'un frumos auriu-cărmiziu. Vălul păclei plumburii, ce se lăsase pe mare, se ștergea încetul cu încetul. Și-acum se putea vedea cum valurile înfuriate se izbiau cu putere de țărmul ce le sta în cale. Perdută în zare, la dreapta, închideă intrarea golfului o insulă, până la care Aelia de atâtea ori se plinbase cu barca. La stînga, se zăria capul albăstrui al Sorentului, înaintînd în mare și părănd că se unește cu frumoasa și prea vestită insula Capri.

Minunatul golf al Neapolei eră încă pustiu. În curînd însă, Aelia putu zări cum un mic vas, cu pânza-i albă umflată de vînt se îndepărtă de țărm; și cum valurile, în jocul lor furios, îl învârtiau în loc încercînd să-l cufunde. El însă, le înfruntă mânia cu mult curaj, le ocoliă atacul, se folosiă de avîntul lor să meargă mai departe. Și Aelia priviă cu inima strînsă, la lupta neegală ce se desfășură înaintea ei. Din suflet i se desprinsese ceva; zburase la acel petec alb, la acea pată neagră, ce se vedeă războindu-se cu marea răsculată; luă parte la lupta ce dădea vasul și-i împărtășiă agonia, când, purtat ca o coajă de nucă, de talazurile înspuimate se înalță pe creștetul lor amețitor, ca să se scufunde în prăpastia ce stătea gată să-l înghită. Și un simțimînt dureros îi apăsă inima; răsufila-

rea îi încetă zvâcniturile peptului se făceau tot mai iuți, puterile îi slăbiau. Dar iarăș nava se iviă pe vârful mormanelor de apă ; și atunci, un val de sânge cald se revărsă pe obrajii palizi ai frumoasei fecioare ; un zâmbet duios îi flutură pe buze, ochii ei încântători scânteiau în lumină de bucurie și cugetul ei se rugă în taină :

— Venus Urania, zeița prea frumoasă, prea bună și puternică, ocrotește-l, ferbinte te roagă roaba ta ! Ajută-l s'ajungă sănătos, călăuzește-i pașii, înfrânge pe vrășmași și înlătură piedicile ce stau în calea a doi tineri, cari ți se închină ție în curățenie de suflet.

În cilpa aceea, un val năprasnic ridică vasul pe coama sa și-l trânti fără de veste în abis. Un altul veniă grăbit ca să-l înmormânteze.

.
Se făcuse ziuă. Pe mare, valurile saltau din ce în ce mai înfuriate, mereu îmbrobodindu-se c'o spumă albă. Pe 'ntinsă câmpie de apă nu se mai vedeă nimic. Dar Aeliei i se părea mereu, că zărește încă pânda albă a bărcii, care plecase spre țăr-muri îndepărtate.

Spre judecata lui Osiris ¹⁾

În vremurile împărăției lui Ramses al II-lea, într'una din clădirile lăturalnice ale mărețului templu al lui Amon din Theba, un preot învăța pe elevii săi cele despre viața sufletului după moarte. El povestea întâmplările călătoriei acestuia în spre judecata zeului Osiris și arăta pe zid zugrăvelile ce le înfățișau. Glasul său răsună puternic în marea încăpere cu vedenii ciudate, iar pe fețele celor ce-l ascultau, se oglindea adâncul simțimânt, care-i mișcă.

„Îndatăce, zicea el, trupul, doborât de boală, cade istovit și se desface prin moarte, sufletul pornește într'o călătorie lungă spre stăpânul lumii, Osiris. El nu ia nimic cu dânsul. Bogatul și demnitarul, cari au trăit fericiți în lume, călătoresc ca și săracul, neînsoțiți de nimeni. Avere, putere, toate bunurile peritoare, rămân pe pământ, căci ele sunt numai ale trupului. Sufletele se îndreaptă spre necunoscut purtând cu ele numai faptele lor“.

1). Universul Copiilor No. 20, anul 1928.

„Iată-le aici urcând dealurile apusene. Ele pășesc cu sfială, căci nu știu bine, dacă faptele lor bune covârșesc pe cele rele“.

„Ce este însă oare această învălmășeală ? Ce ceartă înfățișează pictura aceasta“ ?

„Sufletele au fost întâmpinate în cale de duhurile necurate, care stau la pândă și culeg pe cele ce au săvârșit în viață nelegiuiri“.

„Vedeți, trei din sufletele oprite au străbătut cu izbândă vama necuraților, cari s'au dat în lături respectuoși. De ce ?“.

„Cel dintâiu a arătat, cum a scăpat viața a sute din semenii lui în timpul unei secete mari, dându-le tot grâul ce-l avea în hambarele sale. El n'a nedreptățit pe nimeni ; din potrivă, casa sa era plină de nevoiași. Ei veniau, să-i ceară ajutor, pe care-l căpătau totdeauna. El a trăit în frica Domnului și a săvârșit poruncile lui“.

„Al doilea, a disprețuit averea. A trăit ca pusnic, departe de orice locuință, în rugăciuni și post. În timpul furtunilor de nisip, plecă hotărît să cerceteze pustiul pentru a da ajutor celor rătăciți. Sute de oameni au fost astfel mântuiți. Și acum pornește cu fruntea în sus, să se înfățișeze lui Osiris“.

„Cel din urmă a stăpânit în numele fa-
raonului partea răsăriteană a țării. Aici, cu primejdia vieții sale, a apărut poporul de bandiți năvălitori ; a mântuit din mâinile lor pe cei prinși ; a dat de mâncare orfanilor și văduvelor ; a făcut tuturor dreptate pedepsind pe cei răi și hrăpăreți. El înso-

tește acum pe ceilalți doi și duhurile rele, față de puterea dumnezească ce-i călăuzește, izvorită din faptele lor bune, se dau rânjind în lături“.

„În acest timp, în jurul celorlalți o luptă aprigă s'a încins. Fapte bune, prefăcute în apărători, se luptă cu duhurile necurate, cărora le-au venit în ajutor faptele rele, săvârșite în viață. Cine oare învinge ?

„Mai departe, vedeți, multe suflete au reușit să treacă vama necuraților. Faptele bune au covârșit pe cele rele“.

Preotul își oprî aici povestirea. Privirile aprinse ale elevilor săi erau ațintite spre scenele, care, ca niște covoare orientale cu culori vii, bine îmbinate, acoperiau tot peretele din față. Tăcerea era desăvârșită. Cineva o turbură.

— Măestre, întreabă unul din elevi, de ce oare printre cei cari n'au putut trece peste bariera necurată se află și un copil ? Ce fapte rele săvârșit-a oare el la vârsta asta, ca să nu-și poată urmă calea spre Osiris, cel mare și drept !

— Povestea lui, răspunse preotul, nu-i lungă. Între zi se jucă cu tovarășii săi la malul Nilului. Pe lângă ei trecu o pisicuță slabă și neputincioasă. Ca să petreacă, el o apucă de gât, o sgâlțâi puternic și o aruncă în apă. Biata ființă prinse să înnoate și, după multă trudă, ajunse la mal. Copilul însă o pândiă. O prinse și o aruncă din nou în fluviu. Pisicuța gâfâind de oboseală, reuși totuși cu mare greutate să iasă la mal. Nemilosul ei pânditor, cu toate țipetele de milă ale tovarășilor săi, o aruncă

pentru a treia oară în Nil. De data aceasta, bietul animal nu mai putu lupta cu valurile și fu înghițită de ele. Copilul în viață n'avu vreme să săvârșească și fapte bune, Și acum, vedeți e prins în mrejile duhurilor necurate. El nu va vedeă niciodată fața cea blândă și dreaptă a marelui Osiris, nici nu va gusta din fericirea vecinică a raiului cesc din Ialu".

Și preotul, în mijlocul unei tăceri desăvârșite, își urmă firul povestirii, arătând vinele fiecăruia din cei opriți la bariera necurată, unde duhurile rele pândesc sufletele, care călătoresc spre judecata de apoi a lui Osiris.

Fata lui Assarhaddon ¹⁾

Neliniştea stăpâniă de câtvă timp pe Assarhaddon şi pe sfetnicii săi. Duşmanii Asyriei atacau din nou hotarele, iar popoarele subjugate, încurajate de spioni, se răsvrăteau pretutindeni.

Primejdia eră acum mai mare ca oricând, căci Assarhaddon îşi sleise puterile în atâtea lupte grele. Zeii l-au oblădui întotdeauna. Cu ajutorul lor, el învinsese pe Sarez, asasinul tatălui său; zdrobise oştile Elamului, ale poporului Caldu, ale regelui pontic Tiuşpa; înfrânsese deasemenea pe Sidonieni; alungase pe Cimerieni, cei vecinic neastâmpăraţi, şi fugărise în mai multe rânduri pe Scyţii barbari, cari încălcau într'una graniţele şi pustiau ţara.

Sfaturile prea sfinte ale lui Samaş, care zilnic se înalţă strălucitor pe cer şi vede toate nevoile şi faptele credincioşilor săi, îndemnurile şi ajutorul Iştarei, zeiţa

1. „Sburătorul Literar“, No. 13, 1921.

cea frumoasă a dragostei și a vieții pământești, i-au adus numai biruință.

De data aceasta însă, puhoiul năvălitor scytic eră covârșitor, Asyrienii se simțiau obosiți. Assarhaddon doriă pacea, dar aveă datoria să-și apere imperiul.

O înțelegere s'ar fi putut face, dacă vrăjmașul ar fi fost civilizat. Scyții însă nu erau decât niște jefuitori fără credință și fără lege.

O cerere a regelui scyt Bartatua turbură mai ales pe Assarhaddon. Bartatua îi făgăduia pacea și prietenia, dacă îi dădea de soție pe una din domnițe. Assarhaddon stătea pe gânduri. Sfatul nu putea veni decât dela Samaș.

Pornî dar cu mare alaiu spre templul acestuia și, după săvârșirea celor rânduite, preotul cel mare rosti o rugăciune și întreabă :

„Strălucite stăpâne ! Assarhaddon, rege al lui Assur, cere sfatul tău cel înțelept : poate da oare pe fiica sa lui Bartatua, rege al Scyților, cum acesta o dorește prin trimisul său ? Bartatua, rege al Scyților, se va purta oare după aceea cu cinste față de Assarhaddon, rege al lui Assur și va săvârși cele făgăduite despre prietenie și pace ? Tu numai știi aceasta, o Samaș, marele nostru stăpân. În gura divinității tale sunt oare hotărârile acestea ?”.

O liniște adâncă urmă rugăciunii mare-lui preot. Un suflu ușor trecu peste capetele plecate ale credincioșilor și un murmur nedeslușit se auzi. Zeul vorbea, dar nimeni afară de marele preot nu înțelegea.

„Fata lui Assarhaddon, rege al lui Assur.

să se dea lui Bartatua, dacă Iștar o îngăduie", fu răspunsul lui Samaș.

Și alaiul porni iar spre templul vecin al zeiței Iștar; iar aici, din nou regele și sfetnicii săi se rugară ferbinte. Marea preoteasă zise:

„Zeița florilor, a porumbeilor, a dragostei și a războiului îți aducem ție prinosul laudei noastre umile. Ruga noastră este: Bartatua, rege al Scyților, cere mâna fetei lui Assarhaddon, rege al lui Assur. Fi-va oare Bartatua credincios făgăduinței sale, când domnița va împărtăși cortul său? Fi-va el prieten sincer și iubitor de pace lui Assarhaddon, rege al lui Assur? Tu singură, mare zeiță, știi toate acestea. Spune-ne, dacă e cu folos căsătoria neprihănitei prințese cu spătosul Bartatua, cel investmântat cu piele de urs? Îngăduiești tu, o Iștar, despărțirea gingașei ființe de părinții săi iubiți, de prietenele credincioase, de haremul cel strălucit? Jertfa ei fi-va folositoare lui Assur?”

De abia marea preoteasă sfârși rugăciunea și o melodie lină, duioasă, umplu sanctuarul. Sufletele credincioșilor erau vrăjite. Zeița răspundeă și numai marea preoteasă înțelegea vorbele ei:

„Femeea este și va fi stăpâna lumii, câtă vreme oamenii se vor închina Iștarei. Bartatua va fi îmblânzit ca Eabani de preoteasa mea; el va fi învins ca Gilgames cel ce mi-a disprețuit într-o zi dragostea. Instruiți în cultul meu pe tânăra domniță”.

Frumoasa prințesă Nina urmăria cu sânguință lecțiunile ce i se dădeau. Incepuse să cunoască mai de aproape cultul marei zeițe. Artă gătelei, artă seducerii, artă de a pătrunde în sufletul bărbatului și de a-l subjugă. Nu era însă nevoie de atâta oboșeală. Haremul întrecea poate în această privință sanctuarul Iștarei.

Nina însă rămânea nepăsătoare la tot ce vedeă și i se spunea. Ea se lăsă furată de gânduri. Un singur lucru îi plăcea: citirea poemei, în care se povestiau faptele zeiței. Învățase pe de rost câteva din cele douăsprezece episoade ale poemei, Marea preoteasă o sili să repete și să învețe mai ales episodul, în care se cântă cum Eabani devenise supusul și prietenul lui Gilgames.

Eroul Gilgames era un simplu muritor, deși fiu al zeiței Aruru. El stăpâniă cetatea Uruk, pe care o apăra cu vitejie. Războiul însă nu mai încetă. Orașenii trebuiau să se lupte zi și noapte atât cu vrăjmașii și cu necredincioșii, cât și cu cei dela țară, cari îi înconjurau și-i atacau; ei mai erau siliți să sufere absolutismul stăpânului lor. De aceea se rugară zeiței Iștar astfel:

„Nu mai avem în inima noastră rival împotriva lui Gilgames, o zeiță! Credincioșii tăi sunt mânați la luptă și Gilgames nu mai întoarce pe copiii părinților lor. Zi și noapte ei îi strigă: „ești păstorul cetății Uruk, cea bine păzită, tu cel puternic, cel înțelept“. El nu lasă nici o fecioară mamei sale, nici o fată războinicului, nici o nevastă bărbatului ei“.

Iștar și zeii ascultară plângerea lor și

porunciră zeiței Aruru să făuriască un portrivnic lui Gilgames.

„Tu, Aruru, care l-ai născut, fă-i acum un om, care să poată să-l întâlnească într-o zi, când i-o plăceă, ca să se bată între ei și Uruk să fie mântuită*.

Zeița își spală mâinile și plăsmui din lut pe înțeleptul Eabani, înalt ca bradul, pletos și puternic ca leul, având pe frunte coarne de capră și picioare și coadă de taur. El se făcù păstor și avù nenumărate turme, în mijlocul cărora duceă fericit o viață liniștită. Cei doi rivali, cel dela țară și cel dela oraș, s'ar fi prăpădit fără îndoială într-o ciocnire ucigătoare, dacă lui Samaș nu i-ar fi trecut prin gând să-i împrietenească.

Trimise dar pe ajutorul său, Saidu, ca să afle obiceiurile lui Eabani și să încerce să-l înduplece a veni în oraș. Saidu porni și ajunse în pajiștea, pe care pășteau turmele monstrului. La vederea sa, acesta se încruntă, mugii sălbatic, se mișcă greoiu, apoi se avântă la luptă. Infățișarea sa eră atât de groaznică, încât trimisului zeului, i se umplu sufletul de spaimă și o luă la fugă.

Samaș își schimbă atunci tactica. Se rugă de Iștar să-i vie în ajutor. O preoteasă, o hierodulă, puteă să reușească, acolo unde un zeu fusese înfrânt.

Călăuzită de Saidu, tânăra și frumoasa hierodulă sosi, după o călătorie de trei zile, aproape de locul, unde obicinuiă să vină cel ce trebuia sedus.

„Când Eabani se ivi, el care locuște în munți, și prinse a paște gazelele sale, a a-

dăpă vitele sale și a se scălda cu ele în apa răcoroasă, hierodula se speria și se înroși ca macul. Insoțitorul ei îi porunci să-și facă datoria"

„Iată-l, îi zise el; desleagă-ți cingătoarea, desfă-ți sânul pentru ca frumusețea ta să-l atragă. Alungă departe de tine temerea, desvăluie-i inima ta. Dacă vine spre tine, nu fugi; ci primește-l cu un zâmbet fermecător, întrebuițând toată arta seducțiunii. Atunci el te va strânge la pieptul său, iar turmele sale se vor împrăștiă".

Hierodula făcù întocmai. Eabani o zări și fu numai decât cuprins de un dor aprins. Se apropiă de dânsa, o luă în brațe. Ea îl lăsă s'o mângâe, privindu-l duios cu ochii ei fermecători,

Când, după șase zile și șapte nopți, Eabani se desmeticì din vraja ce-l cuprinsese, turmele sale dispăruseră, gazelele sale se împrăștiaseră, fugărite de lei și leoparzi, vitele sale fuseseră sfâșiate de urșii și de lupii, veniți din toate părțile. Eabani plânse amar. Hierodula petrecându-i brațele ei albe pe după gât, îi acoperi fața, arsă de soare, de sărutări și privindu-l cu drag, îi zise :

„Eabani, tu, care ești mândru ca un zeu, pentru ce locuești în mijlocul viețuitoarelor de câmp? Vino cu mine; te voi duce în Uruk, cea bine păzită, spre o minunată și sfântă casă, locuința lui Anu și a Iștarei, în locul unde stăpânește Gilgames, a cărui putere este nespus de mare și care, ca un zimbru, întrece pe toți eroii în vigoare".

Privirile ei duioase, mlădierea trupului ei încântător, vocea ei cu intonațiuni melodioase pătrundeau adânc în sufletul lui Eabani. Perduse totul, acum nu-i mai rămâne decât dânsa.

„Aide, răspunse el, du-mă spre locuința minunată și sfântă a lui Anu și a Iștarei, la locul unde stăpânește Gilgames, a cărui putere e nespus de mare și care, ca un zimbru, întrece pe toți eroii în vigoare. Mă voiui bate cu el și-i voiui arăta cât sunt de vânjos; voiui deslănțul împotriva cetății Uruk o panteră și el va fi silit să se lupte cu ea .

Și amândoi, ținându-se de mâini, luară calea cetății Uruk, călăuziți de Iștar, zeița cea frumoasă și puternică, care stăpânește lumea, căci nimeni nu-i poate rezistă. Intrară în oraș în timpul unei sărbători mari. Gilgames află cine eră oaspetele său. Și atunci, îndemnat de Samaș, i-a urât „bine-ai venit“ și rugându-l să-i fie tovarăș de muncă și de cînte, i-a dat pentru vecie pe frumoasa și seducătoarea hierodulă.

Gilgames și Eabani, devenit supusul său, fiind uniți, țara și orașul trăind în armonie, făcură ca fericirea să se așeze temeinic în Uruk.

Elamul e învins de cei doi eroi. Vrășmașii sunt goniți. Regele lor e ucis. Gilgames, stăpân biruitor, se îmbracă în hainele sale scumpe și-și încinge fruntea cu diademă. El apare în toată frumusețea și măreția sa. Lumea se închină cu cînte și-i rostește tot felul de laude.

Iștar însăși e fermecată și dragostea i

cuprinde ființa. Se apropie de el și-i spune :

„Gilgames, vino să-mi fii soț ! Dă-mi dragostea ta. Te voi înălța pe un car cu pietre nestimate și de aur, cu roțile de aur și cu scaunul de onix. Tras de lei, vei intra în casa noastră în mijlocul fumurilor mirositoare de cedru. Și acolo toată țara de la mic până la mare îți va sărută picioarele, regii se vor închina ție, boerii și șefii îți vor aduce ca tribut darurile câmpiei și munților. Boii îți vor fi sănătoși, oile se vor înmulți, celelalte vite vor fi din belșug, calul tău nu va avea pereche, ca și taurul tău“.

Gilgames însă săvârșește o neertată impietate, de care se va căi amarnic. Indrăznește să respingă pe a tot puternica Iștar și chiar o acoperă cu vorbe de ocară.

„Pe Tammuz, soțul tinereții tale, îi strigă el, l-ai osândit să plângă într'una. Pe Allala, șoimul de munte, l-ai îndrăgit, apoi l-ai lovit și i-ai rupt o aripă. El stă acum în pădure și țipă de durere. Ai iubit apoi un leu de o putere neîntrecută, apoi l-ai sfășiat cu loviturile tale. Ai mai sedus pe păstorul Tabulu, care neîncetat îți aducea fumul jertfelor sale, înjunghiind zilnic iezii săi.

L-ai lovit și l-ai prefăcut în leopard, pe care îl goniră și-l uciseră câinii și servitorii săi înșiși. Ce să mai zic de Ișulanu, năivul grădinar al tatălui tău, care în fiecare zi, fără încetare, îți aducea darurile sale din roadele grădinii, cu care îți împodobiai tu masa. După ce l-ai sedus, ți-ai

bătut joc de dânsul, prefăcându-l în pitic și așezându-l în mijlocul unui divan. El nu se mai poate sculă și nu se mai poate scobori. E nimicît deapururi. Imi spui că mă iubești. Da, ca apoi să mă lovești ca pe dânsii !"

Iștar, rănită de moarte, jură să se răzbune. Se urcă în cer și capătă voe de la tatăl său să pedepsească pe Gilgames.

Un zimbru înspăimântător e trimis spre Uruk. El distruge semănăturile oamenilor. Gilgames și Eabani sunt nevoiți să iasă împotriva sa. După o luptă groaznică, ei reușesc să-l răpue. Bucuroși, sărbătoresc izbânda lor. Gilgames e mândru și sfidează din nou pe Iștar. Atunci, ea îl lovește în sănătate și în frumusețea lui, dând pildă că e neînțelept să nu te spui voinței sale.

Gilgames cade bolnav de lepră. În des-nădejdea sa, întrebă pe înțelepții țării ce trebuie să facă. Ei îi arată singura scăpare : să meargă în insula fericiților și să caute să-și spele rănile cu apa din izvorul tămăduirii.

Gilgames pleacă în tovărășia credinciosului său Eabani.

Episodul acesta al poemei, asupra căruia marea preoteasă atrăgea mereu luarea aminte, ca și celelalte, care povestiau peripețiile călătoriei lui Gilgames, vindecarea și întoarcerea lui în Uruk, fără însă a putea aduce „buruiăna întineririi“, încântau pe domnița, însă fără a o convinge la o supunere oarbă. Isprăvile zeiței, dragostele, urile, răzbunările și uneltirile sale o lăsau pe gânduri. Preotesele și hicrodurile îndepli-

neau cu sfințenie poruncile zeiței; acum i se cerea și Ninei să joace rolul hierodulei, care îmblânzise pe Eabani. Aceasta o revoltă. Și apoi se gândia cu groază la viața ce avea s'o petreacă în cortul unui sălbatec, războinic sanguinar, bandit al stepelor, cu sufletul și obiceiuri barbare. Eabani fusese înduplecat să vie în oraș, pe când ea trebuia să renunțe la toată viața ei, distinsă și rafinată din haremul tatălui ei, la toate simpatiile ei, la toate amintirile scumpe, ca să meargă să se piardă în necunoscut, în stepa cea nemărginită, în tovărășia unui barbar, pe care îl ura din toată puterea sufletului ei, pentru că el era pricina jertfei ce i se cerea.

Un simțimânt de impietate îi pătrunse în suflet și împotriva tatălui ei, care o sacrifică cu atâta ușurință și împotriva zeiței Iștar și a preoteselor ei, care, nesocotind că dragostea e ceva curat și sfânt, o vindeau și o împingeau la un martiriu, fără a avea măcar încredințarea unui folos pentru rege și țară.

Gândurile negre o chinuiau pe sărmana prințesă zi și noapte.

Curtea făcea totuși pregătiri pentru ceremonia nunții. Trimisul lui Bartatua avea să conducă pe Nina la altarul Iștarei, în numele stăpânului său, și apoi amândoi, cu suita lor, trebuiau să iee drumul pribegiei vecinice,

Dar într'o noapte senină, pe când preoții studiau mișcarea stelelor, o umbră se strecură pe scările numeroase ale zigguratului Iștarei, cel cu șapte caturi, colorate dife-

rit. Erà Nina. Ajunsă în etajul de sus, privi un moment cerul înstelat, apoi își aruncă ochii spre cetatea adormită. Se uită îndelung spre locuința părinților, a surorilor și a fraților ei. Două șiroaie de lacrimi prinseră a-i șerpui pe frumoșii săi obraji, înfierbântați de friguri. Se întoarse. În fața ei, se înălță încremenită statuia zeiței. O privi cu ironie, cu dispreț, cu ură. Apoi, printr'o mișcare fulgerătoare, o cuprinse în brațe, o smunci din loc și, cu ea împreună, se prăbuși în vid, și se zdrobi pe pavimentul catului imediat inferior al zigguratului.

Pe unde curge izvorul ¹⁾

În Antiochia, cetate străveche, unde s'au plămădit atâtea idei de credință, de știință și de literatură, o mare fierbere se iscă în popor din pricina unui preot bătrân.

Ephrem Antiochianul, un tânăr cu mari virtuți, zelos credincios creștin, învățat și energic în provăduirea moralei, pornise o mare luptă împotriva lui Policarp din Ephes, slujitor bătrân în biserica lui Hristos din Antiochia. Il învinuia de multe păcate lumești, între care și de cel al lăcomiei. Lui Policarp, în adevăr, îi plăcea să aibă mâncări multe la masa lui și să bea un pahar de vin chiar atunci, când după regulile bisericești trebuia să postiască.

Această abatere era un păcat de neertat după Ephrem Antiochianul.

— Cum poate, spuneă dânsul mulțimii fanatică care îl ascultă, un asemenea om, să slujească într'un sfânt lăcaș? Ce pildă dă

1. „Universul Copiilor“, An. II, No. 21

el credincioșilor ? Cuvântul Evangheliei, rostit de Policarp, nu se mânjește oare în curățenia lui ?

Cu astfel de vorbe Ephrem Antiochianul izbutise să răzvrătească lumea împotriva bătrânului preot. Nimeni nu mai dădea acestuia bună ziua, nimeni nu-i mai aducea ceva pentru întreținerea sa, iar credincioșii începură să se facă tot mai rari în biserică, unde slujia dânsul. Și bietul Policarp, văzând cele ce se petreceau, era tare mâhnit și umilit. Zilnic cădea în genunchi în fața icoanei Mântuitorului și se ruga fierbinte să-l ierte, dacă a făptuit vreun păcat. Și-apoi, când se scula din genunchi, se uita la fața blândă a lui Christos și par'că vedeă o sclipire în ochiii lui, un zâmbet binevoitor pe buze, și mâna dreaptă mișcându-se domol într'un gest de binecuvântare.

Ephrem Antiochianul, în timpul acesta își urmă energic propaganda sa.

Intr'o noapte, însă, avu un vis ciudat.

I se părù, că pe o câmpie întinsă, la poalele munților Syriei. Era zi de vară și soarele ardea de dogoriă stâncile, nisipul, calea. Sudoarea îi curgea îmbelșugată pe față. Ii era sete și nici un izvor nu se zăria prin apropiere.

Simția că puterile îi slăbiau.

Deodată, se ivi după o stâncă, un tânăr îmbrăcat în alb. El mergea repede de părea că zboară. Văzând pe Ephrem Antiochianul, se îndreptă spre el. De data aceasta, zbură de-abinelea. Se apropia și-i dădù bună ziua.

— Incotro călătorești, prietene ?

— În spre Ierusalim, răspunse Ephrem.

— Și ce te duci să faci acolo ?

— Să m'adăp, la fața locului, de învățătura Mântuitorului nostru...

— Dar oare ea nu-i cunoscută în Antiochia ?

— Nu ! Din pricina lui Policarp din Ephes.

— Cum asta ?

Ephrem Antiochianul prinse a povesti necunoscutului cele ce se întâmplau în orașul său.

Călătorul în haine albe rămase tăcut. Ephrem Antiochianul răsufală greu. Vorbise mult și cu patimă și setea îl chinuia acum mai mult.

— Mi-e sete tare, murmură el.

Tovarășul său de drum îl trase atunci spre stânga.

— Îndărătul acestei stânci, îi zise, curge un pârâu. Să mergem acolo, ca să ne potolim setea. Grăbiră pașii. În adevăr, pe după o mică înălțime, șerpuiă un pârâu cu apă curată.

Ephrem Antiochianul se apropiă, se puse în genunchi și făcându-și palma lingură, sorbi de nenumărate ori din apa curgătoare. Eră rece și curată ca cristalul.

— Ce minunată apă, zise Ephrem. Ce limpede, ce curată, ce binefăcătoare !

— Vrei să urmărim cursul ei, propuse necunoscutul, să vedem de unde izvorește ?

— Da, să mergem.

Și amândoi începură a urmări meandrele pârâului.

Înaintară ei mult prin locuri necunoscute. Și de trei ori Ephrem Antiochianu se aplecă, să mai soarbă din apa rece și cristalină.

În sfârșit, ajunseră într'un loc, de unde părea că izvorește ea, Niște tufe ascundeau izvorul. Cei doi călători le dădură cu mare greutate la o parte. Și izvorul apărură curgând argintiu din crăpătura stâncii.

Deodată Ephrem Antiochianul sări înspăimântat într'o parte. În fața lui, se întindea cadavrul unui lup, intrat în descompunere, iar izvorul cristalin îl străbatea și ieșind prin gura lui, își urmă mai departe calea șerpuitoare.

— Vai, ce-am băut, zise Ephrem !

— N'ai băut prietene, decât o apă bună, care ți-a potolit setea, te-a înviorat și ți-a dat noui puteri. Nu te uita, pe unde curge izvorul, ci încredințează-te mai bine de binefacerile lui. Deși a trecut prin gura lupului mort, apa și-a păstrat calitățile sale, neschimbate de locul, pe care l-a străbătut. Intoarce-te înapoi ! N'ai nevoie, să te duci la Ierusalim, să te adăpi la învățătura Domnului. Izvorul ei limpede și curat pornește dela el și-și păstrează calitățile, chiar când trece prin gura lui Policarp, pe care tu îl socotești drept păcătos.

Zicând acestea, călătorul în haine albe își luă zborul și se făcù nevăzut,

Ephrem Antiochianul se deșteptă adânc turburat.

— Eră îngerul lui Dumnezeu, își zise el Este porunca lui. Am păcătuît, Doamne, iartă-mă.

A doua zi, Ephrem Antiochianul adună mulțimea și-i povestì cele de mai sus. Și-atunci, cu toții se duseră la biserică. Policarp eră îngenunchiat în fața icoanei lui Hristos. Văzând lumea venind grămadă, crezù că ceasul său din urmă sosise.

Dar o minune! Ephrem Antiochianul, căzù în genunchi în fața lui și-i cerù iertare. Mulțimea ridică osanale, atunci când Policarp din Ephes, cu lacrimi în ochi, sărută cu dragoste pe cel ce-l hulise.

Ilarion Philalithul ¹⁾

Ușa odăiei de lucru a prea sfinției sale se deschise și diaconul, care ceruse să-i vorbească, intră.

Episcopul își ridică ochii de pe cartea deschisă dinaintea lui, întoarse jețul, în care stătea gârbovit, și măsură din cap până'n picioare pe noul venit. Eră un om înalt, slab, cu o figură frumoasă și senină, încadrată de o barbă neagră și fină. Rasa însă, decolorată de timp, cârpită pe-alocurea, arătă o mare sărăcie.

Diaconul se închină adânc și rămase nemîșcat lângă intrare.

— Apropie-te, fiule, zise episcopul cu blândețe, și spune-mi cine ești, de unde vii și ce dorești dela mine,

— Mă numesc Ilarion Philalithul, sunt din Iconion, vin din Chitros, cea din urmă

1. „Sburătorul Literar“, No. 51, 1922.

a mea reședință ; doresc ca prea sfinția ta să mă sprijine, ca să capăt un loc de diacon în vre-o biserică din eparhia aceasta.

Episcopul îl privi îndelung și multe gânduri îi sclipiră în minte. Peste puțin, îl întrebă.

— În ce biserică ai slujit d-ta ?

— Am fost diacon nu la una, ci la mai multe. Am slujit în Salonic la Sfântu-Dumitru, la Panaghia Acheiropoietos, la Sfântul-Ilie ; am fost și la Verria, la Ardameri, am mai fost...

— Și de ce ai plecat din toate locurile acestea ?

— Pentru că eram prigonit.

— Pentru ce ?

— Din pricina iubirii mele de adevăr.

Episcopul intrigat făcù o mișcare. Nu-i veniă să creadă ceea ce auzise.

— A iubi adevărul este o înaltă virtute creștinească. Cum dar, fiule, e cu putință să fi fost prigonit pentru aceasta ?

— Prea sfințite, jur că spun adevărul.

— Și n'ai avut vre-o altă vină, mă rog ?

— Socotesc că nu. Imi îndeplineam slujba sfântă cu toată inima ; lucram pentru binele poporului ; ajutam pe cei nevoiași, după putere ; eram un smerit creștin. Și totuși foarte mulți mă urau,

— De ce ?

— Pentrucă spuneam adevărul.

Prea sfinția sa rămase pe gânduri. În sfârșit, luă o hotărîre : voiă să-i încredin-

țeze un loc de diacon; dar pentru aceasta trebuia să-l pue la încercare, să vadă, dacă are voce, dacă nu e stăpânit de patimi, dacă merită, în sfârșit, să fie într'o slujbă distinsă.

— Fiule, îi zise el, diaconul bisericii mele episcopale e bolnav. Să-i ții d-ta locul până s'o îndreptă. Apoi vom vedea unde te vom putea numi. De mâine începi slujba, nu-i așa? Du-te acum de te odihnește, căci văd că ești trudit. Și-i întinse mâna.

Diaconul o apucă cu grăbire și o sărută cu evlavie, mulțumind. Apoi, închinându-se, se îndepărtă.

Episcopul stătù nemișcat câteva clipe. Avea o remușcare. Mințise când spusese că diaconul bisericii sale era bolnav. Locul era vacant.

— De ce să nu-i spun adevărul, gândi el? De ce? Ah! la câte păcate nu ne împing regulile politeței: să nu-i arăți limpede starea lucrurilor. În sfârșit, am păcătuit. Mântuitorule, iartă-mă, căci pentru binele bisericii am făcut-o.

Cinsprezece zile trecură. Din toate părțile știrile despre noul diacon erau bune. Era om pios, își făcea slujba frumos, avea o voce încântătoare. Viața lui privată nu lăsa deasemenea nimic de dorit.

Dar într'o zi, cârciumarii cetății cerură să vadă pe prea sfinția sa, care se grăbi să-i primească.

După schimbul cuvintelor de politeță, unul din ei arătă scopul vizitei lor.

— Prea sfințite, o mare nenorocire ne

paște. Știi prea bine cât de buni creștini suntem; cât de mult dăm pentru biserică, pentru orfani și văduve. În curând însă, nu vom mai putea, să ne îndeplinim această datorie creștinească. Veniturile noastre scad văzând cu ochii. Dacă răul nu se îndreaptă, vom fi ruinați cu desăvârșire.

— Dar din care pricină?

— Din a diaconului prea sfinției voastre.

— Din a diaconului?...

— Da, da, din a lui. Iată. În prăvăliile noastre vin mulți, să petreacă o clipă-două, să mai uite de necazuri. Puțin vinișor, un păhărel de rachiu, o bucată de pastramă, niște cârnăței, fripți pe grătar și multă veselie. Lumea eră mulțumită, noi de asemenea, iar operele de binefacere și biserica primiau zeciuiala lor. Totul mergea de minune. Dela o vreme însă, mușterii se împușinară din ce în ce, iar veniturile scăzură foarte mult. Nici cheltuelile, prea sfințite, nu le mai scoatem. Și pricina este diaconul.

— Cum asta?

— El are un mijloc foarte simplu. Vine în cârciumă, se pune la masa oamenilor, îi întreabă de câte și mai câte, de gospodărie, de copii, de sănătate. Toți îi spun păsurile lor. Dacă se jeluesc, că suferă de ceva, diaconul le arată, că de vină suntem noi. Vinul și rachiuul ar fi băuturi ale necuratu-lui, care se strecoară în vine, în pân-tece, în iniră, și chinuesc pe om; că pastrama și cârnățeii piperați ar ajuta de minune la prăpădirea măruntaelor și câte și mai câte

de alde astea. Oamenii încep să-i asculte vorbele, căci ne înconjoară dela o vreme încoace.

— De, cam are dreptate diaconul: băutura poate aduce multe rele.

— Și prea sfinția voastră e împotriva noastră? Nu-i omenesc, nu-i creștinesc să ni se aducă atâtea pagube și să fim opriți de a ne câștiga viața. Gândiți-vă și la veniturile ce le aduce negoțul nostru și cârmuirii și bisericii. Și-apoi câți se îmbată? Prea puțini. Ceilalți găsesc în băuturile și în mâncărurile noastre o întărire a trupului.

Episcopul era încurcat. Și ei aveau dreptate. După puțină gândire le spuse:

— Plecați în pace, fiii mei. Am să pun orânduială la toate acestea.

Un ceas după aceea diaconul stătea față în față cu prea sfinția sa.

— Fiule, îi zise acesta, o plângere 'mi s'a făcut împotriva ta. Cărciumarii se vaită, că le ruinezi negustoria cu propaganda ce faci.

— Ruina lor, prea sfințite, e mai puțin vătămătoare, decât cea a atâtor trupuri și suflete, care se prăpădesc de pe urma lor. Ca preot și bun creștin m'am simțit dator să dezrădăcinez răul. Nu spun turmei prea sfinției voastre, decât adevărul.

— Bine, bine, dar vezi, că și adevărul trebuie spus la vremea lui și câteodată picătură cu picătură căci poate altfel să aprindă un foc mare și să facă mai mult rău decât bine.

— Legea lui Hristos, mă iartă prea sfinția voastră, nu cunoaște trepte în rostirea

adevărului. El pornește dela Dumnezeu și trebuie spus pe de-a'ntregul.

Prea sfințitul se simția învins, umilit. Diaconul avea dreptate. Dar de ! nu putea ruina atâția oameni ; și apoi, și biserica își avea nevoile ei. Se uită din nou la diacon. Privirea lui blândă, dar hotărîtă, îl sili să-și aplece în jos ochii. Vedeă că orice discuție era zadarnică. Despărțindu-se de el, simți încolțindu-se în inima sa ceva care semănă a necaz.

Mai multe zile trecură la mijloc în pace și în liniște. Diaconul apărea ca un om virtuos și conștiincios. Și totuși o parte din credincioșii prinserăa-l vorbi de rău, Da ! legăturile de familie, de prietenie, de interes nu țineau seamă de calitățile propovăduitorului de adevăr.

Intr'o zi, șeful celui mai puternic grup politic din partea locului, veni să vadă pe prea sfinția sa. Și el era adânc nemulțumit de diacon.

— Duminica trecută, am vorbit, prea sfințite, poporului de ceeace avem de gând să facem, ca să mai liniștesc îngrijorarea unora, cât privește nouile legi. Toți păreau înduplecați și adunarea era să se spargă, când diaconul luă și el cuvântul și-a rostit grozăvii ! Iată însemnările luate de mine ale cuvântării sale. Prea sfinția sa luă hârtia ce-i o întinsese șeful politic și citi cele rostite de diaconul său : „Oameni buni, nu vă încredeți în politicieni. Ei una grăesc și alta fac. Nu veți fi ușurați de dări, dimpotrivă ; căci tot norodul trebuie să-și încarce spinarea cu ele. Cei puternici își trag totdea-

ună spuză pe turtă. Nu fiți doritori de o nouă orânduială. Ea totdeauna înseamnă o nouă sarcină. Nu aveți încredere nici în oameni, nici în partidele noi. Lupii cei tineri sunt mai feroși și mai flămânzi, decât cei bătrâni, cari își cam au pânțelele tocite de atâta mâncare. Fiți drepti, închinați-vă Domnului și munciți, ca să aveți belșug ca să dați din el tuturor și să vă mai rămână și vouă ceva. Altfel, prăpădul e mai desăvârșit. Nu socotiți pe nimeni drept prieten al vostru dintre cei închinați banului. Politicianul vă spune, „dragii mei coneetățeni“, iar în dos vă numește „pleavă și canalii“. Când vine la voi cu vorbe bune, e ca să vă sugă sângele, ca să-și facă interesul. De al vostru poartă grije numai Dumnezeu. Întrebați și pe cel ce v'a vorbit odinioară, prin ce mijloace a cumpărat atâtea case în țară, și are atâția bani în ladă ; căci el nu muncește nici pe jumătate ca cel din urmă dintre voi. Ogorul său e agoraua, plugul său e limba lui fină ; iar boii sunteți voi. Vorbele lui încolțesc în sufletele voastre, vă faceți robii lui și el culege rodul zâmbind“.

Episcopul rămase pe gânduri !

„Îți poți închipuî lesne, prea sfințite, zise politicianul, ce izbândă a avut diaconul în adunare. Lumea l-a ridicat pe umerii ei, slăvindu-l cu strigăte răsunătoare, ca pe un împărat, iar eu a trebuit să mă îndepărtez iute și pe furiș“.

Episcopul, nemulțumit de purtarea diaconului său, făgădui fruntașului politic să iee măsuri aspre pentru a nu se mai întâmpla astfel de lucruri. Trimise îndată să

cheme pe subalternul său. Când acesta i se înfățișă, îi zise răstit :

— Bine, omule, de ce te-ai apucat ? Să răsvrătești lumea ? Să nemulțumești pe puternicii țării, de cari biserica are atâtea nevoe ? Ce-ai făcut ?

— Datoria, prea sfințite. Biserica la întemeierea ei, când propovăduia printre păgâni legea cea nouă, ținea să spue sus și tare adevărul. Aceasta era puterea ei. A fost prigonită, dar a biruit o lume întreagă, care părea puternică, dar care era slabă tocmai prin apucăturile ei, prin călcarea adevărului și a dreptății. Eu nu fac decât să urmez pildele celor dintâiu dintre creștini, cari s'au jertfit pentru adevăr și pentru morală. Biserica noastră nu mai urmează calea asta. E o decădere, o îndepărtare de la învățăturile Mântuitorului și ale sfinților părinți. Dacă mai stăruie în purtarea aceasta, îi prevăd o grabnică prăbușire. Iar iadul ne va înghiți pe toți.

— Blestem pe capul tău, nelegiuitule ! Pieri dinaintea feței mele, satano !

Diaconul se închină adânc. În ochii lui, nu scânteia nici mânie, nici ură, nici indignare. Privi cu blândețe pe superiorul său, se închină din nou și ieși pe ușă.

A doua zi, un slujitor al episcopiei. însoțit de unul al guvernatorului provinciei, îi aduse vestea, că nu mai avea ce căuta în oraș, unde stârnise atâtea vâlfă, atâtea turburare.

Ilarion Philalithul, luându-și legătura de

cărți și de vestminte, porni mai departe în necunoscut, ca să propovăduiască adevărul.

Ieșind din cetate, se uită îndărăt îndelung și ridicându-și mâinile spre cer, binecuvântă locul, rostind cuvintele Mântuitorului.

„Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac“.

Săritura fratelui Anton ¹⁾

Moș Vremelungă avea obiceiul, când mă duceam să-l văd, să-mi povestească câte ceva din viața trecută a monahilor „cea plină de învățăminte pentru îndrumarea rătăciților“. Eră un bătrân cu înfățișarea măreață și liniștită și avea un dar deosebit de a povesti.

Intr'una din zile, venind vorba despre viața grea de astăzi, moș Vremelungă mă trase pe un divan, acoperit cu scoarțe vechi, deasupra căruia licăria o candelă, ce zi și noapte eră aprinsă în fața iconostasului sfinției sale și-mi povesti următoarele.

* * *

Pe drumul ce duce la mănăstirea Lavra din Sfântul Munte, călătoria într'o sâmbătă-mare un om, care, după îmbrăcămintea-i sărăcăcioasă și după fața-i ofilită, se

vedea că era un sihastru din împrejurimi. El făcea călătoria aceasta odată pe an, de Paști, ca să asculte sfânta liturghie. cea dă-tătoare de puteri, pentru o nouă petrecere în singurătate și în rugăciuni.

Înaintă repede și mintea sa se desfătă în vedenii sfinte și curate.

Deodată un sgomot, venind dinspre niște tufăriș, îl trezi din gândurile sale. Fratele Parmenă își încetini pasul. — Ce să fie oare, se întrebă el? O fiară sălbatică, care se apropie tiptil; vreun făcător de rele la pândă sau vreunul din păstorii mănăstirii?

Trosnituri de crengi sfărmate se auziau acum tot mai aproape. Fratele Parmenă se opri. În curând, ieși din frunziș un om înalt, zdrențuit, slăbit îngrozitor de multă postire, și luă calea mănăstirii. Fratele Parmenă tresări. Își reculese amintirile și, dintr'o săritură, se apropia; puse mâna pe umărul călătorului, zicându-i: — Frate Anton, blagoslovit fie Domnul, care mă învrednicește să te întâlnesc în această zi sfântă.

Sihastrul se întoarse liniștit, stete o clipă nedumerit, apoi se aruncă în brațele fratelui Parmenă.

Erau frați buni, fii ai acelorași părinți, cari își perduseră avutul și viața într'una din groaznicele năvăliri vrășmașe, care atât de des bântuiau răsăritul. Amândoi s'au călugărit în acest colț binecuvântat de liniște, de contemplație, de sfințenie, ce este Athosul. Apoi s'au despărțit, fiecare retrăgându-se într'una din numeroasele peșteri

din apropiere, care de veacuri erau locuite de cei ce căutau singurătatea desăvârșită, plăcerea vieții și câștigarea fericirii viitoare. De zece ani nu s'au mai văzut. Și acum, în ziua cea mare de Paști, sufletele lor gustau clipe neîntrecute de bucurie.

Ajunseră la mănăstire. Aici, călugării îi întâmpinară cu cea mai mai mare cinste, închinându-se în fața acestor două chipuri sfinte, a căror faimă umplea toate mănăstirile Athosului. Igumenul însuși, înștiințat de sosirea lor, veni înaintea lor de le rosti din toată inima cuvinte de bună venire și de laudă.

Și-a doua zi, în fața altarului, ingenunchiați cu evlavie, ascultară sfânta liturghie a evanghelistului Ioan, cea plină de idei adânci : „La început era cuvântul și cuvântul era către Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul”. Și apoi, când s'a rostit acel înălțător „Hristos a înviat din morți”, inimile tuturor au tresărit și s'au umplut de bucurie, căci puterea lui Dumnezeu ieșea biruitoare, iar împărăția diavolului era înfrântă.

Cei doi anahoreți se îmbrățișară din nou rostindu-și cuvintele „Hristos a înviat”, „adevărat a înviat”.

Și apoi, ca în zilele prea fericite, când în casa părintească ciocneau ouăle roșii, se așezară la masă, unul lângă altul, și se ospătară cu măsură, înlăturând mâncarea cu carne. Acest ospăț totuși era singurul mai îmbelșugat, pe care îl lua odată pe an.

Clipele acestea prea frumoase nu se puteau prelungi. Ceasul rugăciunii și al postului trebuia să reînceapă. Peștera întunecoasă, în care mirosul de umezeală se amestecă cu cel de tămâe, chemă pe acele două suflete, închinat lui Dumnezeu. Și anahoreții, după ce luară rămas bun de la frații lor de la mănăstire, prinseră a urca povârnișul muntelui spre sihăstriile lor.

Cerul se întunecă deodată. Bubuituri puternice prevestiau vremea rea. În curând, ploaia începui, mai întâi mărunță, apoi din ce în ce mai deasă. Cei doi călători se opriră. În apropiere, se află o crăpătură de stâncă. Se adăpostiră acolo. Și ploaia cădea din ce în ce mai îmbelșugată, alcătuind adevărate șipote, care șerpuiau spre vale, spre mănăstire, spre marea din apropiere.

În sfârșit, vremea rea încetă. Nourii se împrăștiară și, lucru obicinuit pe țărmurile mării albe ce udă Sfântul Munte, soarele se ivi din nou, luminând tot locul în chip feeric.

Cei doi anahoreți își reluară calea. Fratele Anton mergea înainte, grăbit să-și revadă culcușul iubit; fratele Parmenă rămânea mereu în urmă.

Deodată fratele Anton face o săritură, întoarce capul speriat îndărăt, se închină de trei ori, și iuțindu-și pașii, se face nevăzut.

Fratele Parmenă, mirat, se apropie. Se așteptă să vadă vreun șearpe, vre-o mor-

tăciune, sau altceva necurat. Nimic din toate acestea nu eră, decât o crăpătură de pământ, pricinuită de ploaie. Uitându-se însă bine în fundul ei, fratele Parmenà, văzù o oală mare, plină cu bani de aur. Rămase pe gânduri. După multă șovăire, se aplecă la pământ, lărgi locul și scoase banii. Erau mulți de tot.

Fratele Parmenà își umplù desagii și voi să-și urmeze calea spre peștera sa. Se răsândi însă. Stete locului câtvă timp, chibzuindu-se; apoi luă îndărăt drumul mănăstirii.

Vreme de douăzeci de ani fratele Parmenà viețuì la Lavra, împrăștiind pretutindeni binefacerile sale. Repară mănăstirea, zidì o bisericuță; clădi noi chilii; zugrăvi biserica cu picturi minunate; aduse odăjdii bisericesti, care împodobiră mănăstirea. Se duse apoi și în alte locuri spre a săvârși binele. La Salonic și la Chitros, dăruì bisericilor felurite lucruri, de care aveau nevoie; înzestră multe fete orfane; scoase din închisori pe creștinii, cari își făceau osânda pentru datorii; înființă un orfelinat și un azil de bătrâni pe lângă biserica Sfântul Nicolae din Salonic, în sfârșit, cheltui în fapte creștinești toți banii găsiți.

Simțindu-se aproape de ceasul, când tot omul își dă obștescul sfârșit, fratele Parmenà se rugă mult Celui de sus să-i arate, dacă s'a făcut vrednic de mila sa, și dacă și-a răscumpărat păcatele.

Într'o noapte, îngerul Domnului i se arătă în vis și-i zise:

— Fii fericit întru Hristos, Parmenà. Ai căpătat har de la Dumnezeu să fii cuprins în raiu. Cată însă să știi un lucru : tot binele ce l-ai săvârșit tu pe pământ cu banii găsiți, nu cântărește cât săritura fratelui Anton.

Bunuri care nu se perd¹⁾

Dinu și Radu se întorceau într'o zi dela școală și se gândiau la joacă. Vremea însă eră nouroasă. Fulgerul brăzdă văzduhul și tunetele umpleau de groază inimile micilor drumeți.

Deodată începură să cadă stropi mari. Peste puțin, curgeau din cer adevărate șivoaie de apă.

Dinu și Radu căutară un adăpost, mai întâiu sub streșina unei case vechi, apoi, în casa lui Moș Vremelungă, pe care îl găsiră la masa lui de lucru de lângă fereastră. Bătrânul citia într'o carte cu atâta luare aminte, încât nici nu-i simți când intrară.

Dinu și Radu se apropiară de el. Stătură câteva clipe liniștiți, apoi unul din ei îl salută încetișor.

Moș Vremelungă ridică ochii și privi peste ochelari. Recunoscându-i, le zise :

— Ce v'aduce pe-aici, copii ?

— Păi, moșule, d-ta nu vezi ce prăpăd e pe-afară ?

Moș Vremelungă privi prin fereastră. Ploaia cădea cu o mare putere și repezi șuvoaie coborau la vale. În curând, ele se schimbară într'un adevărat râu, care acoperia toată ulița și pătrundeă în curțile oamenilor. Apele lui colcăiau în mii de vârtejuri, târînd tot felul de lucruri : scânduri, trunchiuri de copaci, poloboace, găini, porci, viței. Totul eră mînat cu o putere uriașă și cu o repeziciune uimitoare.

De-odată se auziră țipete sfâșietoare : o căruță, în care se găseau niște copii, eră și ea luată de furia valurilor. În zădar, săriră locuitorii cu scânduri, cu prăjini, cu frânghii, încercând să mîntuiască pe cei în primejdie. Căruța își urmă drumul ei amețitor spre râul din apropiere, ale cărui ape se revărsau și inundau casele vecine.

— Bieții copii, sărmanii părinți !... se tîngu! Moș Vremelungă.

— Ce o să se facă ei oare, întrebare Dinu și Radu înspăimîntați ?

— Ce-o vrea Dumnezeu ! Să nădăjduim, că o să-i scape oamenii, căci de ! chiar de mare, că-i mai rea, poate omul să se mîntuiască. Iată, tocmai când ați intrat citiam ceva despre aceasta.

— Ne spui și nouă, moșule ?

— Cu drag, copiii mei. Ia ședeți colea. Ei se așezară frumos pe o laiță și, uitînd de cele ce se petreceau afară, se pregătiră să asculte cu luare aminte. Moș Vremelungă își începù povestirea.

În orașul Cyrena, port pe țărmul de

Miazănoapte al Africei, trăia în vechime un mare înțelept cu numele de Aristip. Toată lumea îl stimă, căci era un cetățean cinstit, drept și învăța lucruri folositoare celor ce-l ascultau. Înțelepciunea sa era vestită și tinerii din toate colțurile lumii vechi veniau, să-i urmeze învățământul. Casa lui era plină de cărți rare, pe care le dădea și elevilor să le citească. Mulți din ei se făcură, la rândul lor, învățați și merseră să propovăduiască adevărul în diferite unghiuri ale pământului.

Aristip recomandă elevilor săi, să caute, mai presus de toate, să câștige bunuri, care să înnoate cu ei la vreme de naufragiu.

Filosoful grec, firește, nu înțelegea bunurile pământești. Cele ce se pot mântui împreună cu cel căzut în apă nu-s nici ogoarele, nici palatele, nici lucrurile materiale, nici banii, nici numele de familie, nici dragătoriile și cinstirile, pe care cineva le poate căpăta în țara sa. Toate acestea nu pot pluti și nu se pot mântui de înec. Omul naufragiat, când reușește să scape, iese la mal mai totdeauna numai cu trupul. Toate bunurile pomenite îl părăsesc în clipa primejdiei și după mântuirea lui pe țarm străin și necunoscut.

— Atunci, care sunt cele de care vorbește învățatul, întrebare într'un glas Dinu și Radu ?

— Bunurile sufletești, copii ! Citiam în cartea aceasta povestea unui naufragiu.

Mai mulți tineri călătoriau într-o zi pe o corabie dela Cyrena din Africa la Ephesul

din Asia Mică. Printre ei se aflau mulți fii aparținând unor familii fruntașe, cinstiți de toată lumea, căci părinții lor erau cetățeni cu avere și mari demnitari. Tinerii călători aveau bagaje scumpe, bani, giuvaericele și haine luxoase. Ei erau deprinși cu o viață largă de petreceri și socotiau drept inferiori pe ceilalți, pe cari îi disprețuiau. Erau serviți de numeroase slugi, se răcoreau cu băuturi fine și-și petreceau vremea cu jocuri de noroc. Nu învățaseră nici o meserie, nici o știință, La ce le-ar fi folosit, după socoteala lor, toate acestea? N'aveau oare avere și demnitățile cele mai înalte nu erau să fie ale lor?

Printre călători, se găseau și doi tineri, sărăcăcios îmbrăcați, Bion și Cleon, amândoi din Athena. Ei ascultaseră învățământul lui Aristip și căpătaseră daruri sufletești neprețuite. Erau muncitori, cinstiți, drepți, generoși, iubitori de ideal. Disprețuiau bunurile pământești, care țin pe oameni în lăntuiți, și căutau să se înalțe prin studiu și fapte bune. Pe lângă filosofie, învățaseră fiecare câte o meserie. Bion pătrunsese tainele medicinei. Cleon ajunsese a fi un iscusit făuritor de vase de lut, pe care le înfrumuseță cu desenhuri de o artă desăvârșită.

După trei zile de călătorie, o furtună groaznică se deslănțuie pe mare. Valurile uriașe purtau corabia ca pe o coajă de nucă. O ridicau în vârful lor înspumegat, ca s'o scufunde apoi în adâncime,

amenințând în fiecare clipă, s'o înghită de-apururi.

Toți își așteptau peirea, căci uraganul se întăria din ce în ce mai mult.

Câtă deosebire însă eră între cele două grupuri de tineri ! Cei deprinși cu viața ușoară și luxoasă, neavând mintea și sufletul împodobite cu calități alese, stăteau îngroziți, se văetau și chiar plângeau ca niște copii. Din potrivă, Bion și Cleon desfășurau o deosebită energie. Alergau unde primejdia eră mai mare dând ajutor marinarilor, încurajau pe unii, mustrau pe alții pentru slăbiciunea lor și păstrau o minunată liniște sufletească.

Corabia se apropiă de țărm. O licărire de speranță cuprinse sufletele tuturor. Totuși primejdia eră acum mai mare.

În adevăr, un val puternic asvărli vasul în niște stânci. Apa într'o clipă pătrunse în el. Căpitanul dădu numai decât poruncă, să se coboare bărcile. Toți săriră în ele.

Valurile însă sosiau mercu uriașe, amenințătoare. Luntrile, încărcate cu oameni, fură răsturnate. Marinarii, ajutați de Bion și de Cleon, veniră în ajutorul celor cari se înnecau și mântuiră pe cei mai mulți. Ajunși la mal, se numărară. Nu lipsiau decât cinci dintre călători, înghițiți de valurile spumegânde.

Pe o ploaie mărunță, bătuți de un vânt rece, porniră spre orașelul ce se vedeă în vecinătate. Locuitorii îi primiră bine, le dădură haine uscate și-i ospatară.

A doua zi însă trebuia fiecare să caute

să-și găsiască mijloace de traiu, căci nimeni nu-și putu mântui bagajele și averea ce o aveau cu sine.

În localitate însă nu se găsea de lucru. O corabie ospitalieră îi luă fără plată și-i duse la Messina. Marinarii intrară în slujbă pe un nou vas, care plecă. Bion și Cleon nu întârziară și ei să găsiască de lucru. Cel dintâiu deveni un medic foarte căutat, celalt un renumit fabricant de vase de lut, artistic lucrate.

Ceilalți tineri însă, deprinși cu o viață ușoară și de desfrâu, îngâmfăți și leneși, dăceau o viață jalnică. Trimiseră părinților lor scrisori, ca să le vie în ajutor. După trei luni de așteptare le veni o veste îngrozitoare: Cyrena fusese prădată de tâlharii pustiuului și distrusă până în temelii. Părinții și rudele bogate ale naufragiaților pieriseră măcelăriți, iar averile lor luate de prădalnicii dușmani și duse în întunecimile Africei.

Numai atunci tinerii Cyrenieni își amintiră de sfaturile înțelepte ale filosofului Aristip, care propovăduia tuturor să căpete „bunuri care să poată înnotă cu posesorul lor”. Eră însă prea târziu.

* * *

Moș Vremelungă își sfârși astfel povestirea. Afară ploaia încetase. Apa curgea mereu la vale. Pe ici-colo însă, apăreau părți din uliță, iar locuitorii se străduiau să prindă câte ceva din lucrurile, pe care le mână la vale șivoiul. Cerul începuse să se

însenineze într'o parte. Vremea rea trecuse.

Dinu și Radu mai așteptară câtvă timp. Apoi luându-și rămas bun de la sfătosul Moș Vremelungă, se îndreptară spre casă, ducând cu ei o amintire vie a celor auzite.

Ouăle de barză¹⁾

Dinu Mailat erà unul din boerii și căpitani lui Negru-Vodă.

În toate luptele, pe care acest domn român le-a purtat cu vrăjmașii țării, cu Ungurii și cu Tătarii, Dinu Mailat s'a arătat un viteaz fără seamăn.

De aceea toți îl cinstiau și îl iubiau.

La nunta sa cu Vochița Farcăș, care s'a făcut în capitala țării, Argiș, Negru-Vodă a venit să-l cinstească. El însuși a schimbat cununiile de aur ale mirilor și la masa cea mare, la care s'au așezat toți boerii țării, a rostit cuvântarea aceasta :

«Dinule, mi-ai fost supus credincios, viteaz neîntrecut, un paloș nemilos pentru dușmani. Țiu să fii fericit cu aleasa inimii tale, cu care să trăești ani mulți spre bucuria tuturor tovrășilor tăi de luptă și a bunilor Români. Îți dăruiesc două vâi mănoase, trei munți cu păduri. două râuri

1. „Universul Copiilor“. No. 9, 196.

pline de păstrăvi și zece pungi cu galbeni. Să trăești întru mulți ani“.

Urale nesfârșite acoperiră vorbele măriei sale Negru-Vodă. Toți veniră să ciocnească paharele cu mirele și cu mireasa.

Vochița Farcaș, o tânără fată, viță de boer, crescută în creierul munților, de o frumusețe rară, a fost în ziua nunții sale cea mai fericită ființă din toată masa aceea domnească.

Două luni trecură dela nuntă de când tinerii soți trăiau în cinste și în dragoste.

Intr'o zi, domnul chemă pe vitejii săi la o mare vânătoare de urși. Și Dinu Mailat porni dis de dimineață spre locul de întâlnire.

Pe drum însă, fu apucat de o vreme rea. Tunetele și fulgerele, care brăzdau înfiorător văzduhul, prevestiau ploaia. În curând începù să curgă apa din cer, de parcă o vărsă cineva cu găleata.

Dinu Mailat căută un adăpost. Zări la marginea unui pârâu o colibă. Dădù fugă într'acolo. Intră în ea udat până la piele. Două fânțe îl întâmpinară : erau țigănci, una tânără și alta bătrână. Cu vorbe bune, alintătoare, îl așezară pe o laiță, îi scoaseră hainele scumpe, ca să le usuce și îl poftiră să mănânce ceva din ceeace aveau și ele.

Dinu Mailat primi bucuros. Țiganca cea tânără așeză o măsuță scundă în fața lui, pe care puse merindele. Bătrâna în timpul acesta scotorociă în colibă și bolborosiă vorbe neînțelese scuișând de trei ori una după alta la fiecare pauză. Apoi aduse viteazului un pahar cu vin și-i zise cu voce tânguitoare,

blândă, să bee. El închină în sănătatea lor și bău paharul până în fund,

La întoarcerea lui Dinu dela vânătoare, tânăra sa soție îi ieși, ca întotdeauna în cale, voioasă. El o dădă la oparte mânios și intră în casă, urmat de țigancă cea tânără. Porunci să se pue masa. Slugile se supuseră. Dinu pofti pe țigancă să se așeze în fața lui, iar când Vochița veni sfioasă lângă dânsul el o împinse înspre ușă și îi spuse că acolo este locul ei. Apoi mai ceru, ca ea să le toarne vin în pahare și să mai aducă celelalte mâncări.

Din ziua aceea, Vochița se făcu, din voia lui Dinu, slugă, iar țigancă îi luă locul la boerie.

Și astfel trecu un an de jale pentru sărmana Vochiță, pe care toți prietenii casei o plângeau.

Intr-o zi, Dinu Mailat plecă din nou la vânătoare. Lipsi trei zile. În vremea aceasta țigancă plecă să-și vadă niște rude din împrejurimi.

Dinu sosi spre înserate, în ziua a treia, și ceru să se ospăteze.

Slugile nu erau acasă. Cheile dela dulapuri erau la țigancă. Vochița se simți nenorocită, că nu putea da de mâncare lui Dinu, pe care tot îl iubi nespun de mult, cu toată purtarea sa rea. Ce să facă? Un gând îi fulgeră prin minte. Și repede, repede se sui pe streșină casei, se duse la cuibul de barză, care se află acolo, luă două ouă, se coborî și puse să le fiarbă.

Apoi întinse masa, așeză o bucată de

pâine, brânză și o sticlă cu vin, precum și farfuria cu cele două ouă de barză.

Dinu fără să zică o vorbă se așeză să se ospăteze. Mâncă un ou.

În timpul acesta, ușa se deschise și țiganka veni la el veselă, îi dădă mâna și se așeză la masă în fața lui.

Dinu se uită țintă la ea, dar nu zise nimic.

Spurse pe al doilea ou și începă să-l mănânce. Și tot mereu se uită la țigancă, De odată se întoarse spre ușă. Acolo stătea Vochița în picioare, smerită, blândă, frumoasă.

Dinu își frecă ochii. Se uită din nou la țiganka, care-i surâdea și la Vochița care îl privi cu dragoste și cu frică.

În sfârșit el rupse tăcerea :

— Ce-i asta, întrebă ? Ce stai așa, Vochițo, ce-ți este ?

Ea înclină capul și nu răspunse nimic.

Dinu se sculă dela masă și veni la ea.

— Ce-i cu tine, Vochițo dragă. Dece stai aici ca o slugă și nu colo la masă lângă mine, ca întotdeauna.

Și ea mereu tăcea.

Dinu nu pricepea nimic.

Se întoarse la masă și dădă cu ochii de țigancă.

— Dar tu ce cauți aici ?

— Apoi nu-s nevasta ta ? !

Dinu izbucni într'un hohot de râs.

— Nerușinato, pleacă de aici, că-ți zdrobesc capul cu cel buzdugan. Și puse mâna pe armă.

Țiganka fugi țipând înspăimântată.

Dinu veni la Vochița.

— Spune-mi, Vochițo dragă, ce s'a întâmplat aici.

Și tânăra femee îi povesti atunci toată purtarea lui de un an de zile și cum țiganka îi stăpâni.

Lui Dinu nu-i veni să creadă așa ceva.

Chiemă slugile și toate au mărturisit, că povestirea stăpânei lor eră adevărată.

— Eram atunci vrăjit, strigă cu durere Dinu! Țigăncile m'au fermecat în ziua aceea de vânătoare, când m'am ospătat în coliba lor. Dar atunci cine mi-a ridicat vraja?

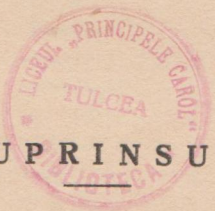
— Să-ți spun eu, zise o bătrână servitoare, care venise și ea în odaie auzind de cele ce se întâmplaseră.

— Văd aici cojile acestea de ouă. Ele sunt de barză și au darul de a împrăști vraja. Așa umblă vorba pe la noi.,.

Dinu se aruncă în genunchi în fața Vochiței și-i ceru iertare de tot răul, pe care i-l făcuse fără știre.

Și de-atunci cei doi soți trăiră fericiți spre bucuria tuturor.

Negru-Vodă aflând despre această ciudată întâmplare și vesel că viteazul său Dinu Mailat s'a îndreptat, îi mai dăruî o moșie mare, depe care gonî pe toate vrăjitoarele, cele purtătoare de rău și de nenorocire.

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
Introducerea	3
1. La nunta Uraniei din Callatis . .	5
2. Dionysopolis sub aripa morții . .	22
3. Mucapor	39
4. Axiopolis	58
5. Dexileu	65
6. Tinerii Spartiați și bătrânul Athenian	75
7. Chelul, bărbierul și filosoful . . .	79
8. In ceasul cel din urmă	83
9. Sclavul	94
10. Spre țărături îndepărtate	99
11. Spre judecata lui Osiris	109
12. Fata lui Assarhaddon	113
13. Pe unde curge izvorul	124
14. Ilarion Philalithul	129
15. Săritura fratelui Anton	138
16. Bunuri care nu se perd	144
17. Ouăle de barză	151

E R R A T A

p. 3	linia 1-2	în loc de	șeasesprezece	să se citească	șaptesprezece
" 4	" 3	"	filisoful	"	filosoful
" "	" 4	"	Stobeu	"	Hierucles
" 27	" 16	"	amente	"	elemente
" 34	" 16	"	opropiã	"	apropiã
" 36	" 33	"	turburãrile	"	treburile
" 41	" 36	"	sã-i aducã	"	sã i se aducã
" 47	" 30	"	resfrântã	"	resfrãnte
" 48	" 4	"	copii	"	copiii
" 49	" 21	"	de afarã	"	din afarã
" 54	" 33	"	scãșnia	"	scrãșniã
" 73	" 4	"	sãlbateic	"	sãlbatic
" 74	" 3	"	Lysonias	"	Lysanias
" 75	" 14	"	preoși	"	poeși
" 75	" 18	"	dirertorii	"	directorii
" 75	" 21	"	tui	"	lui
" 77	" 4	"	înalți	"	înălți
" 78	" 7	"	incitã	"	încintã
" 84	" 3	"	ipãrinși	"	pãrinși
" 84	" 13	"	prietenii	"	prieten
" 89	" 21	"	zgomot	"	zgomotos
" 96	" 25	"	lunii	"	lunei
" 99	" 9	"	înãlță	"	înãlta
" 99	" 11	"	șineã	"	șineau
" 104	" 9	"	lunii	"	lunei
" 108	" 17	"	cilpa	"	clipa
" 111	" 6	"	fapte bune	"	faptele bune
" "	" 9	"	îvinge	"	va îvinge
" "	" 19	"	întreabã	"	întrebã
" 121	" 36	"	hierodulele	"	hierodulele
" 125	" 16	"	Christos	"	Hristos
" "	" 24	sã se adauge dupã cuvântul	pãru cã, mergea		
" 127	" 2	"	Antiochianu	"	Antiochianul

DE ACELAȘ AUTOR :

Scene din viața Dobrogeană, (nuvele),
București, 1905.

Urmărind Idealul (roman), București, 1922.

Istoria Artelor, vol. I-II, București, „Car-
tea Românească”, 1922, 1927.

Indrumări Culturale. (artă, istorie, chesti-
uni sociale), București, „Cartea Româ-
nească”, 1925.

**Le Trésor byzantin et roumain du mo-
nastère de Poutna**. Paris, Paul
Geuthner, 1925, 1 vol. și 1 album în-4⁰.

Monuments byzantins de Curtéa de Argeș.
Paris, Paul Geuthner, 1925, 1 vol. și
1 album în-4⁰ de 158 planșe din care
12 în culori.

Arta și Arheologia, revistă îmbelșugat i-
lustrată cu figuri în negru și planșe
în culori. 1927 și urm. (au apărut
până acum zece fascicule în-4⁰).

3.50
Prețul 70 lei